

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI
2017-YL-041**

**TÜRKİYE'DE TARIM SİGORTACILIĞININ GELİŞİMİ
VE YARATTIĞI ETKİLER**

**HAZIRLAYAN
GÜLAY BAYLAN**

**TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Abdullah ÖZDEMİR**

AYDIN-2017

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

İktisat Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Gülay BAYLAN tarafından hazırlanan “Türkiye’de Tarım Sigortacılığının Gelişimi ve Yarattığı Etkiler” başlıklı tez, 12.06.2017 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan : Doç. Dr. Abdullah ÖZDEMİR	ADÜ
Üye : Yrd. Doç. Eymen GÜREL	MÜ
Üye : Yrd. Doç. Mustafa DOĞANER	ADÜ

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans Tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun Sayılı kararıyla tarihinde onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ahmet Can BAKKALCI
Enstitü Müdür V.

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

.../.../2017

Gülay BAYLAN

ÖZET

TÜRKİYE’DE TARIM SİGORTACILIĞININ GELİŞİMİ VE YARATTIĞI ETKİLER

Gülay BAYLAN

Yüksek Lisans Tezi, İktisat Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Abdullah ÖZDEMİR

2017 105 sayfa

Tarım sektörü insan hayatının devamı için en önemli sektördür. Bu bakımdan tarım sektörünün sürdürülebilirliği için doğru ve risksiz bir üretim yapılması gerekir. Son yıllarda yaşanan çevresel sorunlarla birlikte azalan su kaynakları tarımsal üretimi önemli oranda etkilemektedir. Bu nedenle hızla artan dünya nüfusunun beslenme ve barınma gibi ihtiyaçlarının giderilmesi ve oluşabilecek risklerin minimize edilmesi, tarım sektörünün geliştirilmesiyle mümkün olacaktır. Bir ülkenin tarım sektörünün risk yapısı hakkında bilgi verilirken bu risklerin giderilmesi için sigortacılık da önemli bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de tarım sigortacılığının yarattığı etkilerin ortaya konulmasıdır. Çalışma kapsamında tarım sektörünün karşılaştığı risklerin belirlenmesi ve bu risklerin minimize edilmesi hedeflenmektedir. Tez çalışmasında öncelikle tarım sektörü ve sigorta kavramları üzerinde durulacaktır. Tarım sektörü, insanların beslenmesi ve barınması gibi fizyolojik ihtiyaçların karşılanmasında, sanayi sektörünün hammadde gereksinimlerinin giderilmesinde, belirli sektörlerde istihdam artışının sağlanmasında ve dış ticarete doğrudan veya dolaylı katkılarından ötürü stratejik öneme sahiptir.

Çalışma kapsamında yapılan SWOT Analizi sonuçlarına göre Türkiye’de tarım sektörünün güçlü yönleri; geniş tarım arazilerinin üretim potansiyeli ve ürün çeşitliliğinin fazla olmasından dolayı TARSİM tarafından denetlenmesi ve oluşabilecek risklere müdahalenin tek elden yapılmasının sağlanıyor olmasıdır. Tarım sektörünün zayıf yönleri ise tarım arazilerinin parçalı olması ve çiftçilerin bu yüzden sigorta konusunda bilinçsiz olmasından dolayı kayıt yaptırmamasıdır. Sektörün fırsatlarına bakıldığında; Türkiye’nin jeopolitik konumundan dolayı tarım yapılabilir düzeyde olması ile iç ve dış talebe yönelik ürünlerin üretiminin gelişmiş olması ve devletin verimlilik artışı için gerekli prim desteklerini sağlıyor olmasıdır.

ANAHTAR KELİMELELER: Tarım Sektörü, Tarımsal Risk Yönetimi, Tarım Sigortacılığı, TARSİM.

ABSTRACT

THE IMPROVEMENT OF AGRICULTURE INSURANCE IN TURKEY AND ITS EFFECTS

Gülay BAYLAN

M.sc. Thesis, at Economy

Supervisor Doç. Dr. Abdullah ÖZDEMİR

Agricultural sector is the most important sector for the continuousness of human life. In this respect, even though the sustainability of the agricultural sector is possible with a production structure which is correct and riskless, the decreasing water resources with the environmental issues faced in the last years also considerably effect the agricultural production. For this reason, meeting the needs of world's rapidly increasing population such as nutrition and harboring and minimizing the possible risks are possible with the development of agricultural sector. When informing about the risk system of a country's agricultural sector, insurance business comes in sight as an important concept for these risks to be cleared.

In this direction, the main purpose of the thesis study is for introducing the development of agriculture insurance in Turkey and its effects. Within the study, determining the risks agricultural sector comes across and minimizing these risks are targeted. Notions such as agricultural sector and insurance are primarily discoursed in the thesis study. Agricultural sector has a strategic significance in meeting the physiologic needs such as nutrition and harboring of humans, fulfilling the necessity for raw material of industry sector, providing the rise of employment in specific sectors, and also, due to its direct or indirect contribution to foreign trade.

According to the results of SWOT analysis done within the study, strengths of the agricultural sector in Turkey are; the farm lands are controlled by TARSİM due to the production potential and vast variety of products of wide agricultural estates, and also, the intervention in case any kind of possible risk is being centrally provided. The blind sides of the agricultural sector are; the farm lands are sectional, for this reason, the farmers do no check in because of their being uninformed about the insurance issue. When examining the opportunities of sector; Turkey has on the ball in the matter of agricultural feasibility thanks to its geopolitical location, the manufacture of products which are aimed at the home demand and foreign demand is enhanced, and, the country is ensuring the necessary contribution support for the productivity growth.

KEY WORDS: Agricultural Sector, Agricultural Risk Management, Agriculture Insurance, TARSİM

ÖNSÖZ

Tez çalışmamın her aşamasında öneri ve eleştirileriyle bana yol gösteren, danışmanım Doç. Dr. Abdullah ÖZDEMİR'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Gerek tez çalışmam süresince gerekse tüm hayatım boyunca desteklerini ve sabırlarını benden esirgemeyen, maddi manevi haklarını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim aileme de sonsuz teşekkürlerimi ve sevgilerimi sunuyorum.

Gülay BAYLAN

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT.....	ix
ÖNSÖZ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xvii
TABLolar DİZİNİ	xix
GRAFİKLER DİZİNİ	xxi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xxiii
GİRİŞ	1
1. TARIM SEKTÖRÜ KAVRAMI VE TEORİK ÇERÇEVESİ.....	4
1.1. Tarım Sektörü Tanımı ve Niteliği	4
1.2. Tarım Sektörünün Tarihsel Gelişimi.....	6
1.3. Tarım Sektörünün Etkileri.....	11
1.3.1. Gsyih Üzerindeki Etkisi.....	11
1.3.2. Dış Ticaret Üzerindeki Etkisi.....	14
1.3.3. Üretim Faktörleri Üzerindeki Etkisi.....	16
1.3.3.1. İşgücü Transferi.....	16
1.3.3.2. Sermaye Transferi	17
1.3.4. Piyasalar Üzerindeki Etkisi	18
1.4. Ölçeklerine Göre Tarımsal İşletmeler	18
1.4.1. Küçük Tarım İşletmeleri	19
1.4.2. Orta Büyüklükteki Tarım İşletmeleri	19
1.4.3. Büyük Tarım İşletmeleri	19
1.5. Türkiye'deki Tarımsal İşletmelerin Durumu	20

1.5.1. Bitkisel Üretim	21
1.5.2. Hayvansal Üretim (Küçükbaş, Büyükbaş, Kümes Hayvancılığı ve Arıcılık)..	24
1.5.3. Su Ürünleri Üretimi.....	26
1.5.4. Orman Ürünleri	28
1.5.5. Sera Üretimi	28
2. GENEL OLARAK TARIM SİGORTACILIĞI KAVRAMI.....	32
2.1. Sigorta Kavramı	32
2.2. Sigortacılığın Tarihsel Gelişimi.	33
2.3. Tarım Sigorta Sisteminin Temel Yapısı	37
2.3.1. Tarım Sigortası Sisteminin Alt Yapısı.	38
2.3.1.1. Kapsanan Riskler.....	38
2.3.1.2. Kamu ve Özel Teşebbüslerin Rollerini.....	41
2.3.1.3. Birey ve Alan Bazlı Tazminat Belirlenmesi.....	42
2.3.1.4. Gönüllü ve Zorunlu Katılım	43
2.3.2. Tarım Sigortası Sisteminin Üst Yapısı.	44
2.3.2.1. Kapsanan Çiftçiler	44
2.3.2.2. Kapsanan Ürünler.....	45
2.3.2.3. Sigorta Bedelinin Belirlenmesi ve Hasar Tespitinin Yapılması	46
2.3.2.4. Sigorta Primlerinin Belirlenmesi	47
2.3.2.5. Kayıp Ayarlama Mekanizması	55
2.3.2.6. Sigorta Sisteminin Örgütlenme Yapısı.....	55
2.3.2.7. Sigorta Sisteminin Finansmanı.....	56
2.3.2.8. Çiftçilerle İletişim.....	56
2.3.2.9. Reasürans Düzenlemesi.....	57
2.3.3. Tarım Sigortacılığı Sisteminin Sürdürülebilirliği.....	57
2.3.3.1. Veri Yeterliliği	58

2.3.3.2. Personel Yeterliliği.....	58
2.3.3.3. İzleme ve Değerlendirme alışmaları.....	59
3. DÜNYA'DAKİ VE TÜRKİYE'DEKİ TARIM SİGORTACILIĞI VE TARIM SEKTÖRÜNDE OLUŞAN SORUNLAR	59
3.1. Dünya'daki Tarım Sigortacılığı Gelişimi.....	59
3.1.1. Seçili Ülkelerde Sigortacılığının Gelişimi	59
3.1.1.1. Almanya	63
3.1.1.2. Amerika Birleşik Devletleri (Abd).....	63
3.1.1.3. İspanya	64
3.1.1.4. Avusturya	67
3.1.1.5. Japonya.....	67
3.1.1.6. Danimarka	68
3.1.1.7. İtalya.....	68
3.1.1.8. Fransa	68
3.2. Türkiye'de Tarım Sigortacılığının Gelişimi.....	68
3.3. Türkiye'deki ve Seçili Ülkelerdeki Tarım Sigortaları Uygulamalarının Karşılaştırılması	68
3.4. Türkiye'deki Tarım Sigortalarının Swot Analizi Ve Değerlendirilmesi	68
3.4.1. Swot Analizi.....	68
3.4.1.2. Swot Analizi'nin Tarihçesi.....	85
3.4.1.2. Swot Analizi'nde İ ve Dış evre Faktörleri	85
3.4.2. Tarım Sigortası Uygulamalarının Güçlü ve Zayıf Yönleri.....	86
3.4.2.1. Tarım Sigortaları Uygulamalarının Güçlü Yönleri	87
3.4.2.2. Tarım Sigortaları Uygulamalarının Zayıf Yönleri	88
3.4.3. Tarım Sigortaları Uygulamalarında Fırsat ve Tehditler	89
3.4.3.1. Tarım Sigortaları Uygulamalarının Fırsatları	89
3.4.3.2. Tarım Sigortaları Uygulamalarının Tehditleri	90

TARTIŞMA VE SONUÇ.....	92
KAYNAKLAR.....	97
ÖZGEÇMİŞ.....	105

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AGROSEGURO	: Birleşik Tarım Sigorta Şirketi Grubu
AKS	: Arıcılık Kayıt Sistemi
AR-GE	: Araştırma ve Geliştirme Faaliyetleri
ARIP	: Agricultural Reform İmplementation Project (Tarım Reform Projesi)
BDRA	: Agricultural Risks Databank
CCS	: Sigorta Tazmin Konsorsiyum
ÇKS	: Çiftçi Kayıt Sistemi
DA	: Dekar
DASK	: Doğal Afet Sigortaları Kurumu
DDS	: Sigorta Denetleme Kurumu
ERL	: Economic Reform Loan (Ekonomik Reform Kredisi)
FAO	: Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (Food and Agriculture Organization of the United Nations)
FCIC	: Federal Ürün Sigortası Şirketi
FNGCA	: Le Fonds National De Garantie Des Calamites Agricoles
FRR	: Risk Reinsurance Fund
FSN	: Fondo di Solidaieta Nazionale in Agricoltura
GSYİH	: Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
HAYBİS	: Hayvancılık Bilgi Sistemi
MPCI	: Multi – Peril Mahsulle Mücadele Sigortası
ÖKS	: Örtü Altı Kayıt Sistemi
SKS	: Su Ürünleri Kayıt Sistemi

T.A.Ş	: Ticaret Anonim Şirketi
TARSİM	: Tarım Sigortası Havuzu
TEBGE	: Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRKVET	: Veteriner Bilgi Sistemi
UNCTAD	: Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı
WTO	: Dünya Ticaret Örgütü

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1.1. Türkiye’de 1998-2016 Yılları Arası İşlenen Tarım Alanı (BinHektar)	5
Tablo 1.2. Tarımsal Gayrisafı Yurtiçi Hasıla Sabit Fiyatlar İle Yıllar İtibari İle Gelişim Hızları (Milyar TL)	12
Tablo 1.3. Türkiye’de GSYİH’nın 1998-2015 Yılları Arasındaki Sektörel Dağılımı (%).	13
Tablo 1.4. Tarım Sektörünün 1998-2015 Yılları Arasındaki Dış Ticaret Verileri (Milyon\$).	14
Tablo 1.5. Türkiye’de Dış Ticaret Göstergelerinin Üretim Gruplarına Göre Dağılımı.	15
Tablo 1.6. Türkiye’de 2004- 2016 Yılları Arasında İstihdamın Sektörel Dağılımı (15 +) (%).	17
Tablo 1.7. İşletme Büyüklüğüne Göre Arazi Kullanımı (%).	21
Tablo 1.8. Türkiye’de Sebze Üretim Miktarları (Ton).	22
Tablo 1.9. Türkiye’de En Fazla Ekimi Yapılan Tahılların Alan, Üretim ve Ortalama Verimi (%).	23
Tablo 1.10. Türkiye’de Seçilmiş Meyve Ürünlerinin Alan ve Üretim Miktarı (%).	23
Tablo 1.11. Türkiye’de Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Sayıları (Adet)	24
Tablo 1.12. Türkiye’de 2001-2015 Yılları Arasındaki Hayvansal Üretim Miktarları (Ton)	25
Tablo 1.13. Türkiye’de Su Ürünleri Miktarı (Ton) ve Değeri (TL).	27
Tablo 1.14. Türkiye’de Endüstriyel Alanda Kullanılan Tarım Ürünleri Üretim Miktarı (Adet).	29
Tablo 1.15. Türkiye’de Sera Üretim Alanı ve Miktarları	30
Tablo 2.1. Türkiye’de Seçili Yıllardaki Sigorta ve Reasürans Şirket Sayıları	36
Tablo 2.2. Türkiye’de 1944-2005 Yılları Arasında Sigorta Şirketleri.	42
Tablo 2.3. Türkiye’de Buğday Üretimi İçin Prim Tutarı Hesabı Örneği.	48

Tablo 2.4. Türkiye’de Bitkisel Ürün Sigortalarında Uygulanan Muafiyet ve Müşterek Sigorta Oranları (%).....	49
Tablo 2.5. Türkiye’deki Buğday Üretimi İçin Dolu Riskine Karşı Tazminat Örneği.....	50
Tablo 2.6. Türkiye’de Kayısı Üretimi İçin Don Riskine Karşı Tazminat Örneği..	51
Tablo 2.7. Türkiye’de Buğday Üretiminde İlçe Bazlı Kuraklık Riski İçin Tazminat Örneği.....	52
Tablo 2.8. Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Sigortası Muafiyetsiz Prim Fiyatları.	53
Tablo 3.1. Türkiye’de Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Sigortası Tazminat Örneği	54
Tablo 3.2. Bazı Ülkelerde Uygulanan Farklı Sigorta Risk Modelleri.	61
Tablo 3.3. Seçili Ülkelerde Tarım Sigortacılığının Kurumsal Yapısı.	62
Tablo 3.4. Bazı Ülkelerde Bitkisel Ürün Sigortasında Uygulanan Prim Desteği Oranları	69
Tablo 3.5. Türkiye’de Tarım Sigortaları Poliçe Sayıları (Bin Adet).....	78
Tablo 3.6. Türkiye’de Tarsim Kapsamındaki Poliçe Sayılarının Branş Bazında Dağılımı (Bin Adet).	78
Tablo 3.7. Türkiye’de Devlet Destekli Tarım Sigortaları Prim Üretimi (Bin TL).79	
Tablo 3.8. Türkiye’de 2016 Yılı Devlet Destek Primlerinin Branş Bazında Tutarları (TL)	80

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 1.1. Türkiye’de İşletme Tiplerine Göre İşletmelerin Dağılımı	80
Grafik 1.2. Türkiye’deki Coğrafi Bölgelerdeki Ormanların Genel Orman Alanına Oran	28
Grafik 2.1. Türkiye’de Sigorta Bedelinin Branşlara Göre Dağılımı (%)	47
Grafik 3.1. Türkiye’de Devlet Destekli Tarım Sigorta Alanı.....	76
Grafik 3.2. Türkiye’de Devlet Destekli Tarım Sigorta Bedeli	77
Grafik 3.3. Türkiye’de Devletin Branşlara Göre Ödediği Hasar (%).....	80

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Türkiye’de Tarım Sigortası Sisteminin Temel Yapısı	38
Şekil 3.1. İspanya’nın Tarımsal Sigorta Sisteminin Uygulama Biçimi.....	66
Şekil 3.2. Türkiye’de 2016 Yılı İtibariyle Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM) Kurumsal Yapısı	71

GİRİŞ

Doğal yaşamın devam edebilmesi ve insan yaşamı için tarım sektörünün sürdürülebilir olması büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle bireylerin beslenme ve barınma gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması sonucunda yarattığı katma değer ile ülke ekonomisine ve istihdama katkısından dolayı tarım sektörü yaşamın vazgeçilemez bir parçası haline gelmektedir.

Çalışma üç ana bölümden oluşacaktır. Birinci ve ikinci bölümde tarım sektörü ve sigortacılık faaliyetlerinin kavramsal boyutu ve günümüze kadar olan tarihsel gelişimine değinilecek olup Türkiye'deki tarım sigortasının temel yapısı incelenecektir. Üçüncü bölümde ise Dünya'daki ve Türkiye'deki tarım sigortalarının değerlendirilerek, sahip olunan deneyimler neticesinde tarım sigortalarının güçlü-zayıf yönleri, tehdit-fırsatları SWOT Analizi ile ortaya konulacaktır. Son olarak değerlendirme ve sonuç kısmına yer verilerek çalışmanın bütününden elde edilen bulgular ışığında ulaşılan sonuçlar ve çözüm önerileri sunulacaktır.

Türkiye'de 1960'lı yıllara kadar tarım sigortaları uygulamalarının yaygın olmamasından dolayı bu alanda çok sayıda çalışma yapılamamıştır. Yapılan çalışmalarda da teknolojik yetersizlikten ve özellikle meteorolojik kaynaklı katastrofik risklerin azaltılabilmesine yönelik kaynak yetersizliğinden ve sağlam veri kaydının yapılmasının güçlüğünden dolayı çalışmaların eksik kalmış olduğu gözlemlenmektedir. Dünya genelinde ve ülkemizde tarım sigortalarının yapısını ve işleyişini de içinde barındıran bazı çalışmalar aşağıda sıralanmaktadır.

1967 yılında Ray, "Gelişmekte Olan Ülkeler'de Tarım Sigortası Prensipleri ve Uygulamaları" başlıklı çalışmasında tarım sigortasının kapsadığı katastrofik riskler ile bunların sigortalanabilirliği üzerine yoğunlaşmıştır. Daha sonraki bölümlerde tarım sigortalarını sınıflandırarak sonlara doğru prim desteklemeleri, prim oranlarının hesaplanması, muafiyetler ve reasürans konularının detaylı incelemesi sonucunda tarım sigortalarının sürdürülebilmesi için yapılan uygulamalarda yetersiz kalındığı ve daha fazla politika önerileriyle desteklenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

1970 yılında Kaptan, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı (FAO) tarafından "Ürün ve Hayvan Sigortası" adında rapor oluşturmuştur. Bu rapor

kapsamında tarım sigortası uygulamalarının kavramsal boyutu incelenerek çeşitli ülkelerin de bitkisel ürün ve hayvan sigortası uygulamaları karşılaştırılmış ve eksikler saptanarak çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

2004 yılında Jain, “Tarım Sigorta Uygulamasında Sorunlar ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Yeniden Sigorta” başlıklı çalışmasında gelişmekte olan ülkelerdeki tarım sigortası şartlarını ve kavramsal boyutlarını da içeren bir çalışma yapmıştır. Ayrıca sigorta kapsamına giren işletmelerin detaylı incelemesi yapılmıştır. Bunun yanında tarım sigortalarının alt, üst ve sürdürülebilirliği açısından detaylı olarak temel yapısı incelenmiştir.

2008 yılında Sayın, “Türkiye’de Sigorta Sektörünün Gelişimi Açısından Vergilendirmenin Rolü ve Önemi” başlıklı çalışmasında toplumsal gelişmelerin artmasıyla finans sektörünün bir kolu olan sigorta sektörüne talebin artmasının sosyal faydanın yanında ekonomik fayda sağladığı, gelişmiş ülkelerdeki sigorta sektörünün GSYİH içerisindeki payının diğer gelişmekte olan ülkelere göre fazla olduğu, sigorta sektörü ile gelişmişlik düzeylerinin birbiriyle yakından ilişkili oldukları kanısına varmıştır.

2010 yılında Akçagöz vd. nin , “Dünya’da Tarım Sigortacılığı Gelişimi ve Türkiye’deki Durumu” başlıklı çalışmalarında tarım sigortacılığının gelişmiş ülkelerdeki durumu ile Türkiye’deki durumu incelenmiş, sorunlar tartışılmış ve uygulamadaki aksaklıkların giderilmesine yönelik önerilerde bulunulmuştur. Ayrıca gelişmiş ülkelerde tarım sigortacılığının önemli bir yere geldiği ve çoklu risk sigortalarının uygulanmaya başlandığı belirtilmiştir. Daha sonra Türkiye’de tarım sigortacılığında risk sigortalarının uygulanabilirliği konusuna yer verilmiştir. Bu konunun daha net anlaşılabilmesi, çiftçilerin riskler konusunda bilinçlendirilmesi, gerekli önlemlerin alınması, yapılması gerekenleri anlatmak ve çözüm üretmede yardımcı olacak sigortacıların yetiştirilmesi için çalışmalar yapılması gerektiği sonucuna varılmıştır.

2012 yılında Smith ve Glauber’ın, “Gelişmiş Ülkelerde Tarım Sigortaları: Biz Nerede Yaşıyoruz ve Nereye Gidiyoruz?” başlıklı çalışmalarında gelişmiş ülkelerdeki tarım sigortasının evrimi ve kapsama dahil olan ürünlerin takibi yapılarak, sigorta piyasalarının ekonomik refah düzeyi, ticari ilişkiler üzerine etkileri incelenmiştir. Ayrıca tehlike altında olan tarımsal ürünlerin kapsama alınmasının özel şirketler tarafından Avrupa’da daha sonra Amerika’da

uygulanmaya başlandığı ve yeterli sübvansiyonların sağlanamamasından dolayı hükümetlerin de devreye girmesi ve gerekli önlemler alınarak sürdürülebilirliğin sağlanması için çalışmalar yapılması gerekliliği savunulmuştur.

2015 yılında Romero ve Molina'nın, "İklim Değişikliğinde Tarım ve Adaptasyon: Kolombiya Vakası Risk Yönetiminde Sigortanın Rolü" başlıklı çalışmalarında, tarım ve adaptasyon için iklim değişikliklerinden kaynaklı risk yönetimi ile kolombia'daki mevcut durum incelenmiştir. Gelişmekte olan ülkelerin kırsal kesimlerinde yaşanan iklim değişikliklerinin tarım sigortası piyasalarının gelişimine ve sigorta sisteminde başarısızlıklara neden olduğu, hükümetlerin prim destekleri her ne kadar başarılı ve yeterli görülse de üreticiler için yetersiz kaldığı, bunun yanında piyasa kısıtlamalarına engel olan uygulamaların tekrar analiz edilip yeni önerilerle tarım sigortalarının potansiyelinin genişletilmesi gerektiği kanısına varılmıştır.

1. TARIM SEKTÖRÜ KAVRAMI VE TEORİK ÇERÇEVESİ

Çalışmanın bu bölümünde tarım kavramı ve tarım kavramının tarihsel gelişimine genel olarak değinilmekte; bunun yanında tarım sektörünün dönemler itibarıyla değerlendirmeleri yapılmakta ve tarım sektörünün kalkınma üzerindeki etkileriyle Türkiye'deki tarımsal işletmelerin görünümü hakkında bilgi verilmektedir.

1.1. Tarım Sektörü Tanımı ve Niteliği

Tarım, insanların temel ihtiyaçlarının karşılanması için korunması gereken sektörlerin başında gelmektedir. Bu yüzden tarım insanlar için vazgeçilmez bir faaliyet alanı olarak kabul edilmektedir. Dünya'daki artan nüfus oranlarına bağlı olarak gerek Dünya'daki ülkeler gerek Türkiye için önemli bir sektördür. Nüfus artışıyla oluşabilecek temel beslenme ihtiyacının karşılanamaması ve beraberinde açlık sorunuyla karşı karşıya kalınması söz konusu olabileceği için insanları tedirgin etmektedir (Zincirlioğlu, 1977: 8).

Tarım sektörünün sadece insanların beslenme ihtiyacının karşılanması için önemli olduğu düşünülmemelidir. Tarım çeşitli beslenme maddelerinin üretilmesi ve bu üretilen maddelerin işlenerek çeşitli besinlerin oluşmasını sağlamaktadır. Ayrıca, tekstil, mobilya hatta tıp alanında ilaç yapımı için önemli ve son yıllarda hızla artan enerji sektörünün de olmazsa olmaz sektörlerinin başında gelmektedir (Yavuz, 2015: 30).

Tablo 1'de Türkiye'de 1998-2016 yılları arası toplam tarım alanı verilerinin; toplam işlenen tarım alanı, toplam uzun ömürlü bitkilerin alanı, çayır ve mera arazisi ve toplam orman alanına dağılımları gösterilmektedir.

Tablo 1.1. Türkiye’de 1998-2016 Yılları Arası İşlenen Tarım Alanı (Bin Hektar)

Yıllar	Toplam Tarım Alanı	Toplam işlenen tarım alanı	Toplam uzun ömürlü bitkilerin alanı	Çayır ve mera arazisi	Orman Alanı
1998	39.344	24.362	2.604	12.378	20.199
1999	39.179	24.213	2.588	12.378	20.763
2000	38.757	23.768	2.611	12.378	20.763
2001	40.967	23.740	2.610	14.617	20.763
2002	41.196	23.905	2.674	14.617	20.763
2003	40.644	23.310	2.717	14.617	20.763
2004	41.210	23.813	2.780	14.617	20.763
2005	41.223	23.775	2.831	14.617	21.189
2006	40.493	22.981	2.895	14.617	21.189
2007	39.504	21.979	2.909	14.617	21.189
2008	39.122	21.555	2.950	14.617	21.189
2009	38.912	21.351	2.943	14.617	21.390
2010	39.011	21.384	3.011	14.617	21.537
2011	38.231	20.523	3.091	14.617	21.537
2012	38.399	20.581	3.201	14.617	21.678
2013	38.423	20.574	3.232	14.617	21.678
2014	38.558	20.699	3.243	14.617	21.678
2015	38.551	20.650	3.284	14.617	22.343
2016	38.380	20.433	3.329	14.617	22.343

Kaynak: TÜİK Bölgesel İstatistikler ve Orman Genel Müdürlüğü tarım alan kullanımı ve resmi istatistik verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Yukarıdaki Tablo 1’de 2016 yılı itibarıyla toplam tarım alanı verileri yer almaktadır. Buradan hareketle 2016 yılında toplam tarım alanı 38.380 bin hektardır. Bunların içerisinde yaklaşık % 53 oranında toplam işlenen tarım alanları ve yaklaşık % 8.6 oranında ise uzun ömürlü bitki alanları yer almaktadır. Gelişen konjonktüre bakıldığında ülkemizde tarımsal risklerin artması ve tarımsal sektörün diğer sektörlerden daha az gelişmesi ve tarımsal üretimi destekleyici faaliyetlerin yetersiz kalmasından ve çiftçilerin yeterli üretim bilgilerine sahip olmaması tarımsal üretim alanlarının düşmesine neden olmaktadır. Tarımsal ürünlerin özellikle tahılların ve bitkisel ürünlerin toplam işlenen tarım ürünleri içerisindeki payı yaklaşık olarak % 73 oranlarında seyretmektedir. Geriye kalan alanlar ise nadasa bırakılmaktadır. Toplam tarımsal alanların son zamanlarda azalması toplam orman alanının artmasına neden olmuştur. Günümüzde sürdürülebilir orman yönetimi uygulamalarıyla her geçen gün orman kaynaklarını korumaya ve ekosistem bütünlüğünü sağlayabilmek adına yenilikler geliştirilmiştir. Bunun

yanında tarımsal üretimin artışıını sağlamak ve oluşacak riskleri minimize etmek adına tarım sektörünün temel yapısı ve sürdürülebilirliği için çalışmalar yapılmaktadır.

Tarım sektörü geçmişten günümüze kadar birçok ülkenin sosyal ve ekonomik gelişimi için önemli bir yer edinmeye devam etmektedir. Türkiye’de ve gelişmekte olan diğer ülkelerde verimli ve sürdürülebilir sanayileşmenin tarım sektörüyle devamlılığını sağlıyor olması da bir gerçektir.

Tarım sektörü öncesinde bahsedildiği üzere beslenme ve hammadde ihtiyaçlarının karşılanması yanı sıra, ulusal gelir artışı, istihdam, dış ticaret ile ihracata doğrudan veya dolaylı etkisi ve sanayi sektörünün gelişiminden dolayı milli ekonomi için de vazgeçilmez bir sektör niteliğindedir. Buradan hareketle insanların beslenmesinden, hammadde ihtiyaçlarının karşılanmasından ve milli gelir oluşumunun etkilenmesi için tarım sektörünü ve tarımsal faaliyetlerde bulunan üreticilerin hasat süresince ve sonrasında karşılaşacakları risklere karşı korunmaları gerekmektedir. Genel olarak tarım sektörü sosyal, çevresel ve ekonomik boyutlarıyla toplumun bütün kesimlerini yakından ilgilendirmektedir. Buradan hareketle tarım, insanların besin ihtiyacını karşılayan ve ekonomik değeri olan bitkisel ürün üretilmesi, her türlü hayvan ve hayvansal besin yetiştirilmesi ve korunması gibi faaliyetlerin yapıldığı alan olarak değerlendirilmektedir.

1.2. Tarım Sektörünün Tarihsel Gelişimi

Tarım sektörünün gelişimi 10.000 yıl öncesine dayanmaktadır. İlk tarım insanlar aralarındaki etkileşimler sonucunda bütün dünyada yaygınlaşmıştır. Tarım sayesinde insanlar toplu yaşama geçişi sağlamış ve günümüzdeki devlet yapısının oluşumuna da katkı sağlamışlardır. Tarımsal ürünlerin ekim-biçim, gübreleme gibi faaliyetler ne kadar eski gibi görünse de, günümüzdeki teknolojik değişimlerinde etkisiyle büyük değişimler göstermiştir (Efendioğlutarım, 2010: 27).

Tarım sektörünün analitik çağlardaki gelişimine bakıldığında Bereketli Hilal ve çevresinde ilk tarım toplayıcılık ve avcılık ile geçinen toplumların yerleşik yaşama geçişiyle başlamıştır. Yine bu dönemlerde Çin ve diğer Asya ülkelerinde de farklı şekillerde uygulanmaya çalışılan tarım zamanla Nil Nehri ve çevresinde de yoğun olarak uygulanmaktadır. En eski tarihte tarımsal veriler Anadolu’da Abu Hurerya adlı yerleşkede M.Ö. 13500 yılından kalma eski alet-

erdevatlardan edinilmiştir. Yine aynı dönemlerde Levant ve İran'daki Zegros Dağlarında da tarımsal faaliyetlerde bulunulduğuna dair izlere rastlanılmıştır. Bereketli Hilal ve çevresindeki alanlarda mısır, arpa, buğday, bakla, keten gibi tahıl ve tahıl benzeri tarımsal kalıntılar bulunmuştur (Harmankaya, 1997: 15-20).

Çoğu kurama göre ilk tarım insanların vahşi doğadan topladığı bitkileri ve tohumları mağara çevresine düşürmesiyle başlamıştır. İnsanlar günlerce yiyecek aramak yerine yerleşik haldeyken bitkileri ekerek besin ihtiyaçlarını karşılayabileceklerini farketmişlerdir. Bu buluş ile her toplum farklı zamanlarda üretim gerçekleştirmişlerdir. İlk olarak Anadolu ve Orta Doğu'da farkedilen tarımsal faaliyetler, toplumsal etkileşimlerle tüm Dünya'ya yayılmıştır. Tarımı önceden bulmuş olan insanlar daha önce yerleşik yaşama geçmiş ve günümüz devlet yapısını oluşturmuşlardır (Efendiogluturam, 2010: 2). M.Ö. 7000 yıllarında Hindistan'da faaliyet gösteren tarım, yaklaşık olarak 2000 yıl sonralarında da diğer Asya ülkelerinde de faaliyet göstermeye başlamıştır. Nil ve çevresinde yine bu dönemlerde tarımsal yapılara rastlanmış ve tarımın bu bölgede daha fazla yapıyor olması da Mısır ve çevresindeki ılıman iklimin ve önemli su kaynaklarının mevcut olmasından kaynaklanmaktadır. Bu dönemde Nil'in taşma riskine karşı ve ürünlerin ziyan olmasını önlemek için Mısırlılar çeşitli matematiksel formüller ve geometrik hesaplamalar geliştirerek taşma dönemlerini hesaplayarak önlemler almaya çalışmışlardır (Ankara Ticaret Borsası, 2010: 5). Yine göze çarpan diğer tarımsal faaliyetler de Antik Yunan ve Antik Roma dönemlerinde olmuştur. Yunanlar; mısır, pamuk, zeytin gibi Akdeniz ürünlerini yetiştirerek toprakların azlığı ve fakirliği sebebiyle tarımda çok ileri gidememişler. Romalılar ise tahıl ürünleri ticareti yapmaya başlamışlardır.

Orta Çağ'a gelindiğinde islam dünyası ileri düzede uygarlığa ulaşmışlardır. Bu bağlamda Orta Doğu ve çevresinde tarımsal faaliyetler ve hayvancılıkta ilerlemeler kaydedilmiştir. Araplar hidrolik ve hidrostatik teknikleriyle çalışan pompalarla üretimde artışlar gerçekleştirmişlerdir. Su değirmenleriyle suyu rahatça taşıyan çiftçiler kuraklığın önüne geçmeyi başarmışlardır. Yine bu dönemde meyve, kayısı, turunçgil, safran, şeker pancarı, enginar, pamuk gibi çeşitli tarımsal ürünler yetiştirilmiştir. İspanya'da Emevi Devleti'nin yer aldığı dönemde Araplar, Avrupa'ya narenciye(portakal-limon), badem, incir, pamuk, muz gibi ılıman iklimde yetişen tarım ürünleri satmışlardır. Asya'daki bir diğer önemli değişiklik de aynı dönemde Çin'de tarımsal alanlarda kullanılan saban kullanımını olmuştur (<http://www.İstanbul.edu.edu.tr>, 2016).

Kavimler Göçü sonrasında Batı Avrupa'da Roma İmparatorluğunun sona ermesiyle birlikte bölgede nüfus hızla artmıştır. Bunun için de insanların beslenme ihtiyaçlarının karşılanması için toprağın ekilip biçilmesi gerekmiştir. Çevredeki ormanlar ve bataklıklar tarıma elverişli hale getirilmiştir. Toprakları sürmek için sırtlarına ağır saban yüklenen öküzler kullanmışlardır. Zamanla öküz sayısını arttırarak daha fazla killi toprağın işlenilmesi sağlanmıştır. Romalılar bu dönemlerde ekim nöbeti uygulayarak bir yıl tahıl ekip bir yıl da bu alanları nadasa bırakma yöntemi geliştirmişlerdir. Yine bu zamanlarda Avrupa'daki insanlar ürettikleri tahıllardan çavdar, yulaf ve arpa ekmeği yapmayı öğrenmişlerdir (Temel Britannica/17, 1986: 24).

Avrupa'da 800 yılından sonra açık alan tarla sistemi uygulanmaya başlanmıştır. Bu sistemle dar ve uzun tarlalara bölünen topraklarda çiftçiler çeşitli tarımsal ürünler yetiştirmişlerdir. Tarlalar suyun aşağı boşalmasının kolay olması için aşağı eğimli yamaçlara kurulmuştur. Bu sistem sayesinde çiftçiler kendi tarlalarını işleyerek ailesinin geçimini de sağlamaya başlamışlardır. Tarlaların gübrelemesi ve sürme işlemini imece usulü gerçekleştirmişlerdir. Açık tarla sistemi Avrupa'da 20. yüzyıla kadar devam etmiştir. Orta Çağda tüm tarımsal faaliyetler el aletleriyle gerçekleştirilmiştir. Bu da ürünlerin hasat zamanının geciktirilmesine ve bunun sonucu olarak da ürün veriminde düşüşler ve bir kısmının da ziyan olmasına neden olmuştur.

14.yüzyılda Avrupa'da meydana gelen veba salgımından dolayı insanlar hayatını kaybetmiştir. Bu dönemdeki yüzyıl savaşları sonucunda da nüfus hızla azalmıştır. Bu da tarım faaliyetlerinin yapılmasını güçleştirmiş ve insanların kendilerini yeterince besleyememesine yol açmıştır. İngiltere başta olmak üzere tarlalar parsellenerek buralarda ticari ekim yapılmaya başlanmıştır. Avrupa kentlerinde tarımsal pazarlar kurulmuş ve kentlerde yaşayan insanlar için tarımsal ürünlere rahatça ulaşmaları sağlanmıştır. Bunun sonucunda kent nüfusunda hızlı artışlar olmuştur (Temel Britannica/17, 1986: 24).

Bütün tarih çağlarına bakıldığında, tarımsal üretimin önünde birçok engeller oluşmaktadır. Birincisi tarımsal bitkiler için önemli olan besinlerdir. Bu besinlerin daha verimli olabilmesi için insanlar hayvan dışkılarından gübreler kullanmış, topraklarını bir yıl ekip bir yıl nadasa bırakmış ve her sene çeşitli bitkiler ekmişlerdir.

18. yüzyılda Batı dünyasında, İngiltere’de başta olmak üzere büyük endüstri devriminin yaşanması tarım sektörünün karmaşık hal almasına neden olmuştur (Küçükkalay, 1997: 53). Bu süreçte toprakların nadasa bırakılma zorunluluğu şalgam ve üçgül ekimiyle son bulmuştur. Şalgam, hayvanların kış aylarındaki beslenmesi için önemli yer tutmuş ve bu sayede hem hayvansal üretim artmış, hem de birçok hayvanın beslenmesi sağlanmıştır. Bu sayede hayvan sayısındaki artış ile hayvansal gübrelerde de artışlar gözlenmiştir. Diğer gelişmelere bakıldığında Norflok’da Vikont Charles Townshend ve Thomas William Coke adındaki İngiliz çiftçiler dörtlü ekim nöbetini geliştirmişlerdir. Bu geliştirdikleri yöntemle arpa, buğday, şalgam ve üçgül dikilen-ekilen tarlalarda nadas uygulanmasına gerek duymamışlardır. Diğer türler arasından en kaliteli hayvanları seçmişlerdir. Bu sayede en verimli tarım ürünleri elde etmişler, daha sonra Norfolk’un verimsiz toprağına tebeşir tozu ve kil serpererek verim artışı sağlamaya çalışmışlardır. Ancak Avrupa’daki çiftçiler tarafından bu süreç geç işlenmiştir. Alman ve Fransız çiftçiler de ise tüm Dünya’da olduğu gibi geleneksel ekim biçiminden uzun süre vazgeçmemelerinden dolayı çok zaman kaybetmişlerdir (Temel Britannica/17, 1986: 25).

Sanayinin gelişmesiyle çeşitli yöntemler geliştirilmiştir. Dökme demir ilk defa sabanlarda, tırmıklarda ve silindirlere kullanılmaya başlanmıştır. 1840 yılında bitkilerin gelişimi için Alman kimyacı Justus Von Liebig tarafından potasyum, fosfor ve azotun önemli yer tuttuğunu tespit etmiştir. Yine ilk kez İngiltere’de John Lowes ve Henry Gilbert kayaları sülfürik asit ile tepkimeye sokarak fosfat bakımından zengin yapay gübre elde etmişlerdir. 1843 yılında killeri bir yerde toplamak için akaçlama boruları bulmuşlar ve bunu büyük tarlalarda düşük maliyetle uygulamaya başlamışlardır. Tüm buradan hareketle tarımda yeni dönem başlamış ve tüm dünyada ortaklaşa yapılan tarımsal faaliyetlerin ticarileştirilmesi sonucu ekonomik gelir elde edilebileceği düşünülmüştür. Ancak Avrupa’nın bazı ülkelerinde, özellikle Fransa’da soylu kesim kendi topraklarında yaşamak yerine saray çerçevesinde yaşamaya başlayınca topraklar köylüler tarafından tek elden yönetilmeye başlamıştır. 1889 yıllarına gelindiğinde Fransa topraklarının neredeyse yarısı köylülerin eline geçmiştir. Tarımdaki bu gelişmeler tüm dünyada toplumsal yaşamı değiştirmiştir. Bunlardan en önemlisi de Avrupa bölgesindeki kırsal kesimlerde sistemi bütünüyle değiştirmiş olmasıdır. (Temel Britannica/17, 1986: 25).

Günümüzde tarım sektörü büyük çoğunlukla ticari amaçlarla yapılmaktadır. Ulaşım alanındaki değişiklikler sonucunda tarım ürünlerine uzak olan yerlere hem ucuz hem de daha kısa zamanda ürünler taşınmaktadır. 19. yüzyıl sona ermeden önce Avrupa'ya Amerika'dan tahıl, süt ürünleri ve et götürülmüştür. Teknolojinin daha da gelişmesiyle saklama ve soğutma yöntemleriyle Avrupa diğer ülkelerle tarımsal ticareti arttırmıştır. Çiftçiler I. Dünya Savaşı sırasında ulaşım sorununun artmasıyla ürünlerini Avrupa'ya pahalı olarak satmışlardır. Avrupa'da bu dönemden sonra Amerika ile ticari rekabete girmiştir (<http://www.fao.org>, 2016).

Avrupa yeteri kadar tarımda gelişme gösterememesi sonucu başta İngiltere olmak üzere birçok ülke hayvancılığa başlamış ve mandıra kurarak süt üretimine başlamışlardır. Avrupa'nın bu alanda öne geçmesini sağlayan diğer bir olguda Danimarka ve Hollanda'nın dış dünyaya süt ürünlerine satmasıyla gerçekleşmiştir. Ancak Avrupa'nın II. Dünya Savaşı nedeniyle rekabeti azalmış ve üretimde de çok gerilemiştir. Bunların sonucunda Avrupa ile ilişkili birçok ülke kıtlık sorunuyla karşı karşıyadır.

Günümüzdeki teknolojik ve bilimsel gelişmelerin artmasıyla çok farklı coğrafyalarda çeşitli koşullarda tarımsal faaliyetler devam etmektedir. Bitki ve hayvanların karşı karşıya oldukları hastalık türlerini genlerinde yapılan değişikliklerle riskler ortadan kaldırılabilir. Kullanılan tarımsal ilaç ve gübreler verimi arttırsa da, ekin kalitesine ve doğaya ciddi zararlar vermesinin önüne geçmemektedir. Bunun yanında hayvanlardan kısa zamanda çok süt ve et elde etmek için hormon uygulanıyor. Bu uygulanan hormon aynı zamanda bitkisel ürünlerin daha fazla üretilmesi için de kullanılmaktadır. Yine hayvanlar dar alanlarda ve güneş ışığının olmadığı yerlerde beslenerek et ve süt ürünlerinde verim arttırıcı etki olabileceği düşünülmektedir. Ancak bu doğallığı ve ürünün kalitesini daha da azaltmaktadır. Özellikle gelişen aşılama teknikleriyle bitki türlerinin ve hayvanların karşılaştıkları hastalık riskleriyle savaşılmaktadır. Tüm bunlardan dolayı başta batılı toplumlarla birlikte diğer toplumlarda organik tarıma hızla geçiş dikkat çekmektedir (Yeşilbağ, 2004: 160).

1.3. Tarım Sektörünün Etkileri

Tarım sektörünün kalkınma üzerindeki etkileri genellikle ekonominin ayrılmaz bir parçası haline gelmektedir. Tarım sektörünün Türkiye ekonomisindeki yeri, tarım katma değerinin genel ekonomi içerisindeki yaratmış olduğu etki ile ölçülmektedir. Katma değer ise tarımsal faaliyetlerin gerçekleştirilmesi sonucunda ortaya çıkan GSYH, dış ticaret, tarımsal üretim, işgücü, sermaye, piyasalar ve diğer sektörlerden oluşmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelere bakıldığında geleneksel tarımdan modern tarıma geçiş sürecinde büyük çaba içerisinde. Bu geçiş sanayileşme sonucunda olmaktadır. Ülkelerin hızlı sanayileşmesi geleneksel ekonomik yapı ile ekonomik kalkınmayı destekler nitelikte olmasıyla mümkündür. Yani tarım sektörünün ekonomik yapısının kalkınma sürecinde sanayi sektörüyle etkileşim içerisinde. Geçmişte tarım ekonomilerinde gelişmiş ülkelerin öncelikle tarım sektörünün gelişimine destek olmuş sonra bu sektörden elde ettikleri ürün-kaynak birikimiyle sanayileşmeye hız kazandırmışlardır.

Tarım sektörünün ülke ekonomisindeki önemini ve ekonomik kalkınma üzerindeki etkilerini GSYH, dış ticaret, tarımsal ürün, istihdam ve diğer sektörlerle ortaya koymak mümkündür.

1.3.1. GSYİH Üzerindeki Etkisi

Tarımsal faaliyetleri sonucunda oluşan mal mevcudunun fiziki değerinin para ile ölçülmesi ekonomik açıdan hasıla olarak adlandırılmaktadır. Bir ülke sınırları içerisinde belli bir zaman içindeki, üretilen tüm nihai mal ve hizmetlerin para birimi cinsinden değeri ise Gayrisafi Yurtiçi Hasıla olarak tanımlanmaktadır (Eğilmez ve Kumcu, 2012: 107). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından tarım sektörü ekonomik kalkınma üzerindeki etkilerinin ekonomiye katkıları Tarımsal GSYİH'nin üretim yöntemi ile hesaplanması sonucunda buunmakta ve genel ekonomi için Tarımsal GSYİH'nin büyüklüğünü ortaya koymaktadır (Ege, 2011: 1).

Aşağıdaki Tablo 1.2'de Tarımsal Gayrisafi Yurtiçi Hasıla'nın genel Gayrisafi Yurtiçi Hasıla içerisindeki payını ve gelişim hızına ait oranları verilmektedir.

Tablo 1.2. Tarımsal Gayrisafı Yurtiçi Hasıla Sabit Fiyatlar İle Yıllar İtibarı ile Gelişim Hızları (Milyar TL)

Yıllar	Tarımsal GSYİH Tutarı	Tarımsal GSYİH'nın Genel GSYİH İçindeki Payı (%)	Tarımsal Büyüme(%)
2002	24.3	10.3	8.7
2003	31.0	9.9	-1.5
2004	38.0	9.4	3.9
2005	46.2	9.3	7.9
2006	44.7	8.2	1.5
2007	50.9	7.5	-6.2
2008	58.1	7.5	4.5
2009	52.6	8.1	4.1
2010	69.7	9.0	7.7
2011	68.5	8.2	3.4
2012	67.5	7.8	2.2
2013	55.4	6.7	2.3
2014	52.7	6.6	0.6
2015	59.4	6.9	9.1
2016	52.3	6.1	-4.1

Kaynak: TÜİK ve Tarsim 2015 Faaliyet Raporu verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Tablo 1.2'deki sabit fiyatlarla hesaplanmış üretim yöntemine göre tarımsal GSYİH tutarı, tarımsal GSYİH'nın genel GSYİH içerisindeki yüzdeleri ve gelişim hızları yıllar itibarıyla verilmektedir. 1980'li yıllardaki Liberalleşme ve Serbestleşme sürecinde devlet tarım sektörüne yeterli desteği sağlayamamaktadır (Narin, 2008: 185). Bu bağlamda Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikası Uyum, Uluslararası Para Fonu (UPF), Uruguay Round görüşmeleri ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların yönlendirmeleriyle tarım GSYİH içindeki payında değişimler olmazken 2002 yılında 24.3 milyar dolardan 2016 yılında 52.3 milyar dolara düşmüş olup GSYİH'nın Genel GSYİH içerisindeki payı 6.1 oranında azalmıştır. Bu oranlar tarım gibi faaliyet alanı değişmeyen sektörde çiftçilerin yıllar itibarıyla her ne kadar çok ürettiğini ve verimliliğinin arttığını bize gösteriyor olsa da reel olarak artış söz konusu olmamaktadır.

Tarımsal GSYİH gelişim hızının gelişmekte olan ülkelerde diğer sektörlerdeki gelişim hızlarına göre düşüktür. Düşük olmasının sebebi ise diğer

sektörler ile kıyaslandığında tarım sektöründe geleneksel üretim tekniklerinin kullanılmasından kaynaklanmaktadır (Doğan, 2015: 35).

Aşağıdaki Tablo 1.3'te GSYİH'nin sektörel dağılımı yer almaktadır.

Tablo 1.3. Türkiye'de GSYİH'nin 1998-2015 Yılları Arasındaki Sektörel Dağılımı (%)

Yıllar	Tarım	Sanayi	Hizmet	Sektörler Toplamı
1998	12.5	32.5	51.9	96.9
1999	12.2	32.0	53.0	97.2
2000	12.2	31.9	53.0	97.0
2001	11.9	30.8	55.6	98.3
2002	12.2	30.3	54.8	97.4
2003	11.4	31.0	54.2	96.7
2004	10.7	31.7	54.5	96.9
2005	10.6	31.8	54.6	96.9
2006	10.0	32.8	54.7	97.5
2007	8.9	33.1	55.6	97.6
2008	9.3	32.5	56.5	98.2
2009	10.1	31.2	58.3	99.5
2010	9.4	32.5	57.5	99.4
2011	9.2	32.9	57.4	99.6
2012	9.3	32.8	57.7	99.7
2013	9.2	32.7	58.4	100.4
2014	8.8	32.9	59.1	100.8
2015	9.0	32.7	59.7	101.4

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Tablo 1.3'e bakıldığında tarımsal GSYİH'nin yıllar itibarıyla sektörler arasında azaldığı gözlenmektedir. Tarımsal GSYİH'nin genel GSYİH içerisindeki payının ekonomik gelişme ile birlikte sektörel bazda azalışlar görülsede bu durum tarım sektörünün değersiz olduğu anlamını gelmemektedir. Sektörel bazda incelendiğinde sanayi ve hizmet sektöründeki artışlar ve buna bağlı olarak büyüme tarım sektöründen fazla olduğu için GSYİH içerisinde tarım sektörünün sektörel payı 2015 yılı itibarıyla % 9 oranında olduğu ve hizmet sektörünün ise % 59.7 oranında olduğu gözlenmektedir.

1.3.2. Dış Ticaret Üzerindeki Etkisi

Tarım sektörünün kalkınma üzerindeki etkilerinden dış ticaret etkisine bakıldığında tarımsal ürünlerin ihracatı sonucunda elde edilen döviz gelirlerinin ara giderlerin ve yatırım mallarının içerisindeki payı olarak değerlendirilmektedir (Doğan, 2015: 37).

Tablo 1.4'te yıllara göre tarım sektörünün yıllara göre ihracat ve ithalat oranları ile ihracatı karşılama oranları verilmiştir.

Tablo 1.4. Tarım Sektörünün 1998-2015 Yılları arasındaki Dış Ticaret Verileri (Milyon \$)

Yıllar	İhracat	İthalat	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı
1998	26.974	45.921	58.7
1999	26.587	40.671	65.4
2000	27.775	54.503	51.0
2001	31.334	41.399	75.7
2002	36.059	51.554	69.9
2003	47.253	69.340	68.1
2004	63.167	97.540	64.8
2005	73.476	116.774	62.9
2006	85.535	139.576	61.3
2007	107.272	170.063	63.1
2008	132.027	201.964	65.4
2009	102.143	140.928	72.5
2010	113.883	185.544	61.4
2011	134.907	240.842	56.0
2012	152.462	236.545	64.5
2013	151.803	251.661	60.3
2014	157.610	242.177	65.1
2015	143.862	207.207	69.4
2016	142.533	198.617	71.8

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Tablo 1.4 verileri incelendiğinde 2016 yılı tarım sektörü ihracatının bir önceki yıla göre azaldığı gözlenmektedir. 2016 yılı genel ihracatı 142.533

milyon/\$ olarak gerçekleşmiştir. Aynı yıl ithalat 198.617 milyon/\$ iken, ihracatın ithalatı karşılama oranı % 71.8 olmuştur.

Tablo 1.5. Türkiye’de Dış Ticaret Göstergelerinin Üretim Gruplarına Göre Dağılımı

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Bitkisel Üretim ve Hayvancılık	Ormancılık ve Tomrukçuluk	Balıkçılık	Bitkisel Üretim ve Hayvancılık	Ormancılık ve Tomrukçuluk	Balıkçılık
2000	1.974	149	2	1.651	7	25
2001	1.321	88	0.8	1.967	9	30
2002	1.591	111	1	1.743	10	51
2003	2.284	152	2	2.105	16	81
2004	2.528	230	7	2.526	16	103
2005	2.542	259	24	3.314	15	139
2006	2.634	268	33	3.467	14	131
2007	4.353	288	31	3.709	16	158
2008	6.151	240	41	3.923	13	240
2009	4.448	146	31	4.336	11	189
2010	6.261	195	33	4.919	16	156
2011	8.669	229	49	5.148	19	186
2012	7.246	201	56	5.167	22	190
2013	7.557	161	58	5.626	27	258
2014	8.434	155	70	6.007	22	346
2015	7.036	140	88	5.736	21	368
2016	6.926	116	56	5.373	24	414

Kaynak: TÜİK yıllara göre dış ticaret istatistikleri ve T.C. Kalkınma Bakanlığı verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Yukarıdaki Tablo 1.5’te Türkiye’deki dış ticaret göstergelerinin yıllar itibarıyla üretim gruplarına göre dağılımları incelenmektedir. Dış ticaret verilerine göre 2015 yılında bitkisel üretim ve hayvancılık ürünleri ithalatının yaklaşık % 17 oranında azaldığı görülmektedir. 2016 yılına gelindiğinde ise bir önceki yıla göre yaklaşık % 3 oranında azaldığı görülmektedir. İhracat ise ilgili yıllarda ilgili yıllarda bir önceki yıla göre azalmalar söz konusu olmaktadır. Dış ticaret verilerinde tarımsal üretimde ve gıda ürünlerinin ihracat ve ithalat oranlarının düşmesi, doğal afet ve yaşanan diğer meteorolojik risklerin artmasına neden olmuştur. Yeterli desteklerin sağlanamaması üretimlerin düşmesine sebep

olmuştur. Siyasi belirsizliklerin artmasının da bu düşüşte önemli bir rolü bulunmaktadır.

1.3.3. Üretim Faktörleri Üzerindeki Etkisi

Tarım sektörünün etkilerinden biri olan üretim faktörü; herhangi bir mal veya hizmetin üretilebilmesi için, mal veya hizmetin doğa, sermaye, emek ve girişimci gibi faktörlerin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Tarım sektöründe geleneksel yapıda toprak ve işgücü, gerçek girdiler olarak ifade edilir. Bu girdiler üretim faktörlerinden sermaye mallarının payından daha yüksektir. Tarım sektörü sanayi, hizmet gibi sektörlerle karşılaştırıldığında, emek yoğun bir sektördür. Günümüzde tarımsal yapılarda ekonomik ve teknolojik gelişmesiyle birlikte değişiklikler görülmektedir. Üretimde sermayenin payı arttıkça toprak ve işgücünün payı azalmaktadır. Ekonominin gelişiminin artması tarım sektörünün ekonomi ile entegrasyonunu arttırmaktadır. Bunun sonucunda piyasaya ürün sunulmakta ve diğer sektörlerden daha fazla ürün satın alınmaktadır (Doğan, 2015: 37).

1.3.3.1. İşgücü Transferi

Gelişmiş ülkelerde hızla artan sanayileşmenin nedenlerinden birisi de, tarım sektöründen endüstriyel sektöre işgücü transferinden dolayıdır. Bu yöntemle endüstriyel sektörün gerekli duyduğu işgücü daha az maliyetli olduğu için kırsal kesimden sağlanmaktadır. Böylece sanayi sektörü, sermaye birikimini tarım sektöründe çalışmayan kesimden oluşturduğu işgücü üzerinden elde etmektedir (Dinler, 2000: 70).

Aşağıdaki Tablo 1.6'da Türkiye'de 15 yaş ve üzerindeki genç nüfusuna yer verilmiştir.

Tablo 1.6. Türkiye'de 2004- 2016 Yılları Arasında İstihdamın Sektörel Dağılımı (15 +) (%)

Yıllar	Tarım	Sanayi	Hizmetler
2004	29.1	24.9	46.0
2005	25.7	26.3	48.0
2006	24.0	26.8	49.2
2007	23.5	26.7	49.8
2008	23.7	26.8	49.5
2009	24.6	25.3	50.1
2010	25.2	26.2	48.6
2011	25.5	26.5	48.1
2012	24.6	26.0	49.4
2013	23.6	26.4	50.0
2014	21.1	20.5	51.0
2015	20.6	20.0	52.2
2016	20.5	19.1	52.7

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Tablo 1.6 verileri incelendiğinde, Türkiye'de genç nüfusun tarım sektöründen uzaklaşması ayrıca gelişmiş ülkelerdeki sanayileşme hareketlerinin artması sonucu tarımda makinalaşma artmıştır. Bundan dolayı işgücü azalmıştır. Diğer taraftan hızla artan nüfus oranlarına bağlı olarak, kırsal alandan kente göç artmaktadır. Dolayısıyla tarım sektöründe çalışanların oranı azalmaktadır. Son yıllara bakıldığında tarım sektöründe istihdam edilen genç nüfusun diğer faaliyet kollarına göre dağılımında azalmalar olduğu gözlenmektedir.

1.3.3.2. Sermaye Transferi

Sermaye transferi, tarım sektöründe, elde edilen çıktı miktarlarının bir bölümünün yeni yatırım alanlarında kullanılmasını ifade etmektedir. Tarımsal faaliyetler sonucunda elde edilen çıktıların tekrar yatırım için teşvik edilebilmesi ve kırsal alanlarda yaşayanların da tarımsal alanda istihdamının sağlanması ekonomik gelişme açısından önemlidir. Ayrıca tarım sektöründen diğer sektörlere vergilendirme, tasarruf ve iç ticaret haddi kanallarıyla sermaye transferleri sağlanabilmektedir (Doğan, 2011: 383).

1.3.4. Piyasalar Üzerindeki Etkisi

Gelişmekte olan Türkiye'nin sosyal ve ekonomik gelişmesinde önemli yeri olan tarım sektörünün günümüzde ve gelecekte birçok görevler üstleneceği düşünülmektedir. Sanayileşmiş ülkeler açısından tarım gıda üretiminde ve sanayi sektörüne hammadde tedariği için stratejik öneme sahiptir. Bundan dolayı tarım sanayilerinin gelişmesinde tarım sektörü etkin rol oynamaktadır. Tarım sektörünün hammadde tedarikinin yanında ekonomiye de katkısı yadsınamaz. Diğer sektörlerde üretilen mal ve hizmetlere talep oluşturmaktadır. Tarım sektörünün büyümesiyle diğer sektörler arasında ticari ilişkiler artacaktır. Bunun neticesinde tarım sektörü ekonomi ile birleşerek sanayi ve diğer sektörlerin gelişimine katkıda bulunacaktır. Sonuç olarak tarım sektörü diğer sektörler ile etkileşim halindedir (Akder ve Kırıl, 2000: 9).

Tarım sektörü, yalnızca üretim yapılan bir sektör olarak düşünülmektedir. Fakat; tarım sektörü çıktı üretiminin yanında çok sayıda ekonomik birimi de içine alan bir sektördür. Bu sektörler küçük tarım işletmeleri, orta büyüklükteki tarım işletmesi ve büyük işletme olarak sıralamak mümkündür. Parekenteciler, toptancılar, tarım işletmeleri gibi ekonomik birimlerin gelişmesinde etkin rol oynamaktadır (Doğan, 2015: 38).

1.4. Ölçeklerine Göre Tarımsal İşletmeler

İnsanların ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan ve iktisadi olarak işletilen birimler, işletme olarak adlandırılmaktadır. İktisadi olarak işletilen birimin kendi adına ya da başkasına mal veya hizmet üretmesi, sahibinin tek ya da çok olması, özel veya kamu olması yada karma yapıda bir ekonomiye sahip olması işletme olmasına engel değildir.

Türkiye İstatistik Kurumuna göre Tarımsal işletme “*yasal durumunun ne olduğuna bakılmaksızın sahip olduğu ortakçılık yada kiralama yoluyla işlettiği arazinin değerine veya büyüklüğüne bakılmaksızın kendi adına üretim yapan çiftçiler; büyükbaş ve küçükbaş hayvancılıkla uğraşan, hayvanların hem beslenmesinde hemde bitkisel üretime katkı sağlayan birey yada hanehalkının kontrolündeki tek yönetim birimleri*” şeklinde tanımlanmaktadır (TÜİK, 2008: 8).

Tarım işletmelerinde işlenen arazinin büyüklüğü ölçü olarak alındığında, sermaye miktarı, küçükbaş ve büyükbaş hayvan sayısı, çalışan işçi sayıları, elde

edilen gelirler toplamı, üretilen çıktı miktarları ve toplam gelir-giderlerin durumlarına göre küçük, orta büyüklükteki ve büyük tarım işletmeleri olarak sınıflandırılmıştır.

1.4.1. Küçük Tarım İşletmeleri

Küçük işletmeler genel olarak üretim yapılan alanda etkisi olmayan tek kişi tarafından kurulan, işletilen iktisadi birim olarak tanımlanmaktadır. Küçük tarım işletmeleri genel olarak hane halkı tarafından yönetilen ve söz konusu işletmenin çıktı miktarları kendi ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde olan işletmeler olarak kabul edilmektedir.

1.4.2. Orta Büyüklükteki Tarım İşletmeleri

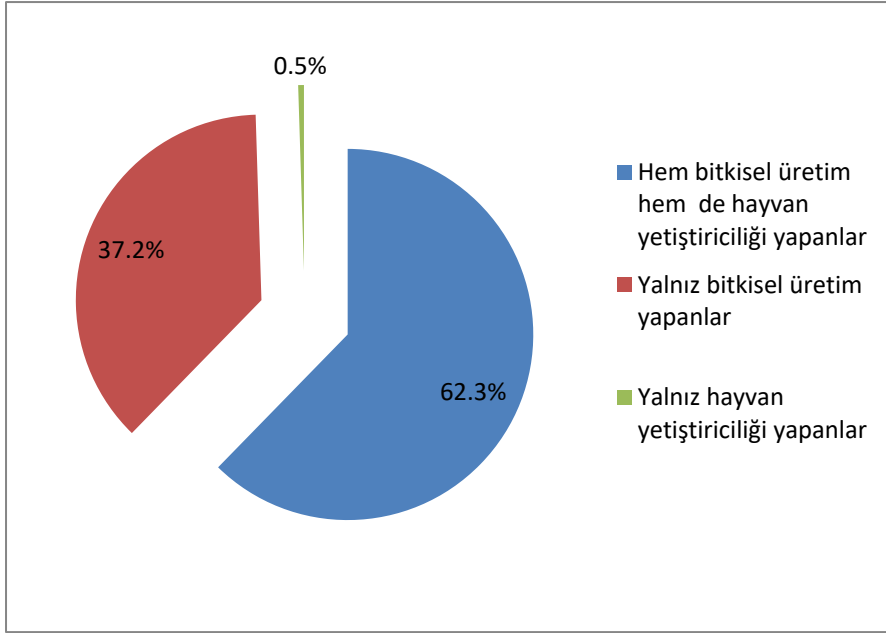
Orta büyüklükteki tarım işletmelerine bakıldığında, küçük tarım işletmelerinde olduğu gibi işletim yönetimi hane halkı tarafından yapılmaktadır. Kısmen dışarıdan işçi çalıştırıldığı da görülmektedir. Ancak, işletme sahibinin üretim sürecinde emeğinin daha yoğun olduğu görülen işletmelerdir. Orta büyüklükteki işletmeler 500 dönümün üstünde, 5.000 dönümün altında araziye sahiptirler. Bunun yanında tarım sektörünün yüzölçümü de dikkate alınarak 5-20 hektar araziler de orta büyüklükte işletme olarak tanımlanabilir. Fakat işletmelerin üretilen ürün çeşitliliği, yetiştirilme yerleri; sera veya arazide yetiştirilmesi sonucu elde edilen geliri etkileyeceği için sadece yüzölçümünü esas almak doğru olmamaktadır. Tarım işletmelerinde sınıflandırma yapılırken büyüklüğünün yanında gelir de önemli bir ölçüt olarak düşünülmeli ve tüm faktörler göz önünde bulundurularak yapılmalıdır.

1.4.3. Büyük Tarım İşletmeleri

Büyük tarım işletmeleri, üretim faaliyetlerini gerçekleştirirken, yanında çalıştırdığı işçilerin ücretli olarak çalıştırılmasını kapsayan bir diğer işletme türüdür. Bu işletmelerin büyüklükleri bazı kaynaklara göre farklı farklı ifade edilmektedir. Bir kaynağa göre 5.000-10.000 arasında arazisi olan işletmeler olarak açıklanırken; başka bir kaynağa göre ise 100 hektar ile 500 hektar arasındaki işletmeler çok büyük, 500 hektardan büyük işletmeler de dev işletme olarak kabul edilmektedir.

1.5. Türkiye’deki Tarımsal İşletmelerin Durumu

Tarımsal işletmelerin Türkiye’deki genel yapısı incelendiğinde, tarımsal işletmelerin fiziksel olarak büyüklüklerini belirlemek için arazi büyüklüğü esas alınmaktadır. Bu bağlamda çiftçilik, ekonomik büyüklüğün temel alınmasıyla oluşturulmuş ve duruma göre de sınıflandırmalar yapılmıştır. 2006 üretim yılında Devlet’in Tarım İşletmeleri ile karşılıklı görüşmeler yapması sonucunda arazi kullanımı, referans dönemler ve istihdam bilgilerini değerlendirmişlerdir. Bu değerlendirmelere göre tarım işletmeleri % 37.7 oranla 20-49 dekar işletme grubunda ve işletme tasarrufundaki arazilerde ise % 23.6 ile 200-499 dekar işletme büyüklüğüne sahiptir. 100 dekardan küçük işletmeler tarımsal işletmelerin % 78.9’unu oluşturmakta ve işletmenin tasarrufundaki arazi ise % 34.3’tür. Tarımsal işletmelerin % 21.1’i 100 dekar ve üzerinde olan işletmeler olarak belirlenmiş ve toplam arazinin % 65.7’sini tasarruflarında bulundurmushlardır (TÜİK, 2017).

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Grafik 1.1. Türkiye’deki İşletme Tiplerine Göre İşletmelerin Dağılımı

TÜİK'in yapmış olduğu araştırma sonuçlarına göre tarımsal işletmeler de en düşük pay % 0.5 oranla hayvan yetiştiriciliğine aittir. Daha sonra ikinci düşük pay % 37.2 oranla yalnız bitkisel üretim gerçekleştirilmektedir. Geriye kalan en büyük % 62.3 oranla hem bitkisel ürün hem de hayvan yetiştiriciliği yapılmaktadır (TÜİK, 2017). Tablo 7'de tarımsal işletmelerin tasarrufunda bulunan arazilerin hangi amaçla kullanıldığına dair bilgiler verilmektedir.

Tablo 1.7. İşletme Büyüklüğüne Göre Arazi Kullanımı (%)

İşletme Büyüklüğü (dekar)	Toplam	Ekilen Tarla Arazisi	Nadas	Sebze ve Çiçekçilik	Meyve ve Diğer Bitkiler	Çayır	Meralar	Diğer Araziler
-5	100.0	33.1	2.9	11.2	48.1	0.9	0.2	3.6
5-9	100.0	36.1	3.3	5.1	49.7	2.2	0.3	3.4
10-19	100.0	46.9	4.7	3.5	39.1	1.7	0.5	3.7
20-49	100.0	46.9	7.6	2.6	24.4	2.2	0.3	4.0
50-99	100.0	58.9	11.7	1.8	13.7	2.4	0.4	3.4
100-199	100.0	66.6	13.1	1.5	5.6	2.9	0.2	2.6
200-499	100.0	74.0	16.5	1.3	3.0	2.1	0.4	1.7
500-999	100.0	75.0	16.7	1.4	1.6	1.6	0.5	2.3
1000-2499	100.0	76.0	16.9	1.3	2.1	1.1	0.2	2.0
2500-4999	100.0	76.5	14.1	0.5	7.0	0.4	0.1	6.9
5000+	100.0	71.0	13.2	1.9	2.9	18.4	4.7	15.0
Toplam	100.0	69.7	13.3	1.7	9.4	2.5	0.4	3.0

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Tarım işletmelerinde bulunan arazinin % 69.7'sini ekilen tarlalar oluşturmaktadır. Daha sonra %13.3'ünü nadas alanları, % 9.4'ünü meyve ve diğer bitkiler, % 2.5'ini çayır arazileri, %1.7'sini sebze ve çiçek bahçeleri, % 0.4'ünü meralar, % 3.0'ı ise diğer arazilerden oluşmaktadır. Buradan hareketle tarımsal işletmeler arazilerin % 97.0'sini tarımsal faaliyetlerin sürdürülmesinde kullanmaktadır.

1.5.1. Bitkisel Üretim

Bitkisel üretim sebze ve meyve üretimi üzerinde en çok durulan ve önem verilen alanlardan birisidir. Diğer sektörler içerisinde hektar başına dört kat katma değer sağlar ve emek-yoğun sektörlerden birisidir. Türkiye'de kırsal istihdamın başlıca kaynağını oluşturan sebze ve meyve ülke ekonomisi için en önemli ihracat

ürünlerindedir. Tablo 8’de Türkiye’de üretilen sebzelerin üretim miktarları verilmektedir.

Tablo 1.8. Türkiye’de Sebze Üretim Miktarları (Ton)

Yıllar	Domates	Salatalık	Kavun	Karpuz	Soğan
2001	8.425	1.740	1.775	4.020	2.150
2002	9.450	1.670	1.820	4.575	2.050
2003	9.820	1.783	1.735	4.215	1.750
2004	9.440	1.725	1.750	3.825	2.040
2005	10.050	1.745	1.825	3.970	2.070
2006	9.855	1.800	1.765	3.805	1.765
2007	9.937	1.670	1.661	3.797	1.859
2008	10.985	1.683	1.750	4.002	2.007
2009	10.746	1.735	1.679	3.810	1.850
2010	10.052	1.739	1.612	3.683	1.900
2011	11.003	1.749	1.648	3.864	2.141
2012	11.350	1.742	1.689	4.022	1.736
2013	11.820	1.755	1.700	3.887	1.905
2014	11.850	1.780	1.707	3.886	1.790
2015	12.615	1.823	1.720	3.919	1.879
2016	12.600	1.677	1.854	3.929	2.121

Kaynak: TÜİK ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Tablo 1.8’deki verilere bakıldığında yıllar itibarıyla sebze üretiminde az da olsa artış söz konusudur. Çeşitli sebze türlerinin üretim miktarları içerisinde 12.600 ton üretim miktarıyla en fazla üretim domateste gerçekleştirilmiştir. Bitkisel üretim yapan tarımsal işletmelerinde yapılan araştırma sonuçlarına göre ekili alanlarda en çok ekimi yapılan tahıllar Tablo 1.9’de incelenmektedir.

Tablo 1.9. Türkiye’de En Fazla Ekimi Yapılan Tahılların Alan, Üretim ve Ortalama Verimi (%)

Ürünler	Alan	Üretim	Ortalama Verim (Kg/Dekar)
Buğday	48.9	29.8	249
Arpa	19.9	10.1	223
Mısır	4.2	8.8	851
Ayçiçeği	4.3	2.1	202
Pamuk	4.0	4.2	431
Şeker Pancarı	2.2	23.8	4.451

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Tablo 1.9’da tarım sektöründeki en fazla ekimi yapılan ürünlerin sıralanmasında buğday ve arpa en büyük paya sahiptir. Daha sonra bunları ayçiçeği, mısır, pamuk ve şeker pancarı takip etmektedir. Tarım sektöründe toplam ekili alanların % 83.5’ini bu ürünler oluşturmaktadır. Üretim bazında incelendiğinde ise % 29.8 ile ilk sırayı yine buğday almaktadır.

Tablo 1.10’da Türkiye’de tarım sektöründeki meyve alanları ve üretim miktarına oranları incelenmektedir.

Tablo 1.10. Türkiye’de Seçilmiş Meyve Ürünlerinin Alan ve Üretim Miktarı (%)

Ürünler	Alan	Üretim
Elma	3.9	12.4
Kayısı	4.9	5.9
Kiraz	2.7	3.3
Turunçgiller	3.4	24.1
Fındık	28.7	9.3
Antepfıstığı	8.5	3.1
Zeytin	22.4	13.9

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Tablo 1.10 verilerine göre toplam meyve alanları içerisinde en fazla üretimi yapılan ürün turunçgiller olmuştur. Daha sonra zeytin ve elma takip

etmektedir. Toplam meyve üretiminin yaklaşık % 50.4'ünü bu ürünler oluşturmaktadır.

1.5.2. Hayvansal Üretim (Küçükbaş, Büyükbaş, Kümes Hayvancılığı ve Arıcılık)

Türkiye'deki bitkisel üretimde olduğu gibi hayvancılıkta da çeşitlilikler gözlenmektedir. 2001 yılında TÜİK'in yaptığı araştırmalara göre 3.075.516 tarımsal işletme içerisinde hem hayvan hemde bitkisel ürün yetiştiriciliği ile bunların ayrı ayrı değerlendirilmesi yapılmıştır. Tablo 1.11'de Türkiye'deki seçilmiş büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayıları verilmektedir.

Tablo 1.11. Türkiye'de Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Sayıları (Adet)

Yıllar	İnek	Koyun	Keçi	Tavuk	Yumurta Tavuğu	Et Tavuğu	Arı Kovanı
2001	10.548	26.972	7.022	217.575	55.679	161.899	4.115
2002	9.803	25.174	6.780	245.776	57.139	188.637	4.160
2003	9.788	25.432	6.772	277.473	60.340	217.133	4.288
2004	10.069	25.201	6.610	296.876	58.774	238.102	4.399
2005	10.526	25.304	6.517	317.497	60.276	257.221	4.589
2006	10.871	25.617	6.643	344.819	58.698	286.121	4.850
2007	11.037	25.462	6.286	269.368	64.286	205.082	4.825
2008	10.860	23.975	5.594	244.281	63.365	180.916	4.887
2009	10.724	21.750	5.128	229.969	66.500	163.469	5.338
2010	11.370	23.090	6.293	234.919	70.934	163.985	5.602
2011	12.368	25.032	2.278	237.874	78.957	158.917	6.011
2012	13.915	27.425	8.357	203.711	84.677	169.034	6.347
2013	14.415	29.284	9.226	266.153	88.721	177.432	6.641
2014	14.223	31.140	10.345	293.727	93.751	199.976	7.083
2015	13.994	31.508	10.416	312.255	98.597	213.658	7.748
2016	14.080	30.984	10.345	329.011	108.689	220.322	7.900

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Tablo 1.11’de Türkiye’de hayvan sayılarının 2001-2016 yılları arasındaki değişimlerine bakıldığında; hayvan yetiştiriciliği içerisinde büyükbaş hayvan yetiştiriciliğine oranla küçükbaş hayvan yetiştiriciliği daha fazla ağırlıklıdır. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği içerisinde 2016 yılında 30 milyonla koyun yetiştiriciliği daha fazladır. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde ikinci sırada 10 milyonla keçi yetiştiriciliği gelmektedir. Büyükbaş hayvancılıkta yıllar itibarıyla artışlar gözlenmektedir ve 2016 yılında 14 milyon olmuştur. Bunun yanında kümes hayvancılığına baktığımızda 2016 yılında 329 milyon olan tavuk sayısının % 67’si et tavuğu iken % 33 ise yumurta tavuğundan oluşmaktadır.

Aşağıdaki Tablo 1.12’de Türkiye’deki hayvansal ürünlerin üretim miktarları verilmiştir.

Tablo 1.12. Türkiye’de 2001-2015 Yılları Arasındaki Hayvansal Üretim Miktarları (Ton)

Yıllar	Kırmızı Et	Süt	Tavuk Eti	Tavuk Yumurtası (Adet)	Bal
2001	435	9.496	615	10.575	60
2002	421	8.409	696	11.555	75
2003	367	10.611	872	12.667	70
2004	447	10.679	877	11.056	74
2005	409	11.108	937	12.052	82
2006	439	11.952	918	11.734	84
2007	576	12.330	1.068	12.725	74
2008	482	12.243	1.088	13.191	81
2009	413	12.542	1.293	13.833	82
2010	781	13.544	1.444	11.840	81
2011	777	15.056	1.613	12.955	94
2012	916	17.401	1.724	14.911	89
2013	996	18.224	1.758	16.497	95
2014	1.008	18.631	1.895	17.145	104
2015	1.149	18.655	1.909	16.726	108
2016	1.173	18.489	1.879	18.098	105

Kaynak: TÜİK verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Tablo 1.12’de bakıldığında inek, koyun ve keçi etinin 2016’da 1.173 ton üretimi yapılmıştır. Beyaz et üretiminin hemen hemen büyük bir kısmını oluşturan tavuk eti üretimi sürekli olarak artış göstererek 2016 yılında 1.879 tona ulaşmıştır. Ayrıca beyaz et üretiminin artmasına kırmızı et fiyatlarındaki artışları da etken olarak gösterilmektedir. Yumurta üretimi yıllar itibarıyla dalgalanmalar gösterse de 2016 yılında 18.098 adete ulaşmıştır. Arıcılık faaliyetlerinde önceki yıllarda gerekli uygulamaların olmaması ve 2014 yılında bazı değişiklikler ile bal üretiminde artış söz konusudur ve 2016 yılında 105 ton olarak gerçekleşmiştir.

1.5.3. Su Ürünleri Üretimi

Tarım sektörünün bir alt sektöründen olan su ürünleri protein, enerji, mineral ve birçok vitamin ihtiyacının karşılanabilmesi için insanoğlunun beslenmesinde önemli yer tutan üstün nitelikli gıdalardandır. Su ürünleri tarım sektörü içerisinde bitkisel üretim ve hayvan yetiştiriciliğinden sonra üçüncü sırada yer almaktadır. Su ürünlerinin üretim alanlarının Türkiye için en uygun koşullarda ve yüksek potansiyele sahip olmasıyla ülke ekonomisi için önemli bir yere sahiptir. Aşağıdaki Tablo 1.13’te Türkiye’deki su ürünleri üretim miktarı ve değeri verilmiştir.

Tablo 1.13. Türkiye’de Su Ürünleri Miktarı (Ton) ve Değeri (TL)

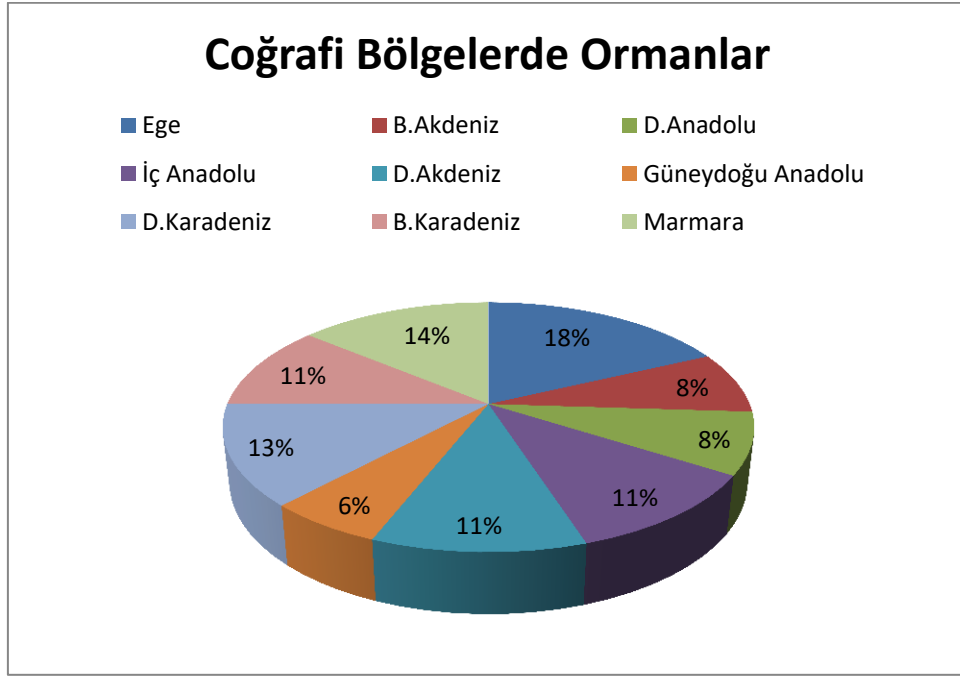
Yıllar	Avcılık		Yetiştiricilik		Toplam	
	Miktar	Değer	Miktar	Değer	Miktar	Değer
2001	527.733	490.719	67.244	173.891	594.977	507.394
2002	566.682	630.759	61.165	212.248	627.847	664.610
2003	507.772	878.155	79.943	415.576	587.715	843.007
2004	550.482	1.120.965	94.010	520.603	644.492	1.293.731
2005	426.496	1.574.988	118.277	704.283	544.773	1.641.569
2006	533.048	1.706.983	128.943	766.230	661.991	2.279.271
2007	632.450	1.323.152	139.873	839.763	772.323	2.473.213
2008	494.124	1.097.178	152.186	850.646	646.310	2.162.914
2009	464.233	837.387	158.729	952.936	622.962	1.947.824
2010	485.939	1.078.515	167.141	1.066.779	653.080	1.790.323
2011	514.755	1.143.272	188.790	1.270.028	703.545	2.145.294
2012	432.442	1.209.028	212.410	1.605.294	644.852	2.413.300
2013	374.821	1.188.433	233.394	1.704.471	607.515	2.814.322
2014	302.212	1.099.749	235.133	2.160.071	537.335	2.892.904
2015	431.907	1.245.020	240.334	2.569.209	672.241	3.814.229

Kaynak: TÜİK ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 1.13’e bakıldığında 2001-2015 yılları arasındaki su ürünlerinde avcılık miktarlarına bakıldığında son yıllara doğru bir azalma söz konusudur. 2015 yılında 431.907 ton avcılık yapılmıştır. Yine aynı yıl 240.334 ton su ürünleri yetiştiriciliği yapılmış ve yıllar itibarıyla su ürünleri miktarlarında artışlar gözlenmektedir.

1.5.4. Orman Ürünleri

Orman ürünleri insanoğlunun hayatını kolaylaştıran gerek yakacak olarak gerek endstriyel olarak çok sayıda gereksinimleri karşılamasından dolayı tarım sektörü için önemli işletmelerdendir. Ormanlardan sağlanan ürünler oduna dayalı ve odun dışı biçiminde ikiye ayrılmaktadır. İlk olarak oduna dayalı ürünler dikili ağaçların budanması yada kesilmesiyle elde edilen odunun işlenerek kereste, parke, kaplama ve kağıt gibi kullanım ürünleri ile enerji sağlamak için kullanılan yakacak odunlardır. Odun dışı ürünler olarak adlandırılan diğer bir ifade ise hem çeşitli bitkisel ürünleri içeren reçine, mantar, ot, yaprak gibi hem de birçok çeşitli hizmetlerde toprak koruma, karbon tutma, biyolojik çeşitlilik gibi faaliyet göstermektedir. Ülkemizin orman varlığı yaklaşık 21.389 milyon hektar ve yüzölçümünün % 27'sini teşkil etmektedir. Aşağıdaki grafikte coğrafi bölgelerdeki ormanların genel orman alanlarına oranları verilmektedir.

Kaynak: Orman Genel Müdürlüğü verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Grafik 1.2. Türkiye'deki Coğrafi Bölgelerdeki Ormanların Genel Orman Alanına Oranı

Grafik 1.2’teki verilere baktığımızda en fazla üretim % 18 oranıyla Ege bölgesinde yapılmaktadır. Daha sonra % 14 oranla Marmara bölgesi, % 13 Doğu Karadeniz, % 11 ile İç Anadolu, Doğu Akdeniz, Batı Karadeniz, % 8 oranla Batı Akdeniz ve Doğu Anadolu, son sırada ise % 6 oranla Güney Doğu Anadolu yer almaktadır.

Tablo 1.14. Türkiye’de Endüstriyel Alanda Kullanılan Tarım Ürünleri Üretim Miktarı (Adet)

Yıllar	Sedir	Ardıç	Kızılçam	Meşe	Kavak	Gürgen
2001	30.585	76	2.449.100	387.190	16.500	5.458
2002	28.433	206	1.987.750	392.949	11.005	2.746
2003	17.744	247	2.238.288	430.157	25.459	83.845
2004	40.459	121	2.497.663	566.995	31.410	21.002
2005	35.538	32	2.521.994	459.960	37.940	6.304
2006	29.395	81	2.935.028	645.310	51.197	15.572
2007	27.919	11.759	3.117.784	471.961	52.297	13.175
2008	20.070	390	3.640.677	491.282	41.977	14.045
2009	17.021	441	3.286.314	501.432	44.876	15.362
2010	64.055	420	3.461.157	547.182	66.634	25.202
2011	39.413	287	3.835.720	609.378	35.885	46.866
2012	34.278	1.517	4.225.352	815.357	67.068	50.225
2013	38.984	118	5.265.528	614.028	44.495	71.080
2014	45.491	709	4.647.895	744.477	34.469	49.586
2015	75.177	1.346	5.140.007	840.657	51.214	65.993

Kaynak: Orman Genel Müdürlüğü verilerinden yararlanılmıştır.

Yukarıdaki Tablo 1.14’e bakıldığında 2001-2015 yılları arasındaki endüstriyel sanayi sektöründe kullanılan bazı ağaç türlerinin üretim miktarları verilmiştir. 2015 yılında ibreliler grubuna giren ardıç 1.346 adet olarak seyrederken en yüksek üretim 5.140.007 adet ile kızılçamda gerçekleşmiştir. Yapraklılar olarak bilinen kavakda ise 51.214 adet olarak en düşük üretim belirlenmiş, sonra 65.993 adet gürgen, 840.657 adet meşe takip etmektedir.

1.5.5. Sera Üretimi

Tarım sektörü işletmelerinde sonuncusu olan sera işletmeciliği diğer bir ifadeyle örtü altı üretim birçok dış etkenlerden dolayı sebze ve meyve üretiminde yeterli verimi alamayan işletmelerin doğal koşulları da göz önünde bulundurarak serada ürün yetiştirilmesi ve bu sektöre ilginin yıl geçtikçe da artacağı gözlenmektedir. Tablo 1.15'e bakıldığında sera işletmelerinin 2002-2015 yılları arasındaki çeşitli seracılık faaliyetleri üretim alanları ve miktarları verilmiştir.

Tablo 1.15. Türkiye’de Sera Üretim Alanı ve Miktarları

Yıllar	Üretim Alanı (Bin Dekar)					Üretim Miktarı (Bin Ton)				
	Cam Sera	Plastik Sera	Yüksek Tünel	Alçak Tünel	Toplam Alan	Cam Sera	Plastik Sera	Yüksek Tünel	Alçak Tünel	Toplam Alan
2002	64	180	61	230	536	999	1.980	369	923	4.271
2003	70	167	61	185	438	1.188	2.134	404	801	4.528
2004	72	169	66	171	478	1.218	2.041	383	713	4.354
2005	65	171	67	164	468	1.182	2.129	412	743	4.465
2006	68	182	70	149	469	1.214	2.297	431	775	4.717
2007	76	195	65	158	494	1.256	2.414	517	866	5.053
2008	82	212	67	181	542	1.287	2.333	480	963	5.063
2009	83	220	77	187	567	1.340	2.638	528	1.019	5.525
2010	81	231	81	171	563	1.345	2.895	601	910	5.750
2011	79	248	109	176	612	1.237	3.312	828	942	6.139
2012	81	279	95	163	618	1.198	3.389	652	932	6.171
2013	81	279	98	157	615	1.232	3.460	670	912	6.274
2014	81	299	113	157	650	1.259	3.554	744	919	6.482
2015	80	309	113	161	664	1.276	3.676	805	963	6.720
2016	80	329	113	170	692	1.289	4.011	838	1.028	7.165
% değişim 2002-2015	25	72	86	-30	24	28	86	119	5	58

Kaynak: TÜİK sera üretimi istatistik verilerinden yararlanılmıştır.

Örtü altı üretim alanlarına Tablo 1.15’e bakıldığında 2002-2015 yılları arasında en yüksek üretim alanına sahip olan yüksek tüneller % 86 oranla ilk sırada yer alırken, alçak tüneller % 30 oranla azalma göstererek son sırada yer almaktadır. 2016 yılında üretim miktarlarına bakıldığında doğal koşullardan üretim

miktarının etkilenmemesi adına son yıllarda yüksek tünellerde değişim oranına göre ilk sırada yer alırken hemen sonrasında % 86 oranla plastik sera üretimi, % 28 oranla cam sera üretimi, % 5 oranla alçak tünellerde yapılan üretim miktarları gözlenmekte ve tarım sektörü içerisindeki katkısı % 58 oranla değişmekte olduğu gözlenmektedir.

2. GENEL OLARAK TARIM SİGORTACILIĞI KAVRAMI

Çalışmanın bu bölümünde sigorta kavramı genel olarak tanımlanmakta olup, sigortacılığın tarihsel gelişimi incelenmekte ve tarım sigortası sisteminin yapısı hakkında bilgi verilmektedir.

2.1. Sigorta Kavramı

Teknoloji ve bilimdeki hızla artan gelişmeler insanların yaşam kalitelerini artırıcı ve hayat standartlarının en üst düzeye çıkarılması gibi birçok olanaklar sağlamaktadır. Ancak bu gelişmeler insanlara kolaylıklar sağlamasının yanında tehlike de arz etmektedir. Bunlara deprem, heyelan, kasırga ve sel gibi doğal afetlerin eklenmesi insanları beklenmedik zamanda çaresiz bıraktığı gibi tarım sektörü açısından daha önce de ifade edildiği gibi risk ve kayıplara neden olmaktadır.

Tarım sektörü insan beslenmesinde stratejik öneme sahiptir. Sosyal ve ekonomik belirsizliklerde ve risklerde en çok etkilenen sektörlerin başında gelmektedir. Bu durum tarım sektörünün çiftçi gelirleri ve üretim miktarlarında istikrarsızlıkların artmasına neden olmaktadır. Deprem, heyelan, sel gibi doğal afetlere ve oluşan riskleri minimize edebilmek için devlet çeşitli önlemler geliştirmektedir.

Türkiye tarım sektöründe önemli bir yere sahip olduğu için yaşanan olumsuzluklar sonucunda üretim miktarlarında ve ürün kalitesinde kayıplar meydana gelmektedir. Bu durum üreticilerin yıllık üretimini düşürmekte, yatırım için gerekli tasarruf artışlarının sağlanmasını engellemekle kalmamakta ülkeyi ekonomik ve sosyal olarak da etkilemektedir. Üreticilerin oluşan bu riskleri önleyebilmesi ya da en aza indirebilmesi oldukça maliyetli olacağı için büyük yatırımlara ihtiyaç duymaktadırlar. Bu nedenle üreticilerin özellikle çiftçilerin bu risklerden korunması için sigortacılık faaliyetleri önem kazanmaktadır. O halde sigorta kavramı, en genel ifadeyle; işletme ve bireylerin karşılaştıkları her türlü doğal afetlerin ve oluşan risklerin minimize edilebilmesi amacıyla oluşturulan yönetim sistemi olarak düşünülmektedir. Tarım sektöründe, üretimde verimlik, ürün çeşitliliği, üretilen ürünün kalitesi yeterli ve güvenilir gıda arzının sağlanabilmesi işletmelerin sistem yapısının geliştirilmesi, tarımsal üretimin tarım sanayi ve pazar entegrasyonlarının sağlanması için gerekli yönlendirmelerin

yapılabilmesi, arazilerin kontrollü kullanımlarının sağlanması gibi birçok düzenlemenin çiftçilere kontrollü bir şekilde yaptırılmasının sağlanması tarım sigortacılığının kapsamını oluşturmaktadır (Özkan ve Demirkol, 2012: 110-111).

2.2. Sigortacılığın Tarihsel Gelişimi

Sigorta, insanların yaşamlarının sürdürülebilirliği esnasında oluşabilecek her türlü olayın oluşmasının engellenmesi ya da en aza indirilmesi ve risklerin ortadan kaldırılması için oluşturulan yöntemlerden birisidir. Bu anlayış M.Ö. 4500 yıllarında ilkel olarak ölüm ve diğer yardımların yapılması amacıyla ilk kez Mısırda rastlanmıştır. M.Ö. 2500 yıllarında Babil’de bulunan yazıtlarda İbraniler tarafından insanların günlük yaşamları için gerekli ihtiyaçlarının ve zararlarının belli mal karşılığı yine mal verilmesiyle karşılanmaktadır. Ayrıca kervancılarının kaybolan hayvanlarını yine kervanlardan toplanan aidatlarla karşılayarak zarar giderilmeye çalışılıyordu. M.Ö. 640-558 yıllarında Atina’da üyelerin ödedikleri ortaklaşa bir para karşılığında mesleki alet ve teçhizatlarında oluşan zararları ve hayatlarını kaybedenlerin maddi ve manevi zararları karşılanmaktaydı. M.S. 200 yıllarında ise Roma İmparatorluğu askeri, dini ve mesleki kuruluşlara karşı ortaklaşa toplanan paraları, üyelerin ölümleri halinde en yakın akrabalarına belirli miktarlarda yardımlar yaparak zararlar tanzim edilmekteydi (Kuşçu ve Revanoğlu, 2011: 139).

Antik Yunan ve Roma İmparatorluğunda gemi sahipleri ticaret seferlerine çıkmadan önce borç alırlar ve döndükten sonra bu borçları öderlerdi. Ancak geminin batması ve diğer oluşan zararlar sonucunda ise söz konusu olan borç ortadan kalkardı.

Ekonomik faaliyetlerin artmasıyla 14. yüzyılda ticarete hızla artan gelişmeler sonucunda Cenevizlilerle ilk sigorta sözleşmesi yapılmıştır. Bu sigorta sözleşmesiyle İtalya’dan Mayarka’ya giden yük gemisinin oluşabilecek risklerinin önlenmesi için 1424 yılında İtalya’nın Cenova şehrinde kurulmuştur. Yük gemilerinin korunmasına yönelik olarak denizcilikte başlayan sigortacılık zamanla hayat sigortasının doğmasına neden oldu. Oluşabilecek riskler sonucunda gemi çalışanları ve kaptanların da hayati tehlikelerinin önlenmesi için 17. yy’da İtalyan bankerlerden Tonti’nin oluşturduğu Tontinas sistemiyle belirli sürede hayatta kalanlar aralarında parayı bölüşüyorlardı. Bu sayede hayat sigortasına geçiş sağlandı (TSB, 2017).

Türkiye’de sigortacılık faaliyetlerinin 19. yy’ın ikinci yarısından öncelerinde söz etmek mümkün değildir. Osmanlı toplumunda mali düzen, sosyal özellikler ve dini ortamlar sigorta gelişiminin engellenmesinde birer etkendi. Osmanlı döneminde bankacılık ve sigortacılık faaliyetleri sermayenin azınlıkların elinde birikmesi dolayısıyla onlar tarafından oluşturulmuştur. 1870 yılında Beyoğlunda çıkan yangın sonucunda işyerleri, cami, ev ve kilisenin yanmasıyla sigorta talebi artmış ve yabancı sigorta şirketleri Türkiye’de sigortacılık faaliyetlerini uygulamaya koymuşlardır. Türkiye’de ilk sigortacılık faaliyetleri:

- 1872 yılında İngiliz sigorta şirketi İmperial Sun Northen ve North British ile başlamıştır.
- 1878 yılında Fransız şirketi La Fonsiyor sigortacılık faaliyetine başlanmıştır.
- 1884 yılında Avusturya, İtalyan, Alman, Roman, Bulgar ve Rus şirketleri sigortacılık sektöründe yer almıştır.
- 1893 yılında Düyun-ı Umumiye İdaresine ve Osmanlı Bankasına ortak olan bir gurup Osmanlı Umum Sigorta Kumpanyasını kurarak sigortacılık faaliyetlerini sürdürmüşlerdir.
- 1990’lü yıllara kadar sigortacılık yabancı şirketlerin elinde İstanbul, İzmir, Selanik, Giresun, Trabzon gibi şehirlerde özellikle yangın sigortası adı altında devam etmektedir.
- 1923-1960 yılları arasında sigortayla ilgili ilk yasal düzenlemeler yapılmış ve sigortacılık gelişmeye başlamıştır.

1923-1960 yılları arasında yapılan düzenlemeler;

- ❖ 1924 yılından itibaren Türkçeyi kullanma zorunluluğuyla birlikte İngilizce ve Fransızca olan poliçeler Türkçe düzenlenmiştir.
- ❖ 1925 yılında Anadolu Sigorta Şirketi ve Güneş Sigorta A.Ş. kurulmuştur.
- ❖ 1926 yılında Kara Ticaret Kanunuyla birlikte 1927 yılında Sigorta Şirketlerinin Teftiş ve Murakabesi Kanunu yürürlüğe girmiştir.

- ❖ 1939 yılında Sigorta Şirketleri Ticaret Bakanlığına bağlanmıştır.
- ❖ 1942 yılında özel sermaye ile kurulan Doğan Sigorta Şirketi kurulmuştur.
- ❖ 1944-1960 yılları arası liberal dönemde faaliyet gösteren şirketler kurulmuştur. Bunlar:
 - Halk Sigorta Şirketi(1944)
 - Genel Sigorta Şirketi(1947)
 - İnan Sigorta Şirketi(1950)
 - Şeker Sigorta Şirketi(1955)
 - Güneş Sigorta Şirketi(1957)
 - Ray Sigorta Şirketi(1958)
 - Cihan Sigorta Şirketi(1959)
 - Birlik Sigorta Şirketi(1960)

Türkiye’de 1961 yılında yeni Anayasa ile birlikte beş yıllık kalkınma planları uygulamalarına başlanmıştır. Bu planlar 1963-1967 yılları arasında yürürlüğe girmiş ve 2000 yılına kadar sürmüştür. Bu dönem boyunca sigorta sektörüne yeni şirketlerin girmesi önlenmiştir. Sigorta sektörüyle ilgili yönetmelikte bu sektörde çalışanlar ve şirket kuruluşları hakkında yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bunların başında Sigorta Tetkik Kurulu ve Tarife Komiteleri Yönetmeliği (1965), Sigorta Eksperleri Yönetmeliği (1968), Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği Motorlu Taşıtlar Bürosu Yönetmeliği (1973) yapılmıştır. 1980 yılından itibaren liberal politikalar neticesinde finansal faaliyetlerin GSYİH payı genişletilmiştir. 1987-1989 yılları arasında sigorta şirketlerinin mali yönden gelişimi ve sigorta araçlarının durumunu yeniden düzenlemek için kanunlar (Sigorta Murakabe Kanunu, Sigorta ve Reasürans Araçları Hakkında Yönetmelik, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği’nin Çalışma Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik) çıkarılmış ve yürürlüğe girmiştir. 1990 yılından itibaren Mühendislik Sigortası, Zirai Sigortalar ve Kaza Sigortalarında (zorunlu sigortalar hariç) daha sonralarında da nakliyat ve yangın

sigortalarında serbest tarife uygulamalarına geçilmiştir. 1994 yılında sigortacılık mevzuatları hazırlamak, sigortacılığın gelişimi için gerekli düzenlemelerin yapılması ve sigortalıların korunması ve gerekli tedbirlerin alınarak uygulanması için Sigortacılık Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 1999 Marmara depremi sonrası 2000 yılında deprem sigortalarını yürütmek için pool olarak beş yıl süre ile Milli Reasürans Ticaret Anonim Şirketinin (T.A.Ş) yönetimiyle Doğal Afet Sigortaları Kurumu (DASK) kurulmuştur (DASK, 2011: 10).

Tablo 2.1. Türkiye’de Seçili Yıllardaki Sigorta ve Reasürans Şirket Sayıları

Yıllar	Şirket Sayısı		Toplam
	Sigorta	Reasürans	
1999	62	4	66
2000	64	4	68
2001	64	4	68
2002	55	3	58
2003	47	3	50
2004	47	3	50
2005	45	1	46
2009	53	1	54
2011	57	1	58
2016	59	1	60

Kaynak: Sigorta Bilgi ve Gözetim Merkezi ve Türkiye Sigorta Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

2001 yılında emeklilik politikalarını gerçekleştirmek için “Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu” çıkarılmıştır. 2005 yılında “Tarım Sigortası Kanunu” çıkarılmıştır. Bu kanun Türkiye’deki tarım sektörünü tehdit eden riskleri teminat altına almak için kurulmuştur. Oluşan risklerin tek merkezden ödenmesi, tarım sigortalarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla Havuz sistemi oluşturulmuştur. Bu havuza ilişkin tüm işlemler, Havuz’a katılan sigorta şirketlerinin eşit hisselerle ortak oldukları “Tarım Sigortaları Havuz İşletmesi Anonim Şirketi” tarafından yürütülmüştür. 2006 yılında “Türkiye Yönetim Birliği”, “Türkiye Ziraat Odaları Birliği” ve “Tarım Sigortaları Havuz İşletmesi A.Ş.”den birer tane, “Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı” ile “Hazine Müsteşarlığı”ndan ikişer üye ile oluşturulan kurul faaliyete başlamıştır (TARSİM, 2017). 2007 yılında sigorta sözleşmesinde yer alan kişilerin haklarını korumak için ve istikrarlı çalışma sağlayabilmek için Sigortacılık Kanunu çıkarılmıştır. 2008

yılında yeni sigortacılık kanunu üzerindeki çalışmalar tamamlanmıştır. Ayrıca, Sigortacılık Eğitim Merkezi, Sigorta Tahkim Komisyonu, Sigorta Bilgi Merkezi faaliyete başlamıştır (Kuşçu ve Revanoğlu, 2011: 140).

Günümüzde teknolojik gelişmelerin artmasıyla Türkiye 21. yüzyılda farklı bir döneme girmiştir. Küreselleşme ve dünyanın çeşitli bölgelerindeki finans piyasaları ortak kural ve düzenlemeler ile faaliyet göstermiştir. Piyasalar arasında küreselleşme ile sınırlar kalkmış, teknolojik gelişmelerle iletişim ve ulaşım hızı gerçekleştiği için çeşitli bölgelerde finans piyasaları tüm piyasalarda aynı işlemeye başlamıştır. Ayrıca Türkiye OECD'ye üye, AB'ye aday ülke durumundadır. Bu nedenle yabancı sigorta şirketleri, Türkiye'deki sigorta şirketleriyle ve kendi aralarında da birleşme ve devralma gerçekleştirmektedir.

2.3. Tarım Sigorta Sisteminin Temel Yapısı

Dünya çapında modern tarımsal sigortacılık uygulamaları 1770-1800 yıllarında Avrupa'da başlamış ve İrlanda'da sigorta kooperatifleri tarafından ilk defa hayvan sigortaları yapılmıştır. Daha sonra Almanya'da dolu ve yangın sigortalarının yapılmasıyla sigortacılık faaliyetleri yayılmaya ve gelişmeye başlamıştır. Bunun üzerine Türkiye'de örnek sigorta programı olarak "İspanya Modeli" uygulanmaya başlanmıştır.

ALT YAPI	➤ Kapsan Riskler
	➤ Kamu ve Özel Teşebbüslerin Rollerini
	➤ Birey ve Alan Bazlı Tazminat Belirlenmesi
	➤ Gönüllü ve Zorunlu Katılım
ÜST YAPI	➤ Kapsanan Çiftçiler
	➤ Kapsanan Ürünler
	➤ Sigorta Bedelinin Belirlenmesi
	➤ Sigorta Pirimleri Belirlenmesi
	➤ Kayıp Ayarlama Mekanizması
	➤ Sigorta Sisteminin Örgütlenme Yapısı
	➤ Sigorta Sisteminin Finansmanı
	➤ Çiftçilerle İletişim
➤ Reasürans Düzenlemesi	
SİSTEMİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ	➤ Veri Yeterliliği
	➤ Personel Yeterliliği
	➤ İzleme ve Değerlendirme Çalışmaları

Kaynak: Jain, R. C.A.(2004). Challenges in Implementing Agriculture Insurance and Re-Insurance in Developing Countries. Paper Presented at ICDC by New Delhi of India. pp.14-15

Şekil 2.1. Türkiye’de Tarım Sigortası Sisteminin Temel Yapısı

Yukarıdaki Şekil 2.1’de Jain (2004) tarafından geliştirilerek kapsamlı olarak değerlendirmeye alınan tarım sigortası sisteminin temel yapılarının kavramsal olarak ana başlıklarına ve alt başlıklarına değinilmektedir.

2.3.1. Tarım Sigortası Sisteminin Alt Yapısı

Tarım sigortası sisteminin alt yapısı dört ana başlık altında toplanmaktadır. Bunlar; Kapsanan riskler, kamu ve özel teşebbüslerin rolleri birey ve alan bazlı tazminat belirlemesi ile gönüllü ve zorunlu katılım sigortaları olarak alt başlıklar halinde açıklanmaktadır.

2.3.1.1. Kapsanan Riskler

Tarım sektörü sahip olduğu özelliklerden dolayı doğal, ekonomik ve politik olarak diğer sektörlerden daha fazla etkilenmektedir. Doğal riskler bu risklerden en önemlisidir. Doğal riskler tarımsal üretimde üreticilerin

karşılaşabileceği kuraklık gibi katastrofik riskler kontrol altına alınmaması zor olan don, dolu, heyelan, hortum, deprem, fırtına, su baskını ve sel gibi riskleri ve kontrol edilmesi biraz daha mümkün olan hastalık ve her türlü zararlı maddelerin kontrol altına alınabildiği tüm meteorolojik kaynaklı riskleri kapsamaktadır. Devlet destekli tarım sigortalarında 01 Ocak 2017 tarihinden itibaren "Tarım Sigortaları Havuzu" tarafından kapsama alınan riskler "dolu, fırtına, hortum, yangın, heyelan, deprem, sel ve su baskını" gibi risk kapsamı içerisine kuraklık da dahil edilmiştir. Kuraklık sigortası, dolu sigortasından ayrı bir kapsamda olup bu sigorta sistemi ile ilçe bazında ve ilçenin beş yıllık ortalama verimi, ilçenin eşik verim değeri ve ilçenin gerçekleşen verim uygulaması baz alınarak ölçümü yapılacaktır. Öncelikle sadece kuru tarımda ve buğday ürününde başlayıp daha sonra kapsamı genişletilecek olan kuraklık sigortasında; sigorta priminin % 60'ı devlet tarafından desteklenecektir (<http://aydin.tarim.gov.tr>, 2017).

Dünyadaki hızlı artan küresel ısınma göz önüne alındığında kuraklık riski en önemli risk faktörüdür. Geçmişten günümüze bakıldığında tarihte yapılan savaşların su için yapıldığını ve kontrol edilmediğinde uygarlıkların sonu olabilecek riskleri kapsamaktaydı. Bunların yanında su uygarlıklar için olduğu kadar, tarım sektörü için de önemlidir. Bu risklerin yanında kuraklıkla birlikte diğer kontrol edilebilir ve kontrol edilmesi güç olan riskler meydana gelmektedir (Özcan, 2012: 38-40). Diğer ülkelerde de bu zararlar gün geçtikçe artmakta ve artan kayıplar Dünya ekonomisini önemli derecede etkilemektedir. Ekonomideki bu etkiler ürün fiyatlarındaki dalgalanmaları; enflasyon, konjoktürel dalgalanmaları; işletmelerin başarısız olması, kırsal alandan kente göçleri; her türlü hırsızlık gibi suçların artması, sosyal risklerin artmasına neden olmaktadır.

Tarım sektöründe karşılaşılan bu risklerin en aza indirilebilmesi ve önceden kontrol altına alınması mümkün olmadığı durumlarda sel, dolu, yangın, kasırga gibi tehlikelerin yarattığı hasarı karşılamak için üreticiyi korumak adına sigorta sistemi oluşturulmuştur. Böylece çiftçi belirli bir hasatın altında verim elde ederse kalan fark kadar sigorta bedelinin karşılaması için talepte bulunabilecek ve zararı karşılanacaktır. Modern sigorta sistemiyle tüm bitkisel ve hayvansal üretimde yaşanabilecek zarara karşı sigorta yapılmaktadır. Örneğin, Brezilya ve Japonya gibi ülkelerde sigorta zorunludur. ABD ve Kanada'da ise isteğe bağlı sigorta uygulamaktadır ve tek bir poliçe ile sigorta yapılabilmektedir. Bu tür sigortaların uygulandığı gelişmiş ülkelerde sigortalanan ürüne yönelik risklerin tespiti yapıp ondan sonra sigortalanmaya dahil edilmektedir. Her tehlikeli durum

için sigorta yapmak mümkün değildir ve modern sigortacılık sistemiyle bu konu daha da gelişme göstermektedir. Örneğin mevsimsel olarak aşırı yağışlar, sel, fırtına gibi tehlikeler için de sigorta yapılmaktadır. Bunun yanında yangın, dolu, don olayları da sigorta kapsamına girmektedir. Ayrıca yangının bir diğer tehlikeli yanı “kasten mi?” yoksa “doğal nedenlerden dolayı mı?” olduğunun belirtilip, ona göre sigorta kapsamına dahil edilmesi gibi özel hususları da içermektedir (Keskinkılıç, 2013: 53).

Türkiye’de açıklanan tüm bu don, dolu, yangın, kasırga, sel, fırtına gibi risklere karşı özel sigorta şirketleriyle başlayan bu faaliyetler daha sonra Tarım Sigortası Vakfı ile daha da gelişerek günümüzde “TARSİM” ile daha da kontrol altına alınıp gerekli destekler arttırılmıştır.

Tarsim tarafından kapsanan riskler:

- 1) Meyve ağaçları, asmalar ve fidanlarının paket halinde dolu, fırtına, hortum, yangın, heyelan, deprem, taşıt çarpması, sel ve su baskını riskiyle yabancı domuzunun fidanlara verdiği zararları,
- 2) Kuru tarım alanlarında yetiştirilen buğday için dolu paketi dışındaki don, sıcak rüzgar ve soğuk hava dalgası, aşırı nem ve yağış risklerinden dolayı oluşan verim düşüşleri,
- 3) Seralar içinde dolu ana riskiyle beraber fırtına, hortum, yangın, heyelan, deprem, sel ve su baskısıyla taşıt çarpmasına ait kar ve dolu ağırlığı ek riskleri paketine dahil edilecek,
- 4) Açık alanlarda yetiştirilen meyve bahçeleriyle bağlarda dolu ağı ve örtü sistemiyle bu sistemlerin altında bulunan ürünler için dolu ağırlığı riski,
- 5) Küçükbaş ve büyükbaş hayvancılıkta hırsızlık, kapalı alanlarda yapılan kümes hayvanlarının biogüvenlik ve hijyen tedbirleri alınarak ölüm riski ve açık alanlarda yapılan kümes hayvanlarının ölüm riskleri,
- 6) Denizlerde ve iç sularda yetiştirilen su ürünlerinin kafes ve ağlar için kazalar ile ölüm riskleri, arıcılık kayıt sistemine kayıtlı aktif ve plakalı kovanlar için fırtına, hortum ve yangın, heyelan, deprem, sel ve su baskını, nakliye ve

vahşi hayvan saldırı riskleri göz önüne alınarak Tarım Sigortaları Havuzu tarafından kontrol altına alınmıştır (www.tarim.gov.tr, 2017).

2.3.1.2. Kamu ve Özel Teşebbüslerin Roller

Tarım sektörünün Dünya’da ekonomik, sosyal ve artan nüfusa bağlı olarak en büyük özelliklerinden birisi gelişen teknolojiye bağlı olarak üreticilerin kontrolünde olan ve kontrolde olmayan nedenlerden dolayı oluşan risklere maruz kalmasından dolayı gerek gelişmekte olan ülkeler gerek gelişmiş ülkelerde teknolojik kullanımların doğa olaylarına karşı tam kullanımı güvence altına alınamamıştır. Sigortaların hazırlanış amacı tüm riskleri minimize etmek için profesyonel anlamda özel sektöre kıyasla tarım sektörünün yapısal özellikleri de göz önünde bulundurularak kamu teşebbüslerince yapılmasına ve kontrol altına alınması gerektiği ortaya koyulmaktadır. Ayrıca, özel sektörün sosyal ve ekonomik konstrüksiyonlarda maddi ve manevi yetisinin az olması kamu teşebbüslerin daha da artmasına neden olmaktadır ve tarım sigortası temelinin güçlü bir otoriteyle desteklenmesi devlet eliyle mümkündür (Aydın, 2010: 3-4).

Kamu teşebbüsleri tarafından ortaya konulan düşünce ve teşebbüsler tarım sektörünün düzenlenmesi için büyük bir yarar sağlamaktadır. Ayrıca diğer kamu kuruluşları ve bankalar arasındaki etkileşimlerde tarım sigortası açısından fayda sağlamaktadır. Tüm bunlardan hareketle, kamunun prim destek ödemeleri, özel sigorta şirketlerinin hizmet ödemeli Araştırma ve Geliştirme (AR-GE) harcamalarına finansman destekleri, buna ek olarak oluşabilecek sorunlara karşı her türlü üretici ve çiftçiyi bilinçlendirerek adına eğitim ve araştırma programlarının yapılması/denetlemesi sigorta programlarının üstlendiği roller kapsamına girmektedir (Keskinkılıç, 2013: 60). Aşağıdaki Tablo 2.2’de “Tarım Sigortası Havuzu” koordinasyonu ile faaliyette bulunan sigorta şirketleri listelenmiştir.

Tablo 2.2. Türkiye’de 1944-2005 Yılları Arasında Sigorta Şirketleri

AK Sigorta	HDI Sigorta
Allionz Sigorta	Hür Sigorta
Anadolu Sigorta	Işık Sigorta
Ankara Sigorta	Koru Sigorta
Aviva Sigorta	Liberty Sigorta
AXO Sigorta	Mapfre Genel Sigorta
Groupama Sigorta	Ray Sigorta
Halk Sigorta	SBN Sigorta
Ergo Sigorta	Sompo Japan Sigorta
Eureko Sigorta	Yapı Kredi Sigorta
Generali Sigorta	Ziraat Sigorta
Güneş Sigorta	Zurich Sigorta

Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Türkiye’de 1944-2005 yılları arasında faaliyette bulunan özel sigorta teşebbüsleri oluşan her türlü ürün ve risklere karşı bugün devlet desteğiyle yürütülmektedir. Buna ek olarak, kamu teşebbüslerinin tarım sigortası için gücünün olumlu etkilerinin 2015 yılı itibarıyla 24 farklı sigorta şirketi içerisinde ve tüm risklerde % 50 prim desteği ve ek primlerle tarım sigortası havuzu tarafından tüm hakları güvence altına alınmaktadır. Buradan hareketle, mevcut sistemde özel ve kamu teşebbüslerin işbirliğiyle faaliyetlere devam edilmektedir.

2.3.1.3. Birey ve Alan Bazlı Tazminat Belirlenmesi

Tarım sigortasında tazminatın belirlenmesinde birey ve alan bazlı yaklaşımları ayrı ayrı değerlendirmek gerekmektedir. Birey bazlı yaklaşıma bakıldığında bu sistem her sigortalı çiftçi için tek tek yapılmaktadır. Bu da her arazi veya çiftlik için zarar değerlendirmesi yapılmasını ve bu değerlendirmelerin de her bölgede farklılık gösterebileceğini göstermektedir. Alan bazlı yaklaşımda ise bu tazminatlar belli bir grup çiftçi için belirli bir bölgede yaşanan deneyimlerden elde edilen verilerden ortalama zarar miktarı hesaplanarak tazminata tabi tutulur. Ancak alan bazlı yaklaşımda çiftçilerin elde ettiği verim

sigorta sistemindeki temel alınan bölgenin ortalama veriminden az ise çiftçiler bu sigorta sistemine fazla önem vermeyecektir. Dolayısıyla büyük ölçekli bir araziye göre küçük ölçekli araziye sigortalamak güç olabilmektedir. Çiftçilerin bu iki tarımsal sigorta sistemini seçmesi tarımsal ürünleri, çiftlik ve alan büyüklüğü, mevcut olan tarımsal ürünler, iletişim olanakları da dahil tarım ekonomisinin durumuna göre değişebilir.

Türkiye’de tarım arazilerinin coğrafik olarak dağılımları, mülkiyet durumları ve işletme yapılarının çok küçük ve parçalı olması nedenleri göz önüne alınarak farklı verimlilikte ve bölgesel farklılıklardan dolayı ürün çeşitliliğinde değişimleri ve yetiştirilme farklılıkları da düşünülerek hasar tespiti yapılmasının gerekliliği saptanmıştır. Bu nedenle Türkiye’de tüm illerde Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı “İl Tarım Master Planları” hazırlanmış ve bu plan ile en küçük yüzölçümüne sahip illerde dahi uzmanlarca hasar tespitleri yapımı kolaylaşacaktır (www.tarim.gov.tr, 2017).

2.3.1.4. Gönüllü ve Zorunlu Katılım

Tarımsal faaliyetlerin devamlılığı esası tarımsal ürünlerin üretiminin yapılmasında oluşan risklerin yönetimiyle doğrudan ilişkisi vardır. Bir tarım sigortasının gönüllü veya zorunlu olması sigorta programı katılım fikriyle planlanabilir. Gönüllü katılım sistemi, kendi prensiplerine göre çalışan bir sigorta olup, devletin hasarlarda çiftçiye yapacağı bir yardım sistemi değildir. Çiftçilerin sigorta programına katılımı isteğe bağlıdır ve risk oluşumunun değerlendirmesini yapacak kişi üreticinin yine kendisidir. Çiftçi ihtiyaç duyduğu sigortayı yaptırır veya yaptırmaz kendisi sorumludur. Tarım sigortası yaptırmaması halinde devlet yardımlarından hiçbir şekilde yararlanamaz (Keskinkılıç, 2013: 63).

Zorunlu katılım sisteminde çiftçiler, hem sigorta şirketinin seçimi hem de sigorta primlerinin fiyatlarındaki önemli düşüşlerin farkında olarak tercih yaparlar ve bu bağlamda avantaja sahiptirler. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde çiftçiler üretim öncesinde ödeme yapmakta isteksiz davranmaktadırlar. Buna bağlı olarak sigorta sisteminde yeterli çiftçi katılımını sağlamak oldukça güç olmaktadır. Ayrıca üreticiler, tarım sigortalarının yaygınlaşması ve karşılaşılan risklerin değerlendirilmesinde alternatif bilgiye sahip değillerdir (Işık ve Kan, 2007: 37).

2.3.2. Tarım Sigortası Sisteminin Üst Yapısı

Tarım sigortası sisteminin üst yapısı dokuz ana başlık altında değerlendirilmektedir. Bunlar; sigorta sisteminde kapsanan çiftçiler, ürünler, sigorta bedelinin belirlenmesi, sigorta primlerinin belirlenmesi kayıp ayarlama mekanizması, sigorta sisteminin örgütlenme yapısı, sigorta sisteminin finansmanı, çiftçilerle iletişim ve son olarak reasürans düzenlemeleri şeklinde sıralanabilir.

2.3.2.1. Kapsanan Çiftçiler

Bazı küçükbaş ve büyükbaş hayvansal ürünlerin, bitkisel ürünlerin, su ürünlerinin, kümes hayvancılığının, orman ürünlerinin, sera ve bağcılık gibi ürün gruplarının desteklenmesi ve inovatif yapıya uyum sağlaması için devlet bu çiftçileri desteklemelidir.

Ulusal ve uluslararası tarım piyasalarında pazarla bütünleşmiş orta ve büyük tarımsal işletmelerin yanında küçük aile işletmeleri de tarım sigortacılığına dahil edilen işletmelerdendir. Dünya’da ve Türkiye’de küçük aile işletmelerinin sayısı risklerin sigorta edilebilirliği ve ticari olarak gerekli kriterleri sağlamaları açısından kurumsal statüde yer almaktadır. Genel olarak sigorta şirketlerinde tarımsal sigortalanma orta ve büyük ölçekli işletmelerde genellikle sermaye, toprak ve işgücü gibi ölçütlere göre yapılmaktadır. Ancak kullanılan üretim yollarının çeşitliliğiyle pazarlanabilirlik ve katma değerinin de ölçüt olarak değerlendirilebilmesi açısından küçük ölçekli işletmelerin de ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde sigortalamaya ihtiyaç vardır (Işık ve Talim, 1998: 53).

Türkiye’de tarım sigortası kapsamında çiftçilerin çeşitli desteklemelerden faydalanabilmesi için Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS)’ne kayıt yaptırarak sigorta programlarına dahil olması gerekmektedir. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından tarımsal üretim faaliyetlerini gerçekleştiren çiftçilerin faaliyetlerine ilişkin verilerin kayıt altına alınması, çiftçi bilgilerinin kontrol edilebildiği ve raporlandığı, diğer kurumlarda pazar entegrasyonunun sağlanabilmesi için hükümet tarafından tarım ve hayvancılık desteklerinin gerekli sorgulamaların rahatlıkla yapılabilmesi için Tarım Sigortası Yasası 16/04/2005 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanan yönetmelikle birlikte yürürlüğe girmiştir (<http://www.destekleme.net>, 2017).

2.3.2.2. Kapsanan Ürünler

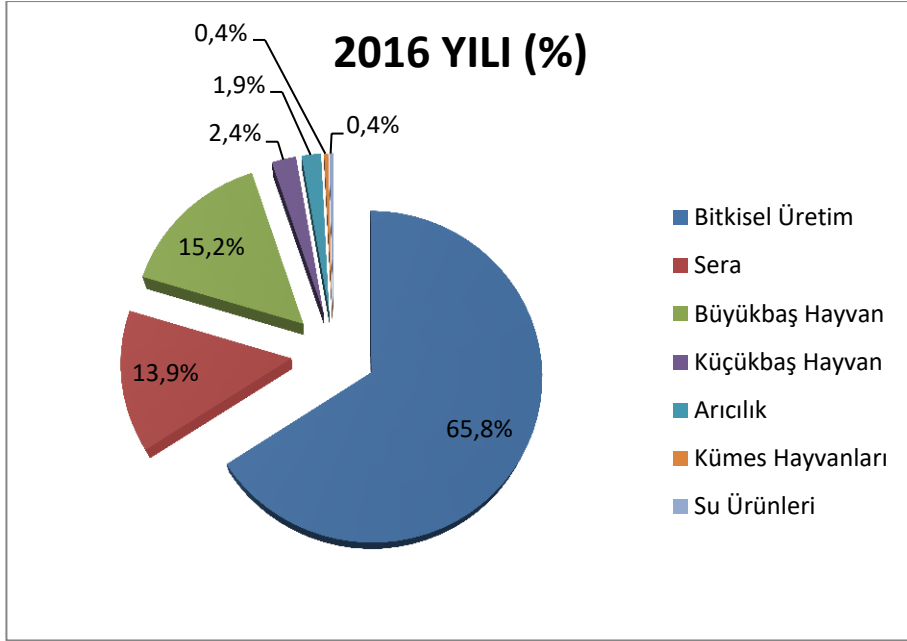
Türkiye’de tarım sigortalarının belirli bir dengede üreticilerin gelirlerini korumak ve her türlü üretimi mümkün olan tarımsal ürünlerin sigortalanması gerekmektedir. Bunların bir anda sigortaya dahil edilmesi mümkün olmadığı için geçmiş deneyimlerden de faydalanarak yeni sigorta programları oluşturulmaktadır. Finansman kaynağında riskleri bölüştürerek katastrofik risklerin hükümet destekli sermaye piyasası ve reasürans şirketlerine devredilmesi uygun görülmüştür. Mevcut programda Türkiye’de Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’nın 2015 tarih ve 5488 sayılı Tarım Kanunu’nun 19. Maddesine göre Bakanlar Kurulu’nca:

- Bitkisel ürünler için dolu riski ile hortum, heyelan, fırtına, yangın, deprem, sel ve su riskleri dolu paketine dahil edilir. Ayrıca, açık alanda yetiştirilen dolu riski, tarla ürünlerine, sebzelere ve çilek ürünlerine zarar veren yaba domuzu riskleri, kiraz ürünlerindeki yağmur riski,
- Meyve ağaçları ve asma fidanlarında dolu, fırtına, hortum, yangın, heyelan, deprem, kar, sel ve su baskını gibi katastrofik riskler,
- Kuru tarım alanlarındaki buğday üretiminde dolu riskinin dışında kuraklık, don, rüzgar, aşırı nem, yağış, sıcak hava dalgası gibi risklerden kaynaklı verim düşüşleri ilçe bazlı kuraklık verim sigortası kapsamındaki riskler,
- Örtü Altı Kayıt Sistemine kayıtlı çiftçilerin seralar için dolu ana riskiyle beraber fırtına, yangın, heyelan, hortum, deprem, kar, sel ve su baskınları dolu ağırlığı ek riskleri kapsamında değerlendirilen riskler
- Büyükbaş ve Küçükbaş hayvanlar için ölüm riski ve isteğe bağlı hırsızlık riski Hayvancılık Bilgi Sistemi(HAYBİS)’ne kayıtlı olması şartıyla program kapsamında yer almakta ayrıca biogüvenlik ve hijyenik kümes hayvanları yetiştirilen açık ve yarı açıklıklarındaki hayvanlar ile HAYBİS’e dahil olan Arıcılık Kayıt Sistemine kayıtlı aktif ve plakalı kovanlar için her türlü katastrofik riskler, nakliye ve vahşi hayvan riskleri,
- Su Ürünleri Kayıt Sistemine kayıtlı olan denizlerde ve iç sularda yetiştirilen su ürünleri için ölüm riski, kafes ve ağlar için kazalar ile katastrofik riskler,

Mevcut arazi ürün bilgileri, sera, tesis, işletme, yetiştiricilik bilgileri de dikkate alınarak TARSİM tarafından teminat altına alınmaktadır (<http://www.tsb.org.tr>, 2017).

2.3.2.3. Sigorta Bedelinin Belirlenmesi ve Hasar Tespitinin Yapılması

Tarım üretim faaliyetlerinin bitkisel ürünler ile hayvansal ürünlerin üretiminde kullanılan varlıklarda oluşabilecek her türlü zararın tespiti için kullanılan yöntemler, teknolojiler, ülkelerin gelişmişlik durumları, girdi ve ürün piyasalarında birçok nedene bağlı olarak farklılıklar göstermektedir. Bunun yanında sigorta programlarındatırım ürünlerinin gelirlerine, maliyetine ve bankalardan alınan tarımsal kredilere göre de farklılık göstermektedir. Sigorta bedeli değer biçmek adına kolay bir yöntem olan tarımsal üretimin maliyetine bağlıdır. Piyasa araştırmasıyla gerekli mazot, ilaç ve gübre gibi girdi fiyatlarına çeşitli araştırmalar veya istatistiklerden ulaşmak mümkün olduğundan eksik yada yanlış sigorta bedeli olmaması için değişken ve sabit masraflar birlikte değerlendirilmelidir. Tüm unsurların dikkate alınmasıyla bahsedilen sigorta bedeli nihai olarak saptanmalıdır (Keskinkılıç, 2013: 73).

Kaynak: TARSİM 2015 Faaliyet raporu verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Grafik 2.1. Türkiye’de Sigorta Bedelinin Branşlara Göre Dağılımı (%)

Yukarıdaki Grafik 3’te Türkiye’de TARSİM 2016 yılı verilerine göre branşlara göre tarım sigortalarının prim dağılımları incelendiğinde toplam sigorta bedelinin % 65’ini bitkisel üretim oluşturmaktadır. Daha sonra ikinci sırayı % 15.2 ile büyükbaş hayvan sigorta bedelleri, üçüncü sırada ise sera sigorta bedelleri yer almaktadır.

2.3.2.4. Sigorta Primlerinin Belirlenmesi

Uygulanabilirlik açısından sigorta primlerinin belirlenmesindeki en önemli ölçüt olarak sigorta bedeli dikkate alınmaktadır. Diğer bir deyişle bitkisel ürün sigortalarında, sigortaya konu olacak olan varlık veya ürünün ekonomik kıymetini içeren sigorta bedeliyle coğrafi tehlike bölgelerine denk gelen risklerin fiyat tablosundaki prim oranlarının çarpılması sonucu üreticinin ödeyeceği prim tutarı bulunmaktadır. Bitkisel ürün sigortalarında, poliçede yazılı primin % 50’si Devlet tarafından karşılanmakta olup sigortalı tarafından ödenecek olan primin % 10’u peşin alınır, kalanı için ise en geç hasat yapıldıktan sonra tahsil edilmektedir (TARSİM, 2017). Ürün sigortalarında Sigorta Bedeli Alan *Verim* Ürün Fiyatı formülüyle bulunur. Ödenecek Toplam prim tutarı ise Sigorta Bedeli ile Prim

Oranlarının çarpımı ile bulunmaktadır. Prim oranları (%) ise uzun yıllar tutulmuş hasar istatistiklerinin hasar değerinin (TL) sigorta bedeline oranının yüz ile çarpımı ile bulunmaktadır.

Yani; prim oranları (%) = Hasar Değeri (TL) / Sigorta Bedeli * 100 olarak formilize edilmektedir (Keskinkılıç, 2013: 5). Aşağıdaki tabloda buğday üretimi için örnek prim tutarı hesaplaması yapılmaktadır.

Tablo 2.3. Türkiye’de Buğday Üretimi için Prim Tutarı Hesabı Örneği

Alan (Da)	Verim (Kg/Da)	Ürün Fiyatı	Ürün Sigorta Bedeli*	Ödenecek Toplam Prim (TL)**	Çiftçinin Ödeyeceği Prim Tutarı (TL)***	Devletin Ödeyeceği Prim Tutarı
10	200	0.32	640	9.6	4.8	4.8
10	600	0.54	3.240	48.6	24.3	24.3
10	800	0.70	5.600	84.0	42.0	42.0

(*) Ürün Sigorta Bedeli = 10 * 200 * 0.32= 640
(**) Ödenecek Toplam Prim = 640 * % 1.5 = 9.6
(***) Çiftçinin Ödeyeceği Prim Tutarı = 9.6 * % 50 = 4.8

Kaynak: Tarsim Bitkisel Ürün Sigorta talimatları verilerinden yararlanılmıştır.

Türkiye’de sigortacının üstlendiği riskleri kısıtlamak amacıyla iki alternatif yaklaşım uygulanmaya koyulmuştur. Bunlar muafiyet ve müşterek sigorta yaklaşımlarıdır. Bu sigorta yaklaşımları sigorta prim fiyatlarını ödeyebilecek düzeye indirilmesi ve doğal afet sigortası söz konusu olacağından üreticilerin (çiftçilerin) sigorta yaptırabilmesini sağlayan bir uygulamadır. Muafiyet Sigorta, sigortacı tarafından poliçede yazılı ve önceden belirlenmiş miktara kadar olan hasarların ödenmesi yada belirlenmiş miktarı aşan hasarların o miktar tenzil edildikten sonra ödenmesi gereken bir uygulamadır. Müşterek Sigorta ise teminat kapsamındaki risklerin oluşması durumunda hasarın belli bir bölümünü veya yüzdesinin sigortalının üzerinde kalmasını öngören bir uygulamadır (TARSİM, 2017). Aşağıdaki tabloda Türkiye’deki bitkisel ürün sigortası uygulamalarındaki muafiyet oranları ile müşterek sigorta oranlarının teminat kapsamındaki risk oranlarına göre dağılımları incelenmektedir.

Tablo 2.4. Türkiye’de Bitkisel Ürün Sigortalarında Uygulanan Muafiyet ve Müşterek Sigorta Oranları (%)

Teminatlar	Ürünler	Yapılan Sigorta Bedeli Üzerinden Muafiyet Oranı (%)	Sigortalının Üzerinden Kalan Müşterek Sigorta Oranı (%)
Dolu	Tüm Ürünler	10	0
Heyelan	Tüm Ürünler	0	20
Deprem	Tüm Ürünler	0	20
Fırtına	Tüm Ürünler	10	20
Hortum	Tüm Ürünler	10	20
Yangın	Tüm Ürünler	10	20
Sel ve Su Baskını	Tüm Ürünler	10	20
Dolu Kalite Kaybı	Yaş Meyve, Sebze ve Kesme Çiçekler	10	0
Don	Limon, Portakal, Mandalina	10	25
Don	Üzüm, Fındık, Muz, Zeytin, İncir	10	30
Don	Elma, Armut, Kivi, Nar, Kestane, Ayva	10	40
Don	Badem, Erik, Kayısı, Kiraz, Şeftali, Vişne, Ceviz	20	40

Kaynak: Tarsim verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Yukarıdaki Tablo 2.3’de bitkisel ürün sigortalarında toplam sigorta bedeli üzerinden hesaplanan muafiyet oranı ve sigortalının üzerinde kalan müşterek sigorta oranları verilmiştir. Buradan hareketle dolu riskine karşı muafiyet oranı % 10 iken, müşterek sigorta oranı sıfırdır. Diğer ürün gruplarında ise tehlike risklerine göre muafiyet oranları ve müşterek sigorta oranları % 10 - % 40 arasında değişmektedir. Aşağıdaki Tablo 2.4’de bitkisel ürünlerden buğday üretiminde dolu hasarına karşı ödenecek tazminat tutarı hesaplaması yapılmaktadır.

Tablo 2.5. Türkiye’de Buğday Üretimi İçin Dolu Riskine Karşı Tazminat Örneği

Ürün	Buğday
Alan (dekar)	50
Verim (kg/dekar)	400
Ürün Birim Fiyatı (kg/TL)	0.75
Sigorta Bedeli (TL)	15.000
Hasar Nedeni	Dolu
Belirlenen Hasar Oranı	70
Tazminata Esas Olacak Hasar Tutarı (TL)	10.500
Muafiyet Oranı	10
Muafiyet Tutarı (TL)*	1.500 TL
Müşterek Sigorta Oranı (%)	0
Müşterek Sigorta Tutarı (TL) **	0 TL
Ödenecek Tazminat Tutarı (TL) ***	9.000 TL
<p>*Muafiyet oranı x Sigorta bedeli(15.000 x %10) ** (Hasar tutarı- Muafiyet tutarı) x Müşterek sigorta oranı(10.500-1.500 x 0) *** Hasar tutarı – Muafiyet tutarı- Müşterek sigorta tutarı(10.500-1.500-0)</p>	

Kaynak: TARSİM verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Tablo 2.4’de bitkisel ürün sigortası tazminat örneği verilmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere hasar nedeninin dolu olması nedeniyle teminat kapsamındaki uygulanan müşterek sigorta oranını “0” ve muafiyet oranı ise % 10 olduğu uygulama paketinde muafiyet tutarı hasar tutarından düşülerek hasar sonrası ödenecek tazminat tutarı hesaplaması yapılmıştır. Sigorta primleri ise sigorta bedeli ile tarife fiyatının çarpılmasıyla bulunmuştur. Ayrıca, badem, kayısı, kiraz, şeftali, erik, vişne ve nektarin için de muafiyet % 20, müşterek % 40 olarak sigorta programında uygulanmaktadır. Aşağıdaki tabloda bitkisel ürün kapsamındaki meyvelerden kayısı için don riskine karşı tazminat hesaplaması yapılmıştır.

Tablo 2.6. Türkiye’de Kayısı Üretimi İçin Don Riskine Karşı Tazminat Örneği

Ürün	Kayısı
Toplam Ağaç Sayısı (Adet)	200
Verim (kg/adet)	100
Ürün Birim Fiyatı (kg/TL)	1.5
Sigorta Bedeli (TL)	30.000
Hasar Nedeni	Don
Belirlenen Hasar Oranı (%)	100
Tazminata Esas Olacak Hasar Tutarı (TL)	30.000
Muafiyet Oranı	20
Muafiyet Tutarı (TL)*	6.000 TL
Müşterek Sigorta Oranı (%)	40
Müşterek Sigorta Tutarı (TL) **	9.600 TL
Ödenecek Tazminat Tutarı (TL) ***	14.400
*Muafiyet oranı x Sigorta bedeli (30.000 x 200 = 6.000)	
**(Hasar tutarı- Muafiyet tutarı) x Müşterek sigorta oranı (30.000-6.000 x %40 = 9.600)	
*** Hasar tutarı – Muafiyet tutarı- Müşterek sigorta tutarı (30.000 - 6.000 - 9.600 = 14.400)	

Kaynak: TARSİM verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Yukarıdaki Tablo 2.5’e göre kayısı üretimindeki don riskine karşı çiftçinin ödeyeceği tazminat tutarı hesaplanmıştır. Don riskine karşı uygulanan muafiyet oranı % 20 olarak belirlenmekte olup, muafiyet tutarı 6.000 TL, müşterek sigorta oranı ise standart olarak uygulanan % 40 oranı ile 9.600 tutarında müşterek sigorta miktarı hesaplanmıştır. Daha sonra hasar tutarından muafiyet ve müşterek sigorta tutarları düşülerek ödenecek olan tazminat tutarı 14.400 TL olarak belirlenmiştir. Son yıllarda değişen iklim koşullarına bağlı olarak kapsama alınan katastrofik risklere eklenen ilçe bazlı kuraklık riski için de oluşturulan tazminat hesabı örneği aşağıdaki Tablo 2.6’de verilmektedir.

Tablo 2.7. Türkiye’de Buğday Üretiminde İlçe Bazlı Kuraklık Riski İçin Tazminat Örneği

Ürün	Buğday (Sap Unsuru Hariç)	Buğday (Sap Unsuru Dahil)
Alan (Dekar)	50	50
İlçe Ortalama Verim (Kg/Dekar)	300	300
İlçe Eşik Verim Değeri (Kg/Dekar)	210	210
Ürün Birim Fiyatı (Kg/TL)	0.8	0.8
Sap Unsur Oranı (%)	0	30
Sigorta Bedeli (TL)	12.000	15.600
Hasar Nedeni	Kuraklık	Kuraklık
İlçenin Belirlenen Referans Verim Değeri (Kg/Dekar)	105	105
Tazminata Esas Olacak Fark Verim Değeri (Kg/Dekar)	105	105
Ödenecek Tazminat Tutarı*	4.200	5.460
(*) Ödenecek Tazminat Tutarı = İlçe Eşik Verim Değeri – İlçe Gerçekleşen Ortalama Verim Değeri * Ürün Birim Fiyatı * Sigortalı Alan * (1 + Sap Unsur Oranı) [(210-105)*0.80*50*(1+0)]		[(210-105)*0.80*50*(1+0.30)]

Kaynak: TARSİM verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Hayvan sigortalarında primlerin ödenmesi işlemi poliçede yazılı olan primin % 50’si devlet tarafından karşılanmaktadır. Sigortalı tarafından ödenecek olan primin yarısı peşin alınmakta ve kalanı için ise en fazla beş taksit olarak tahsil etme imkanı tanınmaktadır. Hayvan Sigortasında sigorta yaptıracak çiftçinin seçimine bağlı olarak iki ayrı tarife seçeneği mevcuttur. Bu tarifeler hayvan sayılarına paralel olarak Muafiyetli ve muafiyetsiz olarak iki şekilde uygulanacaktır. Aşağıdaki tabloda muafiyetsiz prim fiyat oranları verilmektedir.

Tablo 2.8. Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Sigortası Muafiyetsiz Prim Fiyatları

Hayvan Sayısı	Muafiyet Oranı (%)	Büyükbaş Hayvanlar				Küçükbaş Hayvanlar			
		Geniş Kapsamlı		Dar Kapsamlı		Geniş Kapsamlı		Dar Kapsamlı	
		Prim Fiyatı (%)	Müşterek Sigorta Oranı (%)	Prim Fiyatı (%)	Müşterek Sigorta Oranı (%)	Prim Fiyatı (%)	Müşterek Sigorta Oranı (%)	Prim Fiyatı (%)	Müşterek Sigorta Oranı (%)
10 ve üzeri	0	9.6	20	0.75	15	9	10	0.60	10

Kaynak: TARSİM tarife ve teminat verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Tablo 2.7’te ölüm riski kapsamında tazminat tutarları için uygulanan muafiyetsiz sigorta oranlarının büyükbaş hayvan sigortası ve küçükbaş hayvan sigortası kapsamındaki hayvanlar için ölüm riski için uygulanan prim oranları geniş kapsamlı ve dar kapsamlı olarak verilmektedir. Hayvan sayıları 10 ve üzerinde olan hayvanlar için sürü sigortası tazminatı uygulanır ve geniş kapsamda ölüm riski için müşterek sigorta oranı % 20, küçükbaş hayvan sigortalarında ise % 10 oranındadır. Dar kapsamlı tarife hesaplanırken işletmedeki tüm hayvanların, cinsiyet faktörleri dikkate alınmaksızın sigorta edilmesi zorunludur. Ayrıca, poliçe primi hesaplanırken peşin ödeme ve toplu poliçe indirimi dışında kalan indirimler uygulanmamaktadır. Bu bağlamda büyükbaş hayvanlarda müşterek sigorta oranı % 15, küçükbaş hayvanlarda % 10 olarak belirlenmiştir. Yeni uygulamaya alınan şap hastalığı riski için 10 ve üzerindeki hem büyükbaş hem de küçükbaş hayvanlar için muafiyetsiz sigorta kapsamında prim fiyatı % 1 ve müşterek sigorta oranı % 20 olarak belirlenmiştir (TARSİM, 2017). Aşağıdaki tabloda bu tarifelere göre büyükbaş süt sığırı yetiştiriciliği ve küçükbaş hayvanlar için muafiyetsiz sigorta uygulaması dikkate alınarak ödenecek tazminat tutarı örneği verilmektedir.

Tablo 2.9. Türkiye’de Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Sigortası Tazminat Örneği

	Büyükbaş		Küçükbaş	
	Geniş Kapsamlı Tarife	Dar Kapsamlı Tarife	Geniş Kapsamlı Tarife	Dar Kapsamlı Tarife
Sigortalı Hayvan Sayısı (Baş)	77	77	55	55
Bir Hayvanın Sigorta Bedeli (TL)	7.500	7.500 TL	650	650
Toplam Sigorta Bedeli (TL)	577.500 TL	577.500 TL	35.750 TL	35.750 TL
Hasarlı Hayvan Sayısı (Baş)	77	77	55	55
Hasarlı Hayvan Toplam Bedeli (Baş)*	557.500 TL	577.500 TL	35.750 TL	35.750 TL
Hasar Şekli	Ölüm	Kaza Sonucu Ölüm	Ölüm	Ölüm
Muafiyet Tutarı (TL)	0	0	0	0
Müşterek Sigorta Oranı (TL)**	%20	%15	%10	%10
Müşterek Sigorta Tutarı (TL)***	115.500 TL	86.625 TL	3.575 TL	3.575 TL
Ödenecek Tazminat Tutarı****	462.000 TL	490.875 TL	32.175 TL	32.175 TL
* Sigorta bedeli x Hayvan sayısı ** Hastalığa göre müşterek sigorta oranı değişebilmektedir. *** (Hasar tutarı- Muafiyet tutarı) x Müşterek sigorta oranı **** Hasar tutarı – Muafiyet tutarı- Müşterek sigorta tutarı				

Kaynak: TARSİM verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Tablo 2.9’te büyükbaş ve küçükbaş hayvancılıkta süt sığırcılığı ile uğraşan bir çiftçinin ödeyeceği tazminat tutarı yukarıdaki gibi hesaplanmıştır. Tablodan da anlaşılacağı üzere sigorta programında muafiyetsiz sigorta uygulaması esas alınarak ödenecek tazminat tutarı büyükbaş ve küçükbaş hayvanlarda uygulanan tarife göre geniş kapsamlı uygulamalara göre sırasıyla 462.000 TL ve 32.175 TL bulunmuştur. Dar kapsamda ise yine sırasıyla 490.875 TL ve 32.175 TL olarak hesaplanmaktadır. Ayrıca muafiyetli ve muafiyetsiz olarak besi hayvanları yetiştiriciliği için hayvan sayılarına bağlı olarak farklı seçeneklerde prim oranları kullanarak çiftçi kendi ödeyeceği tutarı belirleyebilir. Buradan hareketle örtü altı üretim, su ürünleri üretimi ve kümes hayvancılığı için de prim oranlarını belirlerken bu sigorta programı uygulamaları uygulanabilir. Türkiye’de TARSİM

ile birlikte yürütülen program dahilinde de her ürün grubu için farklı teknikler kullanılarak üreticilerin hizmetine sunulmaktadır (TARSİM, 2017).

2.3.2.5. Kayıp Ayarlama Mekanizması

Tarım sigorta sisteminin üst yapısında en etkili konulardan olan kayıp ayarlama mekanizması tahmin edilen yanılığ paylarının en aza indirilmesi, prim getirilerinin en üst düzeyde oluşturulması ve doğruluğu oldukça nete yakın olması için çalışan, bunun yanında sahteciliğin önüne geçilmesi ve daha adil sigorta sisteminin uygulanmasını sağlamaktadır. Sigorta sistemindeki hasar tespit prosedürleri değişebilmekte olup bireysel ya da alan bazlı yaklaşım olarak ikiye ayrılmaktadır. Alan bazlı yaklaşımın belirlenmesinde bölgesel olarak verim miktarlarını belirlemek için kayıp ayarlama mekanizması gereklidir. Bireysel bazlı yaklaşımda ise saha ekiplerinin de desteğiyle arazi incelemeleri yapılmaktadır. Hangi sigorta yaklaşımı uygulanırsa uygulansın sigorta prosedürlerinin dışına çıkılmadan sistemin doğru oluşturulması sağlanmaktadır (Jain, 2013: 17-18).

2.3.2.6. Sigorta Sisteminin Örgütlenme Yapısı

Sigortacılık sisteminde örgütsel yapılar çeşitliliği bakımından her bölgede farklılık göstermektedir. Ülkelerin seçmiş oldukları yapıların sosyo-ekonomik altyapısına, sigorta çeşidine, kapsanan çiftçilere, kapsam genişliğine ve kapsanan ürünlere göre operasyonun boyutu belirlenmektedir. Son zamanlardaki sigortacılık faaliyetlerinin gelişmekte olan ülkelerde ekonomik olarak, finansal sigorta reformlarının liberalleşmesi için çalışılmaktadır. Bu çalışmanın yapılmasının amacı, uluslararası alanda yabancı şirketlerin o ülkelerdeki ürünleri sigortalayabilmesi ve rekabete açık bir sistem geliştirebilmesidir. Tarım sigortasının yapısı nasıl olursa olsun amacı şu kapsamları içermelidir (Keskinoglu,2013: 85);

- Sigorta ilkelerinin temel işlevleri olmalı,
- Uygulamada sınır ve engellemelerin olmadığı operasyonel özgürlük olmalı,
- Dış kaynaklara erişim sağlamak kolay ve garanti altına alınmalıdır.

2.3.2.7. Sigorta Sisteminin Finansmanı

Sigorta sisteminde finansman, tarım sigortası sisteminin temel yapısında önemli olan uygulamalardan bir diğeridir. Bu sistemin özellikle deprem, sel-su baskını gibi büyük afetlerin yaşandığı yıllarda ihtiyaç duyulan yüksek miktarlardaki fonları karşılayabilmek için önemli bir finansman programıyla kendini finanse edebilmesini sağlayabilmektedir. Doğal afetler sonucunda yaşanan kayıplar mevcut finans bütçesini aşmasından dolayı prim geliri ile tazminat ödemesi için gerekli fon tutarları arasındaki dengesizliklerin artmasına neden olmaktadır. Bundan dolayıdır ki oluşturulmuş olan sigorta programlarıyla iyi bir kaynak oluşturulmalı ve bu kaynak olası maksimum hasar tespitine yakın bir miktara göre hesaplanmalıdır (Keskinöglü, 2013: 7).

2.3.2.8. Çiftçilerle İletişim

Tarım sigortalarının uygulanabilirliğini arttırmak ve üreticileri bilinçlendirmek için iletişime geçmek ve bu uygulamaların onların lehine sonuçlanabileceği hakkında bilinçlendirme işlemleri bu uygulamada temel esaslardan bir diğeridir. Üreticilerin bu programların yararlarını kavramak için şartların adil ve güvenilir olduğundan emin olmalıdır. Çiftçileri korumak adına önemli bir programdır. Bu tür programları da gerek eğitim programları gerek grup çalışmaları yaparak katılım oranları arttırılmaktadır. Çiftçilerin doğal afetler, yangınlar gibi döngüsel riskler nedeniyle verim veya toplam gelir kaybını korumak adına zorunlu olarak bilinçlendirme yapılmaktadır (Tsikirayi ve Diğerleri, 2010: 1). Bunların yanında çiftçiler için toplantı, gezi ve kurslar düzenleyerek bilgileri yaymaktadır. Tarım sigortaları konusu altında devletin uyguladığı iletişim programları ile bunların yanında bazı kuruluşların da yardımı ile faaliyetler hızla yürütülmektedir. Bu grup yönetim ve tanıtım faaliyetleri aşağıda sıralanmaktadır (Keskinöglü, 2013: 88):

- Ziraat odaları, kooperatifler, yetiştirici birlikleri gibi üretici örgütleri
- Tarımsal danışmanlık firma ve dernekleri
- Çeşitli organizasyonlar ve fuarlar
- Tarımsal sanayi kuruluşları
- Üniversiteler (özellikle ziraat fakülteleri)

- Medya ilişkileri
- Reklamlar
- Gönüllü kuruluşlar olarak sıralanmaktadır.

2.3.2.9. Reasürans Düzenlemesi

Reasürans düzenlemesi sigorta edilen riskin belli bir kısmının ya da bütününün tekrardan sigorta edilebilmesidir. Sigorta şirketlerinin teminat verdikleri tehlikeler için aynı zamana denk gelme ihtimallerine karşın hasarı karşılamada zorlanmamak için mükerrer sigorta yani reasürans yaptırılır (TSB, 2017). Türkiye’de üç tane reasürans şirketi bulunmaktadır. Fakat reasürans şirketlerinden birisinin prim üretiminin olmamasından dolayı faaliyette olan reasürans şirketi iki tanedir. Bunlar (TSB, 2017):

- Türkiye İş Bankası iştiraki olan Milli Reasürans T. A. Ş.
- VHV Allgemeine Versicherung Inc. (“VHV” veya “VHV Almanya”)'nin iştiraki olan VHV Reasürans A.Ş.'dir.
- Halk Reasürans, uzun süre risk kabulü yapmadan tüzel kişiliğini korumuş, daha sonra Artı Reasürans A.Ş. adıyla yeniden kurulmuş, ancak şirket henüz faaliyete geçmemiştir.

2.3.3. Tarım Sigortacılığı Sisteminin Sürdürülebilirliği

Tarım sigortacılığının temelini oluşturmasındaki sağlam altyapı ve üstyapı çalışmalarının yapılması sigorta programının uygulanabilirliğinin artmasını sağlamaktadır. Bunların yanında geleceğe yönelik mali sürdürülebilirlik içinde üreticilerin katılımının yanısıra primlerin uygun düzeyde oluşturulması gerekmektedir. Mevcut düzenlemelerin yapılabilmesi için bu alanda tarım sigortacılığının sürdürülebilirliği üç bölümde incelenecektir. Bunlar; veri yeterliliği, personel yeterliliği, izleme ve değerlendirme çalışmaları şeklindedir.

2.3.3.1. Veri Yeterliliği

Tarımsal sigortaların sürdürülebilmesi için uygulanan prosedürlerin garantiye alınması gerekmektedir. Bu prosedürlerin garantiye alınması işleminde ilk olarak mali hesaplamaların güvenilir şekilde yapılabilmesi için ilk olarak verilerin yeterliliği önem arz etmektedir. Yeterli veri sağlanamaması sigorta sisteminin kapsamı, sigorta primlerinin belirlenmesi yada tazminat tutarlarının hesaplanmasını zorlaştırmaktadır. Bunun yanında toprak mülkiyetinin, arazi kayıt sistemlerinin, meteorolojik olaylardan özellikle kuraklığın sebep olduğu durumlar, hasat modelleri, arazilerin mevcut durumları, teknolojik yeterlilikler ve tarımsal girdiler hakkında da yeterli verilere ulaşılabilirlik zor olmaktadır. Bunları önleyebilmek ve yeterli bilgileri toplayıp hesaplayabilmek için uygulanan bir kaynak yönetimidir (Jain, 2004: 18). Türkiye’de devlet destekli tarım sigortalarının uygulamaya geçmesiyle TARSİM tarafından yapılan çalışmalar her geçen dönemde verilerin güncelliğini arttırmaktadır. Tarım sigortalarında risk değerlendirmeleri ve hasar tespit çalışmalarının sürdürülebilirliğinin devam edebilmesi için Meteoroloji Genel Müdürlüğü tarafından günlük-aylık meteoroloji verileri, üniversitelerin yaptığı akademik çalışmalar, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı çalışmaları, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketler Birliğinin katkıları da veri yeterliliği konusunda hayati öneme sahiptir (Keskinkılıç, 2013: 9).

2.3.3.2. Personel Yeterliliği

Tarım sigortası prosedürlerinin eksiksiz şekilde yönetimini sağlayabilmek için kalifiye personele ihtiyaç duymaktadır. Yeterli bilgi ve beceriye sahip olan uzmanların bu süreçte programların eksik ve yanlış olan uygulamaları belirlemek, buna göre yeni sigorta prosedürünü geliştirmek, teknik desteklerin sağlanması, tazminatların hesaplanmasını sağlamak, bölge bazında iklimsel verilerin toplanması ve gerekli prim oranlarını belirlemek gibi görev ve sorumlulukları vardır. Sigorta programının sürdürülebilirliğinde eğitimli personel yetiştirebilmek için personele yeterli eğitim verilmeli, işin tanımı, yöntemi ve uygulanması konusunda gerekli bilgilendirmeler yapılarak personel yeterliliği sağlanmalıdır (Keskinkılıç, 2013: 108).

2.3.3.3. İzleme ve Değerlendirme Çalışmaları

Tarım sigortalarının genel yapısı incelendiğinde temel amacının çiftçilerin varlıklarını korumak, onlar için üretim süresince oluşabilecek risklerin önüne geçmeye yönelik tedbirlerin alınması ve tamamen üretimin devamlılığını sağlamak konusunda güven vermektir. Tarım sigortalarında kalıcılığı ve sürdürülebilirliği sağlayabilmek için kontrollü dikkatli şekilde izleme ve değerlendirme çalışmaları yapılmalıdır. Ayrıca çiftçilerin ihtiyaçlarını karşılayacak hesaplamaların ve analizlerin yapılarak, teminat altına alınan risklerde belirtilerek tarım sigortası sisteminin sürdürülebilir altyapısı tesis edilmelidir (Keskinkılıç, 2013: 109). Türkiye’de bu sistemin devamlılığını sağlayan Türkiye Sigorta Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından sigorta şirketleri, devlet kurumları ve reasürans şirketleri görevlendirilerek programın gerekli izleme ve değerlendirme çalışmaları yapılmaktadır.

3. DÜNYADAKİ VE TÜRKİYE'DEKİ TARIM SİGORTACILIĞI ve TARIM SEKTÖRÜNDE OLUŞAN SORUNLAR

Dünya'daki ve Türkiye'deki tarım sigortacılığının gelişimi hakkında bilgiler verilerek seçili ülkelerdeki ve Türkiye'deki tarım sigortacılığının gelişimi incelenmekte, bu ülkeler arasında karşılaştırmalar yapılarak ileriye dönük hedeflenen stratejilere değinilmekte ve çalışmanın sonunda SWOT Analizi kullanılarak uygulamaların güçlü-zayıf yönleri ile fırsatlar-tehditler ortaya koyulmaktadır.

3.1. Dünyadaki Tarım Sigortacılığı Gelişimi

Dünyada tarım sigorta uygulamaları 18.yüzyılda Avrupa'da başlamıştır. Tarımsal faaliyetlerin katastrofik risklerin önüne geçilememesi ve bölgedeki iklim. Toprak yapısı, üretimi yapılan ürünlerin kayıt altına alınmasının yetersiz olması nedeniyle başarı gözlemlenememektedir. Daha sonra 19.yüzyıla gelindiğinde teknolojinin de hızla artmasıyla tarım sigortaları yeniden gündeme gelmiştir. Bunun yanında gelişen teknolojilerden en fazla ilgi gören meteorolojik tahminlerin yapılabilirliği bu faaliyetlerin kontrol edilebilirliğini arttırmıştır. Oluşabilecek katastrofik risklerin netleşmesi, daha ayrıntılı olarak incelenmesi ve uzun süreli tarımsal faaliyetlerin yapılabilirliği de incelemeye başlamıştır. Bu sayede gerekli ve sağlam verilerin kayıt altına alınabilirliğini sağlamıştır.

Tarım sigortalarının modern anlamda uygulamaya başlanandığı yıllar 1700 yılların ikinci çeyreği ile 1800 yıllar arasında olmuştur. İlk olarak sigorta kooperatifleri tarafından İrlanda'da hayvan sigortaları yapılmıştır. Hayvancılık sigortası müşterek sigorta şirketlerince sigortalılar tarafından kuruluş ve tek bir riske yönelik geliştirdiği için çoklu risklere karşı düzenlenen poliçilerde başarısız olmuştur.

Tablo 3.1. Bazı Ülkelerde Uygulanan Farklı Sigorta Risk Modelleri

Ülkeler	Sigorta Risk Modelleri
Almanya	Tek Risk Sigortası
Avusturya	Tek Risk Sigortası, Çoklu Risk Sigortası, Verim Sigortası
İspanya	Tek Risk Sigortası, Çoklu Risk Sigortası, Verim Sigortası
İtalya	Tek Risk Sigortası, Çoklu Risk Sigortası, Verim Sigortası
Fransa	Tek Risk Sigortası, Çoklu Risk Sigortası
Hollanda	Tek Risk Sigortası
Danimarka	Tek Risk Sigortası
Kanada	Tek Risk sigortası, Verim Sigortası
Japonya	Çoklu Risk Sigortası, Verim Sigortası
ABD	Tek Risk Sigortası, Çoklu Risk Sigortası, Verim Sigortası

Kaynak: Tekin, K.M. (2015). AB, ABD ve Türkiye’de Tarım Sigortacılığı Uygulamalarının Karşılaştırılması, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü AB Uzmanlık Tezi, Ankara, ss.54.

Yukarıdaki Tablo 3.1’te Dünya’daki bazı ülkelerde uygulanan farklı risk modelleri verilmiştir. Sigorta şirketlerinin tek bir risk dikkate alınarak geliştirdiği sistem zamanla katastrofik risklerin de daha da belirlenmeye başlamasıyla Almanya’da dolu ve yangın sigortaları faaliyetlerini başlatmıştır. Uygulamaların yetersiz olması devlet desteğinin olmaması, sigorta yaptıracak olan üreticilerin arttırılmasına yönelik faaliyetlerin olmamasından dolayı başarısız olunmasının ardından 19. ve 20. yüzyıllarda Avrupa ülkelerinde geniş çaplı sigorta uygulamalarının artmasıyla yaygınlaşmaya başlamıştır (Smith, 2012: 362).

3.1.1. Seçili Ülkelerde Sigortacılığının Gelişimi

Gelişen ve gelişmekte olan ülkelerde tarım sigortası faaliyetlerinin çeşitli ülkelerde, iklim koşullarından dolayı farklı katastrofik risklerin yaşanması sebebiyle her ülkenin ekonomik gelişimine katkıları farklılık göstermektedir. Sigorta kapsamına alınacak olan risklerin ne olduğu, tehlike sayıları ve hangi tür

sigorta uygulanacağı ise risklerden etkilenme dereceleri, belirlenen risklerin meydana gelme sıklığı, hasarın miktarı gibi faktörlerin göz önüne alınmasıyla belirlenmektedir. Bu nedenle her ülkenin uyguladığı tarım sigortalarının başarısı diğer ülkelerde farklılık gösterebileceği için bu model her ülke için uygun olmamaktadır. Fakat bazı başarılı ülkelerin deneyimleri de göz önünde bulundurularak oluşan hataları en aza indirebilmek ve yerleşen uygulamalardan da faydalanarak Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı (UNCTAD) tarafından gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere 14 tanesi devlet şirketi. Sekiz tanesi özel şirket ve iki tanesi de özel şirketler tarafından kurulan üretim havuzlarıyla uygulamaları yönetmektedir (Çetin, 2007: 21-25).

Tablo 3.2. Seçili Ülkelerde Tarım Sigortacılığının Kurumsal Yapısı

Ülkeler	Kurumsal Yapı
Almanya	Özel Sigorta
Fransa	Özel Sigorta, Devlet ve Özel Sektör İşbirliği
İspanya	Devlet ve Özel Sektör İşbirliği
İtalya	Devlet ve Özel Sektör İşbirliği
Avusturya	Devlet ve Özel Sektör İşbirliği
Hollanda	Özel Sigorta
Danimarka	Özel Sigorta
Kanada	Özel Sigorta, Devlet Sigorta
Japonya	Devlet Sigortası
ABD	Özel Sigorta, Devlet ve Özel Sektör İşbirliği

Kaynak: Tekin, K.M. (2015). AB, ABD ve Türkiye’de Tarım Sigortacılığı Uygulamalarının Karşılaştırılması, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü AB Uzmanlık Tezi, Ankara, ss.54.

Tablo 3.2’e göre seçili ülkelerdeki tarım sigortası organizasyonlarının kurumsal yapıları incelemiştir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde bazı ülkelerin kamu ya da yarı kamusal olarak yönetildiği, bazılarının tamamen özelleştirilerek faaliyet gösterdiği gözlemlenmektedir. Aşağıda bu ülkelere detaylı olarak değinilmektedir.

3.1.1.1. Almanya

Almanya’da 2006 yılı itibarıyla tarım sigortası uygulanmaya başlamıştır. Tarımsal ürünler çeşitli olmasına rağmen iki tane sigorta çeşidi vardır. Bunlar dolu ve hayvan sigortasıdır. Almanya’da dolu sigortacılığı ilk olarak 1607 yılında tanıtılmıştır. Sigorta şirketleri ve kooperatifler tarafından yaygınlaştırılmıştır. Almanya’daki toplam üretim alanının % 60’ı doluya karşı sigortalanmaktadır. Hayvan sigortası ise 1830 yılında ortaya atılmıştır. 18. Yüzyıldan beri sigorta şirketleri tarafından yaygınlaştırılmıştır. Çoklu risk sigortası uygulanmaktadır. Ancak sıkı teknik koşullar sebebiyle gelişmediği için tek risk sigortası uygulaması geçerlidir. Almanya’da ürün sigortalarının kurumsal olarak özel şirketler ve devlet sigorta şirketleri tarafından desteklenmektedir. Ayrıca burada hayvancılık sigortası çok önemlidir. Hayvanlarda olası kayıplar ve salgın hastalıklardan dolayı oluşan zararları kapsayan özel bir kamu fonu vardır. Buna ek olarak ikinci tip kazaları, hareket kısıtlaması, yangın gibi üretimi kesintiye uğratan nedenlerden dolayı özel şirketler tarafından korunmaktadır.

3.1.1.2. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

ABD’de 1930’larda yetkili kongreler tarafından “Federal Ürün Sigortası Şirketi (FCIC)” oluşturulmuştur. Uzun yıllar bitkiler ve bölgelerde sınırlı kullanılabilirliği bakımından deneysel bir program olarak kalmıştır. 1980’lere gelindiğinde bitki ve bölgeler açısından sigorta şirketi genişletilerek tüm bölgelerde ve tüm çiftçiler için koruma sağlayan bir program olarak vizyonunu yansıtmaya başlamıştır. ABD’de devlet sigorta kapsamı ve teminat düzeyleriyle oluştururken, sigorta şirketleri de hizmet poliçelerini pazarlamaktadır. Bu bakıma ABD’de tarım sigortaları sistemi devlet ile özel sektör işbirliğine dayanmaktadır (Du, 2014: 4). Devlet sigorta primlerinin % 60’ını sübvansede etmektedir. Bunun yanında birden çok riske karşı sigorta olarak bilinen Multi – Peril Mahsulle Mücadele Sigortası (MPCI) geleneksel olarak uygulanmaktadır. MPCI Federal tarım sigortası şirketlerinin en yaygın formlarındandır. MPCI’nin prosedürleri zararlı hava, yangın, hastalıklar, sulama sularının azalması da dahil tüm tehlikeleri içermektedir. Ayrıca bireysel ve işletme bazında hasar tespitlerinin yapılmasından sonra çiftçiye yapılan hasar ödemeleri belirli miktarın altına düşüldüğünde yapılmaktadır. Gerçekleşen verim ile önceden belirlenen fiyat hesaplamasından sonra elde edilen verim arasındaki kalan fark ödemelerin hesaplanmasını

oluşturmaktadır (Kırkbeşoğlu, 2015: 645). ABD’de tarım sigortalarında hükümetin rolleri şunlardır (Sümer, 2016: 9):

- Çiftçilere sağlanan primler
- Sigorta kapsamı ve teminat düzeyleri
- Satış ve hizmetlerde özel sigorta şirketlerine yapılan ödemeler
- Özel sigorta şirketlerinin Ar-Ge harcamalarına finansman desteği
- Eğitim ve araştırma programlarının yürütülmesi
- Reasürans desteği
- Reasürans şirketlerinin ve uygulanan programların denetlenmesi olarak sıralanmaktadır.

Bazı ülkelerde yüz yılı aşkın süredir dolu sigortası yaygın olarak uygulanmaktadır. Dolunun yanında sel-su baskını, kuraklık, fırtına gibi katastrafik riskler de sigorta edilmekte ve devlet tarafından hasarlar karşılanmaktadır. Devlet destekli tarım sigortaları İspanya, Avusturya, İtalya, Fransa gibi ülkelerde uygulanmaktadır. Çoklu risklere karşı uygulanan Multi – Peril Mahsulle Mücadele Sigortası (MPCI) en yaygın kullanım yerinin ABD olmasına karşın, başarılı olduğu tek ülke İspanya’dır.

3.1.1.3. İspanya

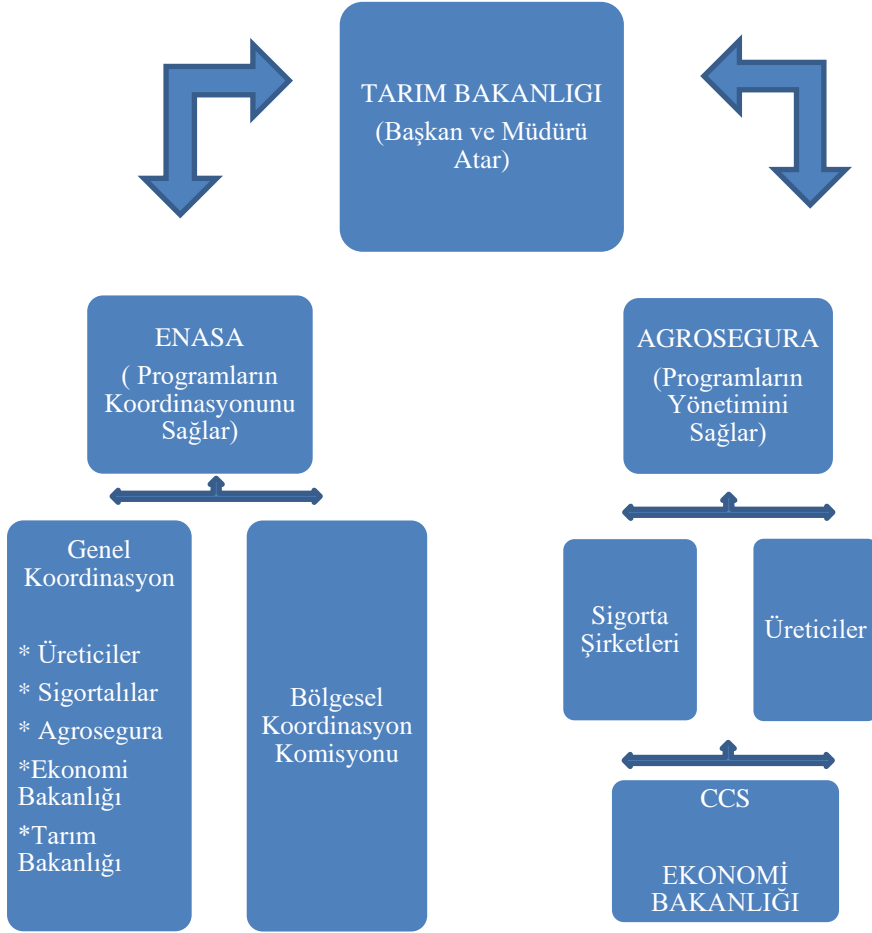
İspanya’da tarımsal üretim alanındaki çeşitliliklerden ve yağış ile sıcaklık değişikliğinden kaynaklanan iklimsel değişikliklerden dolayı tarımsal üretimde ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu bağlamda Avrupa’da en gelişmiş tarım sigortası sistemine sahiptir. İspanya’da devlet 19. yy boyunca oluşan zararları devlet yardımıyla karşılamaya çalışmışlardır. Fakat devlet yardımlarının yetersiz kalması sebebiyle 20. yüzyıldan sonra teknik adımlarla ve tarım sigortaları uygulamalarıyla riskler azaltılmaya çalışılmıştır. Uygulanan bu sistemlerde de başarısızlık devam edince İspanya’da karma sigorta sistemine geçilmiştir. Artık Devlet ve Özel sektör işbirliği ile yönetilmektedir. Bu modelde don, dolu, sel-su baskını, fırtına, kuraklık gibi katastrafik riskleri içeren bir prosedürle çiftçilere destek sağlanmaktadır. Ayrıca bu zararları karşılamak üzere kamu kurumu

niteliğindeki bir kuruluş olan ENESA ve Ekonomi Bakanlığı'na bağlı olarak kurulan Sigortalar Tazmin Konsorsiyum (CCS)'u faaliyetlerini sürdürmektedir. Bunun yanında primlerin tahsil edilmesi için yerli ve yabancı şirketlerin katılımıyla oluşturulan tarım sigortası organizasyonu içerisinde Birleşik Tarım Sigorta Şirketi Grubu (AGROSEGURO)'nda yer almaktadır. Sigorta bedeli anlaşmada kabul edilen oranlara göre ve her üyenin katılım sorumluluklarına göre paylaşım yapılmaktadır. Devlet bu sisteme yönetim giderleri de dahil % 50'lere kadar mali destek sağlamaktadır. İspanya tarım sigortası poliçeleri üç çeşit hazırlanmaktadır. Bunlar (Sümer vd. 2016: 245):

- Tek risk sigortası
- Çoklu risk sigortası
- Çiftçi kontrolünün ötesindeki tüm riskleri karşılamaktadır.

Poliçelerin çoğunluğu çoklu risk sigortasını kapsayan poliçeleri olup daha çok katastrofik riskleri kapsamaktadır. Poliçeler bireysel olarak da yapılabildiği gibi kooperatifler, reasürans şirketleri ya da profesyonel kuruluşlarca yaptırılmaktadır.

Aşağıda Şekil 3.1'de İspanya'nın tarım sigortası sisteminin uygulama biçimi verilmektedir.

Kaynak: Güngör, M. (2006). Türkiye’de Tarım Sigortacılığı Uygulamaları ve Devlet Destekli Tarım Sigortası. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık enstitüsü Sigortacılık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. ss: 56.

Şekil 3.1. İspanya’nın Tarımsal Sigorta Sisteminin Uygulama Biçimi

Yukarıdaki Şekil 2’de İspanya’nın tarımsal sigorta sisteminin önemli aktörleri yer almaktadır. Buradan hareketle ENESA, Tarım Bakanlığı’na bağlı özerk yapıya sahip bir kuruluştur. ENESA’nın görevleri arasında sigorta primlerinin bölge bazında sübvansiyonu, sigorta planlarının uygulanmaya konulmasının denetlenmesi işlemleri yer almaktadır. AGROSEGURO, yerli ve yabancı toplam 60 şirketin bir araya gelmesiye oluşan ortak sigorta şirket grubudur. Bu sistem programların yönetimini sağlar ve üyelerin primlerinin toplanması, hasar değerlendirmesi, hesaplamalar ve gerekli ödemeleri yapmaktan sorumludur. CCS ise Ekonomi Bakanlığı’nın kontrolü altında kendi kaynakları

olan reasürans şirketidir. Buradan hareketle İspanya tarım sigortası uygulamasına göre sistem Ekonomi Bakanlığına bağlı Sigorta Denetleme Kurumu (DDS) tarafından hasarların tespit edilip değerlendirilmeleri yapıldıktan sonra yine Ekonomi Bakanlığı reasüransla ilgili açıklamalarda bulunarak ve çözüm önerileri sunarak faaliyetlerini sürdürmektedirler (Sümer, 2016: 246).

3.1.1.4. Avusturya

Avusturya'da tarım sigortası 1918 yılında kurulmuştur. 2011 yılı FAO raporuna göre her yıl gelişerek rekabetçi sigortalar olarak kabul edilmektedir. Avusturya'da don ve dolu için sigorta ödemelerinin bir kısmı devlet tarafından karşılanmaktadır. Ürün bazında dolu ve zararlıların verdiği hasarlar, mısırdaki don, sel-su baskını, fırtına, kuraklık, tahıllarda her türlü zararlı hastalık ve gelişme bozuklukları, bağcılıkta (üzüm yetiştirilmede) sel, dolu ve don olayları, sebzeçilikte dolu, fırtına ve kar yağışı gibi katastrofik riskler ile bazı ürünlerdeki salyangoz zararları, karga saldırıları gibi hayvansal zararlardan kaynaklı hasarlar için geliştirilmiştir. Avusturya'da MPCİ yatırım fonu planları uygulamalarının başarısız olması ve hava olaylarının neden olduğu olumlu olumsuz durumlardan dolayı verim sigortası uygulamaları daha yaygındır (Reyes vd, 2017: 7). Maliye Bakanlığı tarafından don, sel-su baskını, sel, çığ gibi hasarları karşılaması için "Doğal Afet Fonu" oluşturulmuştur. Bu fonun sadece belli bir kısmı don ve dolu sigorta primlerinde üretici payını azaltmak için ya da ürün hasarlarında devlet desteği sağlanmaktadır. Üreticilerin ödediği primlerin % 25'i bu fon tarafından karşılanmakta olup devletin % 50'yi bulan prim katkıları tarım sektöründe uzman sigorta pazar lideri olan "Össterreichische Hagelversicherung" a ödenmektedir (<http://www.reitix.com>, 2017).

3.1.1.5. Japonya

Japonya'da tarım sigortalarının gelişimi için devlet yoğun bir çalışma içerisinde. 1929 yılında modern hastalıklara tedbir olarak Hayvan Sigortası Yasası çıkarılmıştır. 1937 yılında rüzgar, sel-su baskınları, kuraklık, don gibi meteorolojik kaynaklı riskler, ateş, volkanik patlamalar sonucu, hasar gören orman sahiplerini korumak adına Ulusal Orman Sigortacılık Kanunu kabul edilmiştir. Özellikle buğday, arpa, pirinç için ise 1938 yılında Ürün Sigortası Yasası çıkarılmıştır. Uygulanan bu yasayla 1939 yılında çoklu risk sigortası kapsamında % 15 sübvansiyon desteği sağlanmıştır. Daha sonra 1947 yılında Japonya,

ABD'nin uyguladığı sigorta primi ve idari maliyetleri sübvansе ettiği verim sigortasını kabul etmiştir. Fakat ABD'nde bu uygulama Devlet- Özel Sektör işbirliği ile sağlanmaktaydı. Japonya'da ise bu uygulamaların tamamı devlet tarım sigortası kapsamında ve zorunlu uygulanmaktadır (Bielza vd, 2007: 15).

3.1.1.6. Danimarka

Danimarka'da bitkisel ürünler dolu riski sonucu oluşan hasarları önlemek adına isteğe bağlı olarak sigortalanmaktadır. Örtü altı alanlarda yetiştirilen ürünler ise bütün katastrofik riskleri kapsamaktadır. Danimarka'daki bu uygulamalar Özel sigorta şirketlerince yürütölmekte olup devlet desteği sağlanmamaktadır (Sümer ve Polat, 2016: 249).

3.1.1.7. İtalya

İtalya'da 1920 yılından bu yana dolu riskine ve oluşan felaketler sonrasında zararları karşılamak için “Fondo di Solidaieta Nazionale in Agricoltura (FSN)” yani Ulusal Birlik Fonu bulunmaktadır. 2000 yılında inovativ sigorta politikalarını desteklemek için “Risk Reinsurance Fund (FRR)” kurulmuştur. Tarım sigortalarının sağlıklı işleyebilmesi, hasar tespitinin net ve sağlıklı yapılabilmesi için Tarım Balıkçılık ve Hayvan çiftliklerinde olan doğal ve ekonomik olayları inceleyen, sonuçlarını değerlendiren “Agricultural Risks Databank (BDRA)” kuruluşu da 2003 yılında dahil edilmiştir. İtalya'da çiftçilerin tarım sigortası sistemine katılımı zorunlu değildir ve sigorta yaptıranları devlet prim sübvansiyonu uygulamaktadır. Afet bölgesi içerisinde kalan tarım alanlarında devlet sigorta yaptırsın veya yaptırmassın % 80 oranlarında yardım yapmaktadır. Bunun dışındaki durumlarda ise devlet tarım sigortası yaptıran çiftçilerin prim ödemelerine % 66 oranında sübvansiyon uygulamaktadır. İtalya'da tek riske dayalı sigorta uygulaması yaygındır. 2003 yılında ise MPCİ ürönlere uygulanmaya başlanmıştır. Hasar tespitlerinin yapılması işlemleri sigorta şirketi eksperleri tarafından yürütölmektedir (Bielza vd, 2007: 17).

3.1.1.8. Fransa

Fransa'da 1964 yılına kadar sadece dolu riskine karşı özel sigorta Şirketleri tarafından sigorta yapılmaktaydı ve devlet desteği bulunmamaktaydı. Devlet afetlere karşı çiftçiyi desteklemekteydi. Çiftçiye kuraklık sonucu oluşan hasarlar için tazminat ödemesinde bulunmak amacıyla “Le Founds National De

Garantie Des Calamites Agricoles (FNGCA- Ulusal Güvence Fonu)” kurulmuş olup çiftçilerin vergileriyle karşılanmaktadır. Fransa’da ilk tarım sigortası uygulamaları sadece felaket düzeyindeki risklere karşı zorunlu bir uygulama olarak ortaya çıkmıştır. Çiftçilerin tazminat alabilmesi için üretiminin % 13’den fazla olacak şekilde toplam hasadının % 30’unu kaybettiğinde yararlanabilmektedir. 2000’li yılların başlarında Fransa Tarım ve Balıkçılık Bakanlığı özel tarım sigortalarını desteklemek amacıyla dolu sigortasına prim desteği sağlamıştır. 2002 yılında finans yasası ile meteorolojik kaynaklı çoklu risk sigortalarına prim desteği sağlamıştır. 2005 yılında devlet destekli prim sigortası uygulaması faaliyete geçmiştir. Söz konusu verim sigortası prim sübvansiyonu % 35 oranındadır. Fransa sigorta şirketleri reasürans hizmeti Swiss Re, SCOR ve Munich Re reasürans şirketleri tarafından sağlanmaktadır (Sevim, 2010: 60).

Tablo 3.3. Bazı ülkelerde Bitkisel Ürün Sigortasında Uygulanan Prim Desteği Oranları

Ülkeler	Desteği Yapılmayan Ülkeler	Prim Desteği Yapılan Ülkeler	Prim Desteği Türü	Sabit Prim Desteği	Değişken Prim Desteği
Almanya	X		Değişken		0-100
ABD		X	Değişken		35-67
İspanya		X	Değişken		4-75
Avusturya		X	Sabit	50	
Kanada		X	Değişken		0-100
Japonya		X	Sabit	50	
Hollanda	X		Değişken		35-40
İtalya		X	Sabit	66	
Danimarka		X	Değişken		0-100
Fransa		X	Sabit	55	

Kaynak: Sümer, G. ve Polat, Y. (2016). Dünya’da Tarım Sigortaları Uygulamaları ve TARSİM. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. Ankara. 18/1, ss. 250.

Tablo 3.3’ye göre ülkelerin genel olarak bitkisel ürün sigortası kapsamında uygulanan prim destek oranları incelenmektedir. Tabloda incelemeye konu olan ülkelerin bir kısmı için ilave prim desteği uygulanmaktadır. Tarım programlarının % 80’inde prim destek türü değişken olup gönüllülük esasına dayanmaktadır.

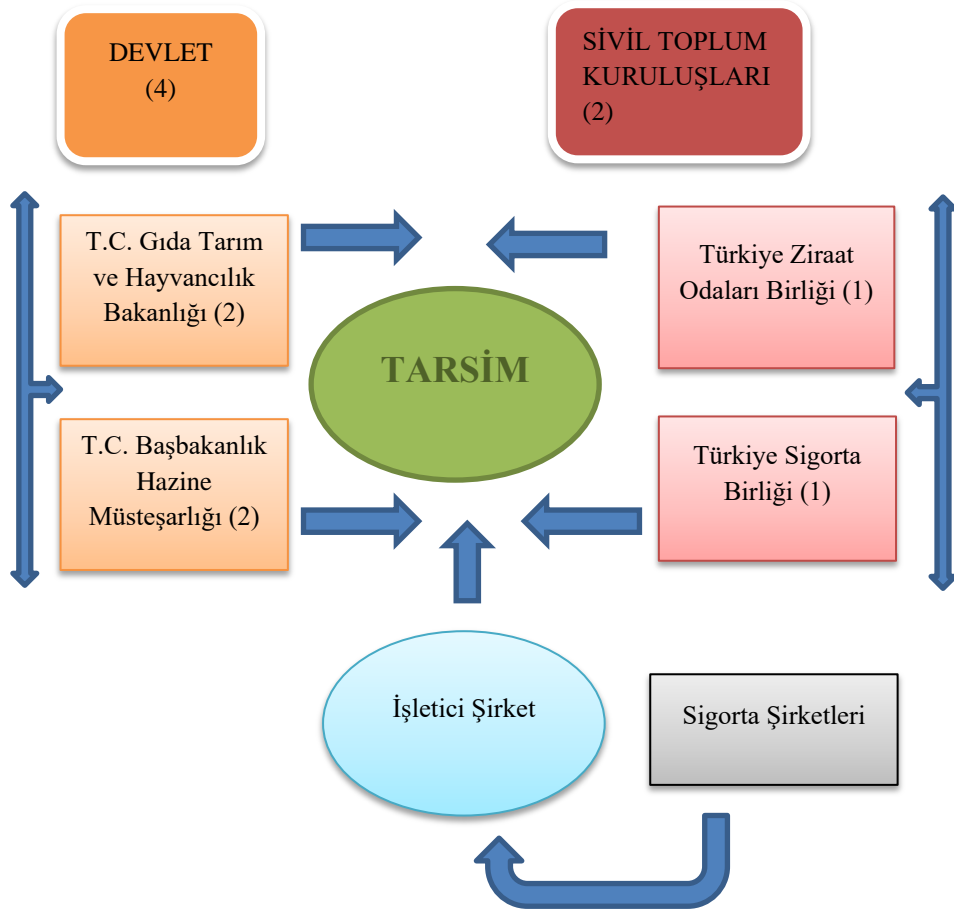
3.2. Türkiye’de Tarım Sigortacılığının Gelişimi

Dünya’da tarım sigortacılığının gelişimine göre bakıldığında bu uygulamaya Türkiye’de daha yeni gelişmeye başlamıştır. Ülkede 1937 yılında tarım sigortasına yönelik ilk yasal mevzuat Ziraat Bankası tarafından yapılmış ve Ziraat Bankası Yasasında yer almıştır. 1940 yılında Hazine müsteşarlığı, tarım bakanlığı ve Ticaret Bakanlığı tarafından kanun taslakları hazırlanmıştır. 1957 yılında ilk olarak şeker pancarı üreten çiftçilere bitkisel ürün sigortası ve hayvan hayat sigortası Şeker Sigorta tarafından uygulanmaya başlanmıştır. 1960 yılında dolu ve hayvan sigortaları çalışmaları Başak Sigorta tarafından uygulanmıştır. Daha sonra bunlara ek olarak 1984-1991 yılları arasında kümes hayvanları sigortası, su ürünleri sigortası ve o dönemlerde özellikle üzüm üreticileri için don sigortası çalışmaları yapılmış ve uygulanmaya başlanmıştır. 1995 yılında ülke genelinde tüm sigorta ve reasürans şirketlerinin hasar tespiti için Tarım Sigortaları Vakfı kurulmuştur. 1999 yılında yapılan değerlendirmeler neticesinde 1940’lı yıllarda hazırlanan kanun taslakları Hazine Müsteşarlığı tarafından toplanarak Tarım Sigortaları Teşviki Hakkında Kanun Tasarısı haline getirilmiştir. Buradan hareketle ülkemizde tarım sigortaları prim desteği özel sigorta şirketleri tarafından yürütülmektedir. Türkiye’deki bu sigorta faaliyetleri özellikle üreticilerin gelirlerinin az olması, hükümet politikalarının yetersizliği ve tarım sigortaları konusunda çiftçilerin gerekli bilgilere sahip olmaması ve bilgilendirme eksiklikleri bağımsız bir tarım sigortası çalışmalarının uygulanmasını güçleştirmiştir (Kerem, 2015: 68).

2000 yılına gelindiğinde tarımda devlet destekli doğal afet sigortalarının başlayabilmesi ve tarım politikalarının işleyebilmesi için Tarım Reformu Projesi (Agricultural Reform Implementation Project/ ARIP) oluşturulmuştur. Bu dönemde Dünya Bankasıyla yapılan Ekonomik Reform Kredisi (Economic Reform Loan/ ERL) anlaşması sonucu ARIP 2001 yılında yürürlüğe girmiştir. Dünya Bankası ve ARIP’in amacı Dünya Ticaret Örgütü (WTO) ve Avrupa Birliği (AB)’ne tam üyelik esnasında Türkiye’nin tarım sektöründe rekabet gücünü arttırmak ve politika önerilerinin finansmanını sağlamaktır. Bu proje kapsamında 2004 yılı içerisinde yapılan orta dönem gözden geçirme çalışmalarıyla birlikte projenin kapsamı genişletilmiş ve 2008 yılının sonlarına kadar proje uygulamaları askıya alınmıştır (Tan, 2009: 52-53).

Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecine girdiği zaman içinde Almanya, Avusturya, İtalya, Fransa gibi gelişmiş tarım uygulamalarının faaliyette olduğu ülkelerinde tarım sigortarı çalışmaları incelenmiş ve İspanya'da devletin % 50'lerde prim desteği sağladığı modelde dikkate alınarak ülkemizde 14.06.2005 tarih 5363 sayılı "Tarım Sigortaları Kanunu" çıkarılmıştır. Kanun kapsamındaki risklerin belirlenmesi, oluşan hasarlar sonucunda tazminatın tek elden ödenmesi, tarım sigortalarının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için Sigorta Havuzu (TARSİM) kurulmuştur. Artık havuz kapsamındaki tüm işlemler havuza katılan 23 sigorta şirketi (Ak Sigorta, Allianz Sigorta, Anadolu Sigorta, Ankara Sigorta, AXA Sigorta, Ergo Sigorta, Eureka Sigorta, Generali Sigorta, Groupama Sigorta, Güneş Sigorta, Halk Sigorta, HDI Sigorta, Neova Sigorta, Işık Sigorta, Koru Mutuel Sigorta, Liberty Sigorta, Mapfre Genel Sigorta, Ray Sigorta, SBN Sigorta, Sompo Japan Sigorta, Unico Sigorta, Ziraat Sigorta, Zurich Sigorta)'nin eşit hisselerle ortak oldukları TARSİM tarafından yürütülmeye başlamıştır. 16 Ocak 2006 tarihinden itibaren kanun kapsamında tarım sigorta uygulamalarının gerçekleştirilmesi için faaliyette bulunmak isteyen Sigorta Şirketleri ve TARSİM sözleşme yapma, kapsama alınacak riskler ve Prim desteğinin belirlenmesi, Karşılaşılan sorunların tespit edilmesi için TARSİM Yönetim Kurulu kurulmuştur (TARSİM, 2017).

Aşağıdaki Şekil 3.2'te Türkiyedeki 2016 yılı itibariyle TARSİM kurumsal yapısı incelenmektedir.

Kaynak: TARSİM 2016 Faaliyet Raporu verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Şekil 3.2. Türkiye’de 2016 Yılı İtibariyle Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM) Kurumsal Yapısı

Yukarıdaki Şekil 3.2’de TARSİM kurumsal yapısı incelenmiştir. TARSİM, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı, Türkiye Ziraat Odaları Birliği ile İşletici Şirket Temsilciliklerinin de Katıldığı bir yönetim kurulu tarafından yönetilmektedir. Türkiye TARSİM kuruluşundan önce (1956’lı yıllardan günümüze) sadece özel sigorta şirketleri tarafından yönetilmekteydi. TARSİM kuruluşundan sonra Devlet, Özel Sektör ve Sivil Toplum Kuruluşları’nın da iş birliği ile yönetimini sürdüren bir sistem haline gelmiştir. TARSİM olarak kurulan bu sistem havuzun tüm işlerini yürütmekle görevli işletici şirketten oluşmakta olduğu gözlenmektedir. Artık bu dönemden

sonra Devlet Destekli Tarım Sigortalarının Temelleri Atılmaya başlanmıştır (Tarsim, 2015: 11). Devlet destekli tarım sigortalarıyla birlikte bitkisel ürünlerini veya hayvansal üretim yapan çiftçilerin primlerinin % 50 sini devlet tarafından karşılayacağı belirtilmiştir.

Devlet Destekli Tarım Sigortaları uygulamalarıyla 2005-2015 yılları arasında 10 yıllık süreçte birçok ilklere imza atılmıştır. Bu yıllar içerisinde TARSİM'in kurulmasına birlikte Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yönetim kurulu atanmıştır. İlk toplantı Ankara'da yapılmıştır. Bitkisel Ürün ve Hayvan Hayat Sigortaları uygulanmaya başlanmıştır. Temsili poliçeler üreticilere sunulmuştur. Tekirdağ'da ilk bölgesel bazlı toplantı gerçekleştirilmiştir. Agro İstanbul Fuarı'nda üreticilerle buluşulmuştur. Sera Sigortası ve Kümes Hayvanları Sigortası uygulanmaya başlanmıştır. Meyvelerde don riski, hayvanlarda yavru atma, doğumdan sonra bir hafta içinde yavru ölümleri sigorta kapsamında teminat altına alınmıştır. Su ürünleri Sigortası uygulanmaya başlanmıştır. Antalya'da ilk kez TARSİM Bitkisel Ürün Sigortaları eksperlerine yönelik değerlendirme ve iletişim toplantısı gerçekleştirilmiştir. Ürgüp'de de Hayvan Sigortası eksperlerine toplantı düzenlenmiştir. TARSİM'in 2006-2007 yılına ait ilk verilerini içeren Faaliyet Raporu yayınlanmıştır. Bitkisel Ürün Sigortası ve Sera Sigortası kapsamı genişletilerek sel ve su baskını riskleride teminat altına alınmıştır. Daha sonraları bitkisel üretim meyvelerde çiçekleme dönemindeki don riski, besi sığırları ile koyun, keçi gibi damızlık küçükbaş hayvanları da teminat kapsamına alınmıştır. Arıcılık Sigortası uygulamaları 2014 yılında uygulamaya başlandı ve 2015 yılına gelindiğinde ISO9001: 2008 Kalite Yönetim Sistemi ve ISO 10002: 2014 Müşteri Memnuniyet ve Şikayet Yönetimi Sistemi kalite belgeleri alınmıştır.

Devlet destekli tarım sigortası sistemine göre her yıl Bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu tarafından belirlenmektedir. TARSİM tarafından kapsama alınacak riskler, ürünler, prim desteği oranlarına ilişkin 2015 tarih 8248 sayılı karar ile 19 Kasım 2015 tarihinde 29537 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu karar kapsamında (TARSİM, 2016: 17);

- Bitkisel ürün sigortalarında açık alanda yetiştirilen meyvelerde, bağlarda dolu ve örtü altı sistemlerde dolu ve dolu ağırlığı riskleri,
- Su ürünleri sigortalarında denizlerde ve iç sularda yetiştirilen su ürünleri kafes ve ağlarda meydana gelecek zararlar, poliçede belirtilen hastalıklar,

yetiştiricinin kontrolü dışındaki kirlenme ve zehirlenmeler, kazalar, yarıcılar, her türlü kazalar doğal afetler sonucunda isteğe bağlı olarak,

- Arıcılık sigortaları son yıllarda uygulanmaya başlanmasıyla birlikte fırtına, hortum, yangın, heyelan, deprem, taşıt çarpması, sel ve su baskını, vahşi hayvan saldırıları sonucunda oluşacak zararlar, sabit ve gezginci arıcılık faaliyetleri,
- Hayvan sigortasında sığır vebası, tüberküloz, brucelloz, şap ve sığırların süngerimsi beyin hastalıkları ile veteriner hizmetleri, Gıda ve Yem Kanunu'na göre ihbarı mecburi tüm bulaşıcı hastalıklar hariç olmak üzere her türlü hayvan hastalıkları, her türlü kazalardan, yılan ve böcek ısırılmalarından, Zehirli çayır otları ve otlanmaya bağlı zehirlenmeler, doğal afetler ve güneş çarpması, yangın sebebiyle meydana gelen ölümler ile mecburi kesim riskleri, süt sığırları için yavru atma riski, küçükbaş ve kümes hayvanları için veteriner hizmetleri, Gıda ve Yem Kanununa göre, ihbarı mecburi bulaşıcı hastalıklar hariç olmak üzere, her türlü kanatlı hayvan hastalıkları, her türlü kazalar ve zehirlenmeler, doğal afetler ve yangın (infilâk) sebebiyle meydana gelen ölüm, mecburi kesim riskleri sigorta kapsamındadır. Ayrıca, küçükbaş ve büyükbaş hayvanlar için sovtaj uygulamasında sovtaj tutarının TARSİM'in sorumlu olduğu oran üzerinden hesaplanması ve ölmüş olan sigortalı hayvanların derisi için sovtaj uygulaması kaldırılmıştır. Büyükbaş hayvanlarda süt veren ve besideki sığırlar için sigorta kabul koşulunun 31 günden 8 güne indirilmesi, küçükbaş hayvanlarda ise koyun, keçi,koç ve teke için sigorta kabul koşulunun 6 aydan 3 aya indirilmesi kararlaştırılmıştır. Prim fiyatı, muafiyet ve müşterek sigorta oranları küçükbaş hayvanlar için dar kapsamlı tarife uygulanmaya alınmış ve muafiyet oranları çiftçi lehine revize edilerek teminat kapsamına alınmıştır.

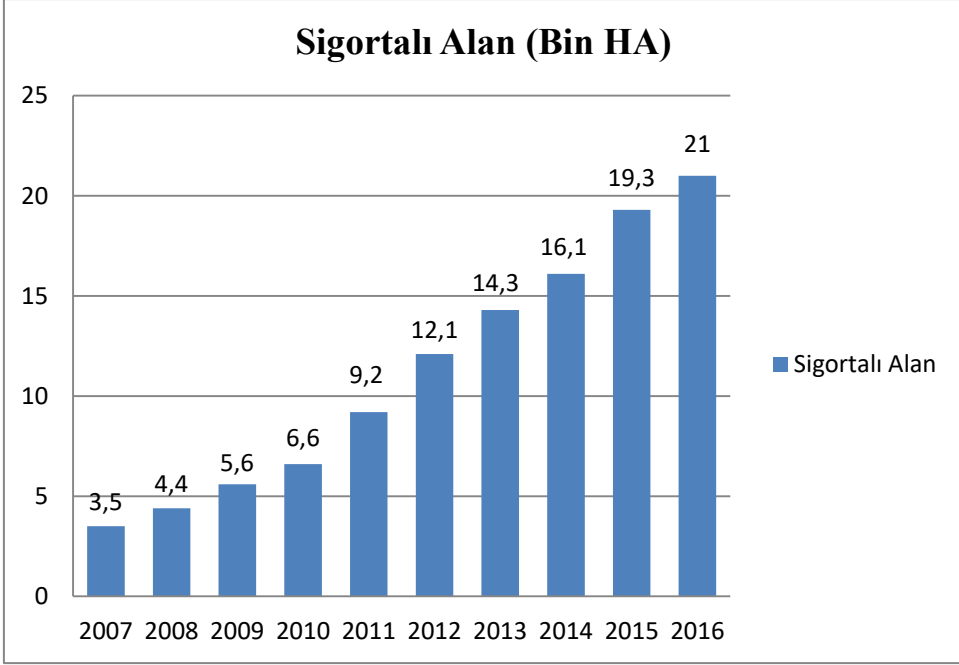
Tarım sigortası branşlarında devlet destekli ürün sigortalarında tarımsal sigortayı gerçekleştiren çiftçilerimize meyvelerde don riski teminatında % 67 oranında, kuraklıkta % 60 oranında geriye kalan tüm teminatlarda ise tahmini olarak 2017 itibarıyla % 50 oranında prim desteği sağlanacağı açıklanmaktadır. Devletin sigorta primine katkısı bölge ve sigorta türlerinde ayırım yapılmaksızın uygulanmaktadır. Örneğin normalde ödenmesi gerekli olan prim tutarı 380 TL

iken çiftçi bu tutarın 190 TL'sini ödeyecek, kalanını ise devlet çiftçi adına tarım sigortaları havuzuna ödemektedir.

Çiftçilerin oluşabilecek her türlü katastrofik ve meteorolojik riskler ile doğal afet sorunlarının yol açtığı üretim risklerinden korunmak için ve devlet prim desteğinden yararlanabilmesi için her üretim türüne aşağıdaki kayıtları yapmak zorundadır. Bunlar şöyle sıralanmaktadır (<http://www.tarim.gov.tr>, 2017):

- Bitkisel ürün sigortası için ÇKS'ye,
- Büyükbaş ve küçükbaş hayvan sigortası için Veteriner Bilgi Sistemi (TÜRKVET)'e,
- Kümes hayvanları için kapalı sistemde bio-güvenlik ve hijyen tedbirleri alınmış tesislerde üretim yapılması için yine TÜRKVET'e,
- Arıcılık sigortası için Arıcılık Kayıt Sistemi (AKS)'ne,
- Su ürünleri çiftlikleri için ÇKS ile bütünleşmiş olan Su Ürünleri Yetiştiricilik Tesisi Kayıt Sistemi (SKS)'ne kayıt yaptırılması şeklindedir.

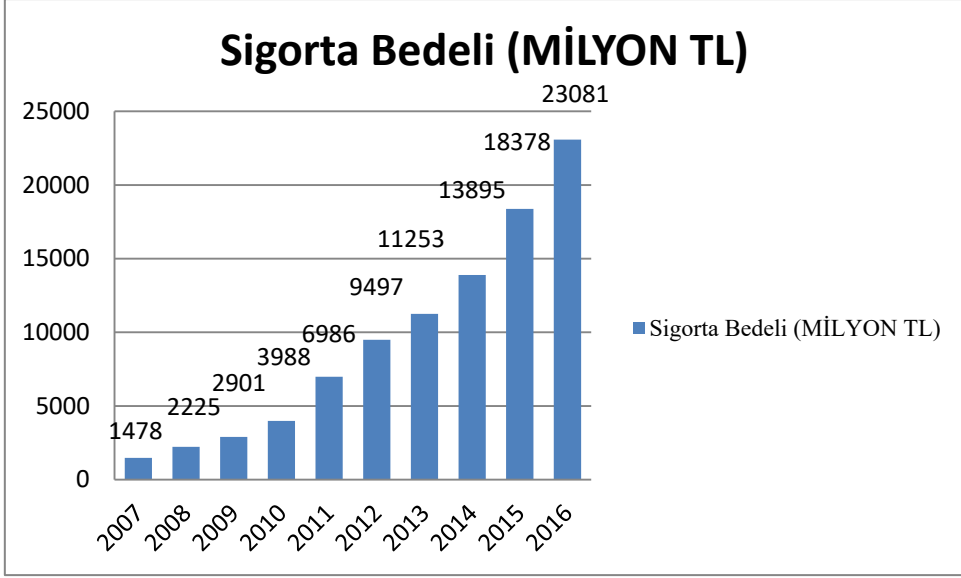
Sigorta yaptıracak olan çiftçilerin çinde bulunduğu yıl içerisinde yukarıdaki ÇKS, TÜRKVET, AKS ve SKS'ye verdiği bilgilerin doğru olması gerekmektedir. Herhangi bir sorun yaşanmaması adına gerekli mercilere (Tarım İl ve İlçe Müdürlüklerine) giderek kayıtlarını güncellemelidirler. Bu sistemlerde güncelleme işlemleri yılın tüm günlerinde yapılmakta ve herhangi bir sınırlama yoktur.

Kaynak: TARSİM Faaliyet Raporu İstatistiki verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Grafik 3.1. Türkiye’de Devlet Destekli Tarım Sigorta Alanı

Yukarıdaki Grafik 4’te Türkiye’de Devlet Destekli Tarım Sigorta Alanları verilmektedir. Buna göre 2015 yılı tarsim verilerine göre ÇKS’ye kayıtlı sigortalabilir alan 19.3 bin ha, 2016 yılı itibarıyla 21.0 bin ha ulaşılmıştır. Ayrıca 2017 yılında ise tahmini olarak 22 bin ha ulaşması hedeflenmektedir. Ancak tarım sektörünün her türlü doğal risklere açık olması sebebiyle sigortacılık açısından da en riskli alanlardan birisi konumundadır.

Kaynak: Tarsim Yıllar İtibariyle Yayınlanmış Faaliyet Raporu verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Grafik 3.2. Türkiye’de Devlet Destekli Tarım Sigorta Bedeli

Yukarıdaki Grafik 3.2’te Devlet destekli tarım sigortası bedelleri verilmiştir. 2016 yılı itibarıyla sigorta bedeli 23.081 Milyon TL olarak belirlenmiştir. Bu tutarın % 65.8 (15.186 Milyon TL) oranında ilk olarak bitkisel ürünler oluşturmaktadır. Daha sonra % 13.9 (3.211 Milyon TL) oranında sera ürünlerine, % 15.2 (3.496 Milyon TL) oranında büyükbaş hayvanlara, 2011 yılından sonra uygulamaya koyulan küçükbaş hayvanlara % 2.4 (564 Milyon TL) oranında, 2014 yılından sonra uygulamaya koyulan arıcılık için % 1.9 (435 Milyon TL) oranında, % 0.4 (104 Milyon TL) oranında kümes hayvanları, % 0.4 (83 Milyon TL) oranında su ürünlerini oluşturmakta ve devlet tarafından brans bazında sigorta bedelleri dağıtılmıştır.

Türkiye’de TARSİM sisteminde kapsama alınacak riskler artış göstermiştir. Buna bağlı olarak yıllar itibarıyla tarım sigorta poliçelerinde, prim üretiminde artışlar yaşanmıştır.

Tablo 3.4. Türkiye’de Tarım Sigortaları Poliçe Sayıları (Bin Adet)

Yıllar	Poliçe Sayıları
2006	12.330
2007	218.938
2008	260.944
2009	306.770
2010	371.116
2011	587.716
2012	744.093
2013	891.876
2014	1.086.612
2015	1.375.390
2016	1.444.277

Kaynak: TARSİM yıllar itibarıyla yayımlanmış faaliyet raporu verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Yukarıdaki Tablo 3.4’de TARSİM kapsamındaki poliçelere ilişkin bilgiler yer almaktadır. Poliçe sayılarında yıllar itibarıyla sürekli artışlar gözlenmektedir. 2016 yılı poliçe sayısı 2015 yılına göre yaklaşık % 7 oranında artmış ve 1.444.277 adete ulaşmıştır.

Tablo 3.5. Türkiye’de Tarsim Kapsamındaki Poliçe Sayılarının Branş Bazında Dağılımı (Bin Adet)

Yıllar	Bitkisel Ürün	Sera	Büyükbaş Hayvan	Küçükbaş Hayvan	Kümes Hayvan	Su Ürünleri	Arcılık
2007	207.328	1.456	10.113	-	6	35	-
2008	250.225	2.489	8.099	-	13	118	-
2009	285.243	3.622	17.806	-	13	86	-
2010	350.281	3.456	17.200	-	20	159	-
2011*	546.538	6.431	29.852	1.701	28	166	-
2012	693.417	14.244	29.831	6.325	196	80	-
2013	841.694	16.252	25.683	8.054	159	34	-
2014**	1.029.586	16.890	23.320	9.815	133	44	6.824
2015	1.311.373	17.557	26.636	11.863	192	49	7.720
2016	1.366.550	19.640	35.777	12.026	225	61	9.998

(*) Küçükbaş Hayvan Sigortası Uygulamaları 01 Mayıs 2011 tarihi itibarıyla teminat kapsamına almıştır.

(**) Arcılık (Arılı Kovan) Sigortası Uygulamaları 01 Ocak 2014 tarihi itibarıyla teminat kapsamına alınmıştır.

Kaynak: TARSİM yıllar itibarıyla yayımlanmış faaliyet raporu verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Yukarıdaki Tablo 3.6’da Türkiye’deki tarım sigortaları poliçe sayılarının branşlara göre dağılımları incelenmektedir. 2007 yılı Tarsim uygulamaların faaliyete geçmesi sonucu bazı sigorta türlerinde devlet destekli çiftçi lehine olan uygulamalar sonucu ilk uygulamaya koyulan bitkisel ürün sigortası 2016 yılı itibarıyla yaklaşık olarak % 94.6 oranla ilk sırada yer almaktadır. Daha sonra % 2.5 oranında büyükbaş hayvan sigorta poliçesi, % 1.4 oranında sera sigortası poliçesi, % 0.8 oranla küçükbaş hayvan sigortası, 2014 yılında teminat kapsamına alınan arıcılık (arılı kovan) sigorta poliçe sayısı % 0.7 oranında, % 0.016 oranında 2011 yılında teminat kapsamına alınan kümes hayvanları poliçe sayısı, % 0.004 oranında da su ürünleri sigorta poliçeleri yer almaktadır. Yıllar itibarıyla az da olsa poliçe sayılarında artışlar yaşanmaktadır.

Tablo 3.6. Türkiye’de Devlet Destekli Tarım Sigortaları Prim Üretimi (Bin TL)

Yıllar	Toplam Prim	Devlet Destek Prim Tutarı
2007	64.109	43.906
2008	98.444	44.101
2009	120.349	95.232
2010	185.434	121.399
2011	440.879	225.228
2012	499.349	264.201
2013	526.835	276.521
2014	683.536	363.973
2015	965.772	524.215
2016	1.299.986	694.984

Kaynak: TARSİM yıllar itibarıyla yayımlanmış faaliyet raporu verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

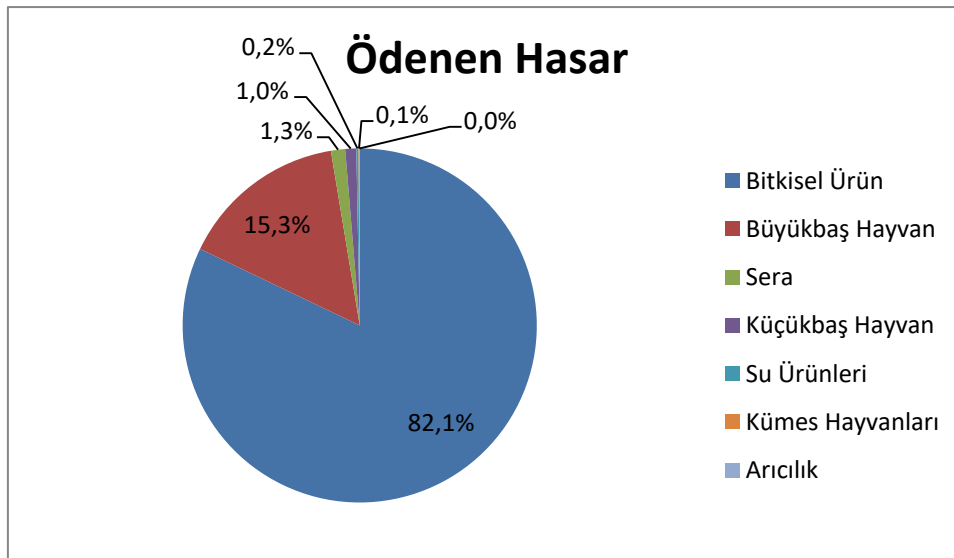
Yukarıdaki Tablo 3.7’de Türkiye’deki devlet destekli tarım sigortaları prim üretimi verilerine bakıldığında 2014 yılından önce prim miktarı 683.536 Bin TL iken 2014 yılından sonra arıcılık sigortalarının da uygulanmasıyla 965.772 Bin TL olup yaklaşık olarak % 71 oranında artış göstermiştir. Ayrıca bu artışla beraber devlet desteğinde de artış yaşanmış ve 2016 yılı itibarıyla bir önceki yıla göre yaklaşık % 26 oranında artışla devlet çiftçi adına havuza 694.984 Bin TL ödeme yapmıştır.

Tablo 3.7. Türkiye’de 2016 Yılı Devlet Destek Primlerinin Branş Bazında Tutarları (TL)

Branş Adı	Devlet Destek PrimTutarı
Bitkisel Üretim	531.993
Sera	23.889
Büyükbaş Hayvanlar	119.789
Küçükbaş Hayvanlar	13.796
Kümes Hayvanları	735
Su Ürünleri	2.027
Arıcılık (Arılı Kovan)	2.775
TOPLAM	694.984

Kaynak: TARSİM 2015 yılı faaliyet raporu verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Yukarıdaki Tablo 3.7’de Türkiye’de 2016 yılı devletin prim desteğinin branş bazında dağılımları verilmektedir. Toplam 694.984 TL prim desteğinin yaklaşık % 75 oranında bitkisel ürünler, yaklaşık % 18.4’ini büyükbaş hayvanlar, yaklaşık % 3.’ini sera, % 2.1’sini küçükbaş hayvanlar, yaklaşık % 0.4’ünü arıcılık, % 0.3’ünü su ürünleri, yaklaşık % 0.1 oranında kümes hayvanları desteklemeleri devet tarafından karşılanmaktadır.

Kaynak: TARSİM faaliyet raporu verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir.

Grafik 3.3. Türkiye’de Devletin Branşlara Göre Ödediği Hasar (%)

Yukarıdaki Grafik 3.3’da Türkiye’de 2016 yılı itibarıyla devletin branşlara göre ödenen hasar oranları verilmektedir. Buradan hareketle toplam 840.964 Bin TL ödenen hasar desteğinin yaklaşık olarak 691.174 Bin TL’sini Bitkisel Ürün Sigortaları, 128.344 Bin TL Büyükbaş Hayvan, 10.968 Bin TL Sera Üretimi, 8.169 Bin TL Küçükbaş Hayvan, 83 Bin TL Kümes Hayvanı, 1.506 Bin TL Su Ürünleri ve geriye kalan 718 Bin TL ise Arıcılık Sigortası için ödenmiştir. Ayrıca en fazla destek sağlanan bitkisel ürün sigortalarında kapsama alınan ürünlerden ilk beşte üzüm, kayısı, buğday, elma ve arpa yer almaktadır. Kapsama alınan risklerde ise 435.257 TL ödemeye don ilk sırayı almaktadır. Daha sonra dolu, fırtına, sel – su baskını, yangın, heyelan gibi riskler yer almıştır. 2016 yılı itibarıyla bu risklere kuraklık da eklenmiştir. Hayvan sigortalarında ise kapsama alınan riskler arasında ise ölüm riski, zorunlu kesim, yavru ölümü, yavru atma gibi riskler yer almaktadır.

3.3. Türkiye’deki ve Seçili Ülkelerdeki Tarım Sigortaları Uygulamalarının Karşılaştırılması

Dünya’daki çeşitli ülkelerde artan küreselleşme ve meteorolojik olaylar sonucu oluşan doğal afetler hızla artmaktadır. Günümüzde fırtına, kasırga, don, dolu, sel ve su baskını gibi katastrofik risklerin yanında kuraklığın da Dünya’ya verdiği zararlar ve risk faktörleri giderek çoğalmaktadır. Çeşitli ülkelerde oluşan bu riskler sonucu oluşan maddi kayıplarda ülke ekonomilerini önemli ölçüde etkilemektedir. Çeşitli ülkelerdeki bu risklere yönelik yapılan uygulamalar tarım sektörünü diğer sektörlerle göre ekonomik, siyasi, teknolojik ve sosyal olarak etkilediği risklere karşı Tarımda Risk Yönetim Programları ile sürekli olarak desteklenmektedirler.

ABD ve Almanya başta olmak üzere seçili birkaç gelişmiş ülke ekonomilerine sahip bölgelerde tarım politikalarının uygulanmasıyla devlet her yıl üretim ve pazar risklerine karşı yaklaşık olarak % 60 ve % 80 oranlarında tarım desteklemesi yapmaktadır. Bu uygulamalar ile;

- Ülkelerin gelişme düzeyleri
- Tarımsal yapılar (tarımsal uygulamalar, tarım arazi büyüklükleri, arazi verimlilik)
- Ülkelerin tarım politikaları yasal düzenlemeleri ile pazarlama koşulları

- Tarımsal üretimin GSYİH içindeki ve İhracattaki payı
- Meteorolojik özellikler
- Meteorolojik verilerin varlığı
- Tarımsal veri kayıtları
- Sigorta sektörünün gelişmişliği
- Sigorta uygulamalarındaki deneyimler
- Üreticilerin sigorta hakkındaki yeterli bilgi birikimleri, ülkeler arasındaki tarım sigortası faaliyetlerinin çeşitli ve desteklemelerinin farklı olmasına neden olmaktadır.

Tarım sigortaları uygulamalarında başarıyı yakalamış olan ABD, Almanya, İspanya, Avusturya, Japonya, Danimarka, İtalya, Fransa, Kanada gibi ülkelerle aynı dönemde teknolojik yetersizlikler ve bilgi kaynaklarının kullanımı konusunda gerekli donanımına sahip olmayan Türkiye’de yapılan çalışmaların uygulanmasında geri kalmıştır. Ayrıca bu ülkelerde tarım sigorta uygulamaları geçmişten günümüze faaliyet göstermekte ve ilk uygulamaya koyulan dolu sigortası yaygın olarak kullanılmaktadır. Dolu sigortası uygulamasının temellerinin atılmasından sonra sel, kuraklık, fırtına risklerine karşı bu ülkelerde devlet prim desteği sağlamaktadır.

Türkiye’de devletin çiftçileri desteklemesi uzun bir süre gündemde olmamıştır. Doğal afet sonrası devlet, karşılık beklemeden destek sağlamıştır. Ancak bunların da yetersiz kalması devleti büyük zarara uğratmış ve ekonomik sorunlar ortaya çıkmıştır. Devlet tarım sigortalarını sadece sigorta şirketlerinin görev ve sorumluluğunda olduğunu düşünerek hiçbir yardım veya destekleme faaliyete geçmemiştir. Bu durum Türkiye’nin tarım sektörünü tehdit eden risklerin teminat altına alınmasını zorlaştırmıştır. Daha sağlıklı sistem yapısı için tarım sigortaları sisteminin oluşturulması zorunluluğunu da beraberinde getirmiştir. Bu amaçlar sonucunda, yıllarca söz konusu olmayan tarım sigortalarına yönelik yasal düzenlemeler yapılmış ve ilk dolu sigortaları geliştirilerek havuz sistemi oluşturulmuştur. 2005 yılında tarım sigortalarının kabul edilmesi Devlet Destekli

Tarım Sigortaları uygulamalarının başlamasına neden olmuştur. İlk tarım sigortaları poliçesi de 1 Haziran 2006 yılında düzenlenmiştir.

Çeşitli ülkelerde görülen çoklu risklere karşı uygulanan MPCİ en yaygın ABD’de de uygulandığı bilinmektedir. Fakat sigortanın teşvik edilmesi ve devlet tarafından doğal afetlerin desteklenmesinden dolayı başarılı olamamıştır. Dünya genelinde tek başarılı olan ülke İspanya’dır (Sümer vd. 2016: 243). İspanya uygulamasının başarılı olma nedenleri arasında, dolu riskine karşı sigorta yapılmıştır. Bu uygulamada başarılı olunca daha sonra daha da geliştirilerek fırtına, kuraklık, sel ve su baskını gibi katastrofik risklerin yer aldığı tarım sigortası yasası çıkartılmıştır. Sigorta sisteminde devamlılığı sağlamak ve üreticilerin risk maliyetlerini en aza indirebilmek adına, devlet yasaya uygun olarak desteklemeler yapmaktadır. Doğal afet zararlarına devlet yardımı bulunmamış ve bu sayede üreticileri sigortaya yönlendirerek çiftçilerin sigorta dışı beklentilerinin ortadan kaldırılması sağlanmıştır. Ayrıca sistemde yer alan kurumlar farklı alanlarda faaliyet göstermelerine karşın, birlikte çalışmalarını yürütmektedirler. Ülke genelinde toplam ürün ve tüm risk verilerinin incelenerek farklı bölgelerin prim fiyatları havuz aracılığıyla belirlenmektedir. Çiftçileri haksız rekabete karşı korumak ve güvenliğini sağlamak konularından dolayı İspanya modeli uygulamaları başarılı olmuştur. Türkiye’de yaşanan sorunların İspanya havuz sistemi oluşturulmadan önceki sorunlarla aynı olması nedeniyle TSV bu sorunlara ilişkin devlet, çiftçi birlikleri ve sigorta sektörü ile çözüm süreci başlatmışlardır. Bu süreçte öncelikle dolu sigortası uygulaması için hasar tespiti yapılmış ve bu hasarları yok etmek için ise hasar tespit organizasyonu oluşturmuşlardır. Daha sonra TSV 14 Haziran 2005 tarih 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu’nun çıkmasıyla birlikte Tarım Sigorta Havuz Sistemi işletici şirketi olan TARSİM A.Ş.’ye devretmiştir. Ayrıca ÇKS’deki Tarım Bakanlığı ve Çiftçi Kuruluşları kayıtların da havuza aktarımı yapılarak ülkemizde diğer ülkelerden önce tarım sigortaları sistemi kurulmuş ve ülkemiz adına avantajlı bir sistem yapısı oluşturulmuştur (Barış, 2007: 95).

3.4. Türkiye’deki Tarım Sigortalarının SWOT Analizi ve Değerlendirilmesi

Türkiye’de tarım sigortaları sürdürülebilirliği için, amaçlanan uygulamaların ve saygın bir kurum olabilmek adına faaliyetlerini ve ileriye dönük hedeflerinin belirlenmesi adına devlet destekli tarım sigortası uygulamalarının da

desteğiyle tarım sigortalarının güçlü ve zayıf yönlerinin saptanıp tarım sigortalarındaki fırsatların ve tehditlerin iyi analiz edilip uygulamaların sorunsuz yürütülmesi gerekmektedir. Buradan hareketle çalışmanın bu bölümünde tarım sektörünün iç ve dış analizlerinin yapılabilmesi ve bunun sonucunda elde edilen bilgilerin düzenlenmesi için kullanılan durum belirleme matrisi olan SWOT Analizi'nin kavramsal boyutu incelenmekte ve tarım sigortaları sektörüne SWOT Analizi uygulanarak gerekli değerlendirmeler yapılmaktadır.

3.4.1. SWOT Analizi

Bir kurum veya kuruluşun başarılı olarak faaliyetlerinin uygulanması ve içinde bulunduğu işin gereklerini yerine getirmesi, gerçekleşmesini hedeflediği amaçlarının ve bu amaçlarının eksiksiz bir şekilde gerçekleştirebilmesi için stratejik planlarının açıkça belirtilmesi gerekmektedir. Kurum veya kuruluşların hedefleri ile pazar koşullarının uygunluğu açısından detaylı analiz edilmesi gerekmektedir (Cebecioğlu, 2006: 80-81).

Stratejik gelişmelerin ve hedeflemelerinin belirlenmesinde önemli olan SWOT Analizi, uygulamaların iç ve dış çevresinin değerlendirilmesine olanak sağlayan bir durum belirleme tekniğidir. SWOT İngilizce kelimelerin kısaltılmasıyla oluşmuştur. Bunlar (Uğur vd. 2012: 50-51):

- **Strength (S)** : İncelenen kurum veya kuruluşun Güçlü (Üstün) olduğu yönlerinin tespitidir.
- **Weakness (W)**: İncelenen kurum veya kuruluşun Zayıf (Güçsüz) olduğu yönlerin tespitidir.
- **Opportunity (O)**: İncelenen kurum veya kuruluşun fırsatlarının ifade edilmesidir.
- **Threat (T)**: İncelenen kurum veya kuruluşun tehditlerinin (tehlikelerinin) ifade edilmesidir.

SWOT yukarıda belirtildiği üzere ingilizce kelimelerin baş harflerinin kullanılarak Güçlü (S), Zayıf (O), Fırsat (W) ve Tehdit (T) şeklinde oluşmaktadır. Bu dört parametrenin incelenerek sahip olunan yöntemlerle nitel ve nicel özellikler analiz edilmekte ve mevcut uygulamalara stratejik bir görüş oluşturmada yardımcı

olmaktadır (Çelebi, 2012: 46). Ayrıca SWOT Analizi'nin oluşturulması kurum veya kuruluşun mevcut durumunun tespiti için güçlü ve zayıf yönler ile karşı karşıya kalınan fırsatlar ve tehditlerin belirlenmesini sağlamaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde SWOT Analizi "Mevcut Durum" analizidir (Çalışkan ve Gemici, 2011: 258).

Tarım sigortalarında ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik olarak değişmelerin meydana gelmesi ve rekabet ortamında performans odaklı çalışmalara günümüzde daha fazla önem veriliyor olması sistem başarısını zorlaştırmaktadır. Ayrıca tarım sektöründe meydana gelen katastrofik risklerin etkisiyle birçok tehditle karşı karşıya kalan tarım sektörün gerekli önlemler alınarak içsel olarak güçlü ve zayıf yönlerinin analizi yapılarak mevcut fırsatlardan yararlanılarak maksimum fayda sağlayan yöntemler geliştirilmektedir. Bu yüzden gerekli analizlerin doğru şekilde yapılması ve yeni stratejik yöntemlerin geliştirilmesi için SWOT Analizi çalışmalarına önem verilmektedir (ODTÜ, 2011: 39-49).

3.4.1.2. SWOT Analizi'nin Tarihçesi

SWOT Analizi'nin ilk ortaya çıkması 1949 yılında Du Pont Şirketi'nin kurumsal planlama eğilimiyle başlamıştır. 1960-1970 yılları arasında Stanford Araştırma Enstitüsü'nde Amerika ve İngiltere'de faaliyet gösteren 500 şirketin maddi destek sağlamasıyla şirketlerin yaşadığı başarısızlıkların araştırılması ve en kısa zamanda ortadan kaldırmak için ortaya çıkan durum analizidir. Bu araştırmayı yapan kişiler arasında Marion Dasher, Albert Humphrey, Robert Stewart, Dr. Otis Benepe ve Birger Lie'dir. SWOT analizinden önce SOFT analizi ortaya atılmış ve şirket planlamasının başarısızlıkları incelenmektedir. 1964 yılında İsviçre Zürih'te düzenlenen Uzun Menzil Planlama Semineri'nde Urick ve Orr tarafından F W'ye çevrilmiştir ve SWOT analizi olarak adlandırılmıştır. Birçok yabancı kaynakta ise TOWS analizi olarak kullanılmaktadır. Türkçe karşılığı ise FÜTZ analizidir (Pahl ve Richter, 2007: 9).

3.4.1.2. SWOT Analizi'nde İç ve Dış Çevre Faktörleri

Kurum veya kuruluşun başarılı olabilmesi için uygulanan faaliyetlerin belirlenmesinde iç ve dış çevre faktörlerinin incelenmesi gerekmektedir. Her iki çevrenin de analizleri eksiksiz ve doğru şekilde yapılabilmesi için toplanan

bilgilerin incelenen kurum yada kuruluşun iç çevre (güçlü ve zayıf) ve dış çevre (fırsat ve tehdit) analizleri güvenilir şekilde oluşturulmalıdır.

İç çevre analizi, incelenen kurum veya kuruluşun rakiplerine karşı sağladıkları varlık ve yeteneklerinin incelenmesi, mevcut durumun güçlü yanlarının analizi için önemlidir. Mevcut durumun zayıf yanları ise güçlü yanların aksine olumsuz durumları ifade etmektedir. Bu zayıflıklar ise başarılı olan kurum veya kuruluşların uygulamaları dikkate alınarak giderilmektedir. Dış çevre analizinde ise kurum veya kuruluşların uluslararası çevre unsurlarında dikkate alınarak siyasal, sosyal ve teknolojik olarak sürekli değişim içerisinde. Bunun yanında faaliyette bulunan sektörlerde müşteriler, rakipler ve ikame mallarda değişim halindedir. Dolayısıyla bu değişimler mevcut kurum veya kuruluşlar için olumlu sonuçlar yaratmakta ve sürdürülebilirlik açısından fırsatlar sağlamaktadır. Bu fırsatlardan yararlanabilmek için mevcut kurum veya kuruluşların üstünlük sağlaması gerekmektedir. Fırsatların aksine mevcut durum değerlendirilmesinde oluşabilecek olumsuz durumların sisteme zarar vermesi ise tehditleri oluşturmaktadır (Ülgen ve Mirze, 2007: 160-161). Sürekli değişim halinde olan dış çevre için durum analizlerinin yapılması, doğru ve etkili stratejik planların oluşturulması ve oluşan olumsuzlukların önüne geçebilmesi açısından SWOT analizi yapılmaktadır.

SWOT analizi sonucunda incelenen kurum veya kuruluşların stratejik planlarının belirleme aşamasında aşağıdaki dört sorunun yanıtı aranmaktadır. Bunlar (Gül, 2008: 28):

1. İncelenmekte olan kurum veya kuruluşun güçlü olduğu noktalar nasıl değerlendirilir?
2. Zayıf olunan noktalar nasıl güçlendirilir?
3. Fırsatlar en iyi nasıl değerlendirilir?
4. Tehditlere karşı nasıl savunma sistemi kurulmalıdır?

3.4.2. Tarım Sigortası Uygulamalarının Güçlü ve Zayıf Yönleri

Türkiye’de son yıllarda çiftçiler sürekli olarak oluşabilecek riskler ile ekim ve dikimi yapılan ürünlerdeki düşüşler; büyükbaş, küçükbaş ve kümes

hayvancılığı üretimlerinde yaşanan hastalık, ölüm riskleri; örtü altı üretimde yaşanan meteorolojik olaylar sonucu yaşanan zararları önleyebilmek adına tarım sigorta avantajlarından yararlanarak kendilerini güvence altına almaktadırlar. Bu bağlamda tarım sigortaları uygulamalarının geliştirilebilmesi açısından güçlü ve zayıf yönlerin bilinmesi büyük önem arz etmektedir. Tarım sigortalarının güçlü ve zayıf yönleri ile kastedilen genellikle tarım sigortalarının kurumsal yapısı içerisindeki birimlerin kontrolünde olan havuz içerisindeki iç faktörleri kapsamaktadır (Perçin, 2011: 51). Bu bağlamda tarım sigortalarının güçlü ve zayıf yönleri ile ilgili değerlendirmeler aşağıda verilmektedir.

3.4.2.1. Tarım Sigortaları Uygulamalarının Güçlü Yönleri

- Tarım yapılabilir arazilerin elverişli olması,
- Tarımsal üretim için yeterli iklim koşullarına sahip olması,
- Ürün çeşitliliğine katkı sağlıyor olması,
- Oluşabilecek her türlü doğa olaylarına karşı korunabilir durumda olması,
- Tarım sektöründeki yatırımlar için devletin destek sağlıyor olması,
- Tarım Sigortaları Kanunu 14.06.2005 tarih 5363 sayılı kararla çıkarılması ve bu kanun ile risklerin ve hasar sonucu tazminatların tek elden ödenmesinin sağlanıyor olması,
- Tarım Sigortaları Kanunu'nun çıkarılmasıyla birlikte, 16 Ocak 2006 tahinden sonra devlet destekli tarım sigortalarının teşvik edilmesi adına oluşturulan TARSİM sistemi kapsamında hazırlanan poliçeler, oluşan risklerin sonucunda hasarların ihbarı ve hasar raporlarının online olarak elektronik ortamda düzenlenmesinin kolaylaşması, çiftçiler ve ürettikleri ürünlere ait verilen kayıt altına alınarak gerekli analizlerin tutulması adına tarım sigortaları vakfının oluşturduğu bilişim ağıyla kontrol altına alınmış olması
- Tarım sigortaları faaliyetlerinin yürütülebilmesi için TARSİM kurumsal yapısı oluşturulması ve yeterli teknik elemanlara sahip olması,

- Tarım sigortaları konusunda gerekli eğitimler verilmekte ve çiftçileri bilinçlendirmek adına gerekli sempozyumlar, fuarlar ve üniversitelerde bilgilendirmelerin yapıyor olması,
- Sigortacılık faaliyetlerinin yürütülmesi için mevcut sistem içerisindeki kuruluşlar arası ilişkiler iyi oluşturulabiliyor olması,
- Tarım sigortaları kapsamında teminat altına alınan katastrofik ve meteorolojik riskler genişletilerek uygulanması olarak sıralanmaktadır.

3.4.2.2. Tarım Sigortaları Uygulamalarının Zayıf Yönleri

- Tarımsal işletmelerin küçük olması,
- Bölgelerde tarım arazilerinin küçük parseller halinde olması tarım sigortaların yapılmasında çekimserliğe neden olması,
- Çiftçilerin tarım sigortaları konusundan bilgi eksikliğinin olması,
- Eğitim düzeylerinin düşük olmasından dolayı sigorta yaptırma konusunda cesaretli olmamaları,
- Tarım sigortası kapsamındaki teminatların hepsini kapsama alınmamış olması,
- Tarım sigortaları hasar tespit işlemlerinin yapılması tarım sigortaları havuzuna bırakılıyor olması,
- Tarım sigortaları konusunda şirketler arasında bilgi paylaşımlarında aksaklıkların olması ve aralarında gereksiz fiyat rekabetinin oluşmuş olması,
- Tarım sigortalarında ülke genelinde bölgelere göre tehlike ve risklerin derecelerine göre farklılıklar yaşanıyor olması,
- Çiftçilerin ödediği tarım sigortası primlerinin yüksek olması,
- Çiftçilerin tarım sigortaları bilgilendirme reklamlarının ve toplantıların yetersiz kalması olarak sıralanmaktadır.

Ayrıca bu zayıflıklar içinde ilk sıralarda çiftçilerin yeterli bilgiye sahip olmamasından kaynaklı sigorta yaptırma eğilimlerinin olmaması, mevcut durumda çalışan gizli işsizlerin artmasına sonucu kayıt dışılığın yaygınlaşmasına ve çiftçilerin sigortaya karşı güvensiz yaklaşımlarından dolayı tarım sigortası gelişme gösterememesi yer almaktadır.

3.4.3. Tarım Sigortaları Uygulamalarında Fırsat ve Tehditler

Tarım sigortaları uygulamalarıyla sistemin kontrolünde olmayan dış faktörlerden kaynaklı avantajların oluşmasında sektörün fırsatlarını, dezavantajlarından kaynaklı faktörler de tarım sektörünün tehditlerini oluşturmaktadır. Bu bağlamda tarım sigortalarının fırsatları ve tehditleri ile ilgili değerlendirmeler aşağıda verilmektedir.

3.4.3.1. Tarım Sigortaları Uygulamalarının Fırsatları

- Tarım sektörü konumundan dolayı ürün çeşitliliği ile iç ve dış talebe yönelik ürün yelpazesinin geniş olması ve uluslararası kaynaklardan yararlanmak için pazar olanakları sağlıyor olması,
- Tarım sigortalarında çoklu risklere karşı teminatlar sürekli genişletilmekte ve tüm tarım sigortaları faaliyetlerinin uygulanmasına imkan veriliyor olması,
- Tarım ürünlerinde verimlilik artışının sağlanmasına yardımcı olabilmek için devlet sübvansiyonlarının olması,
- Devlet çiftçiye tarım sigortası adına % 50 prim yardımıyla desteklemekte ve tarım sigortalarının yaygınlaşması için ortam hazırlıyor olması,
- Çiftçilerin refah seviyesinin yükselmesi, mali desteklerle çiftçi gelirinin artması ve yaşam standartlarının kolaylaştırılması için sistem uygulamalarına teşvik ediyor olması,
- Çiftçilerin oluşacak riskleri önceden saptaması ve gerekli önlemleri almayı öğrenmesini sağlamakta yardımcı olması,
- Çiftçilerle ilgili gerekli olan bilgileri toplayabilmek adına Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS)'nin kullanılıyor olması,

- Tarım sigortaları havuz sisteminde kapsanan riskler sadece dolu riskiyle sınırlı kalmayıp yangın, don, fırtına, sel gibi katastrofik risklerin de teminat kapsamına alınması gibi fırsatlar sıralanmaktadır.

Ayrıca, tüm bunlara ek olarak tarım sigortaları havuzunun kurulmasından sonra birçok gelişmelerle çiftçi desteklenmekte ve değişen sistemde kullanılan araç gereçler teknolojik değişimlere bağlı olarak çiftçileri teşvik için destekleme sağlamakta ve tarım sigortası sektörünün kalkınmasında araç olarak kullanılmaktadır.

3.4.3.2. Tarım Sigortaları Uygulamalarının Tehditleri

- Tarımsal faaliyetleri gerçekleştiren nitelikli genç nüfusun kırsal alandan kente göç etmesi ve kalan nüfusun tarımsal faaliyetleri yapmasına engel olması ve tarım sektörüne olan güvenin azalıyor olması,
- Tarım yapılan alanlarda oluşan iklim farklılıklarından dolayı oluşan risklerin belirlenmesinin zor olması,
- Tarım Sigortaları Havuzu tarafından her yıl teminat altına alınan risklerin genişlemesi sonucu sistemin duraksamasına neden olması,
- Çiftçilerden alınan primlerin tarım sigortaları havuzunda mali destek sağlıyor olması,
- Tarım sigortaları kanunlarının çiftçilere uygulamada sorunlar yaşıyor olması,
- Çiftçilerin prim ödeme zamanlarının belli olmaması,
- Tarım sigortaları havuzunda oluşabilecek her türlü başarısızlığın sistemin sürdürülebilirliğini olumsuz etkiliyor olması,
- Tarım sigortasının tehlike bölgelerine göre farklılık gösteren risk çarpanlarının fazla olması,
- Tarım sigorta şirketleri arasında meydana gelen rekabet neticesinde oluşturdukları fiyat düzeylerinin sistemi olumsuz etkilemesi olarak sıralanmaktadır.

TARTIMA VE SONUÇ

Türkiye’de tarım sektörünün hem ekonomik hem sosyal açıdan gelişebilmesi 10.000 yıl öncesinden günümüze kadar zorlu bir süreçten geçmiştir. Tarımsal ürün zenginliği, etkin yapısı ve tüm gelişmelere açık oluşu ile varlığını sürdürmeye çalışan sektör konumuna gelmiştir. Ayrıca ilk tarımsal faaliyetlerin oluşumundan bu zamana kadar geçen süreçte geleneksel üretimden teknolojik üretime geçişi sağlayarak ekonominin bir parçası olmuştur. Dünyada ve Türkiye’de artan nüfusun temel ihtiyaçlarını karşılaması ve açlık sorunlarının önlenmesinde tarım sektörünün önemi her geçen gün artmaktadır.

Tarım sektörü uzun yıllar öncesinde insanlar arası etkileşimler sonucu yaygınlaşmış ve bu sayede insanlar toplu yaşama geçişi sağlamıştır. Teknolojik gelişmelerin etkisiyle daha da gözle görülür farklar yaratmışlardır. Antik çağlarda toplayıcılık ve avcılıkla geçinen toplumların yerleşik yaşama geçişinden 2000’li yıllara kadar sektör gelişimini sürdürmeye devam etmiştir. Fakat bitkiler için üretimdeki verim düşüşleri tarım yapmayı engellemektedir. Bu yüzden insanlar topraklarını bir yıl ekip bir yıl nadasa bırakmışlardır. Dünyada ve Türkiye’de geleneksel tarımsal üretime devam edilmesi sistemin ilerleyişinde zaman kayıplarına neden olmuştur. Zamanla gelişmelerin de etkisiyle hem bitki üretimi hem de hayvan üretiminde karşılaşılan risklerin ortadan kaldırılması için çalışmalara başlanılmıştır. Bitkiler için tarımsal ilaçlar, hayvanların gelişmesi ve süt üretimi için hormon uygulamaları gibi çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar da ciddi anlamda hem bitkisel üretime hem de hayvansal üretime zarar vermiştir. Ayrıca yapısı gereği tarım sektöründe oluşan diğer meteorolojik ve katastrofik risklerin de etkisiyle sektörün gelişiminde ciddi sorunlar vardır. Özellikle dolu, don, yangın, sel-su baskını, kuraklık gibi riskler sektöre zarar vermektedir. Küresel ısınma son zamanlarda bütün Dünya’yı etkisi altına alan bir sorundur. Sektörün etkisinde kaldığı bu risklerin etkisinin en aza indirilmesi ve doğru bir şekilde yürütülmesi için tarım sigortalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Tarım sigortalarıyla çiftçilerin üretmiş oldukları tarımsal ürünlerin hem geçim kaynağı açısından hem de ürün çeşitliliği ile hayvansal ürünlerdeki çeşitliklerin artışına engel olacak risklerin güvence altına alınması için önemlidir. Çiftçilerin ürettikleri ürünlerin ekonomik zararlarını ve gelir düşüşlerinin engellenmesi için, hem üreticiyi teşvik etmek hem de tarımsal üretimin güvenilir şekilde yapılmasında katkıda bulunan sigorta sistemi konumundadır.

Bu tez çalışması kapsamında Dünyada sigortacılık uygulamaları yapılan belirli ülkeler seçilmiştir. Buna göre bazı gelişmiş olan ülkelere tarım sektörünün etkisinde kalmış olduğu risklerin teminat altına alınması ve doğal afetlerden kaynaklanan risklerin boyutunun saptanmasından dolayı devlet, başta afet yardımları olmak üzere birçok desteklemede bulunmuştur. Devlete doğrudan mali yük getiren uygulamaların yerini tarım sigortaları almıştır. Seçili bu gelişmiş ülkelerde bitkisel ürünler birçok risklere karşı ve tek bir poliçe ile sigortalanma işlemi yapılmaktadır. Japonya’da ülkelerin ticari gelişimi açısından pirinç, buğday, arpa gibi ürünler; Almanya’da şeker pancarı, patates gibi ürünler; Fransa’da üzüm bağları gibi ürünler sigortalanmaktadır. Bu yüzden ülkelerin sigorta poliçelerinde kapsanan ürünler verim açısından gerek tek riske karşı gerekse çoklu risklere karşı sigortalanmaktadır. İspanya ve ABD’de ise tarım sigortası sistemi çok gelişmiş olduğu için **bütün riskler** tarım sigortası kapsamında teminat altına alınmaktadır.

Tarım sigortası sisteminden beklentiler genellikle çiftçilere sigorta yaptırmaya alışkanlığının kazandırılması, tarımsal üretimde devamlılığı sağlamaya ve devlet bütçesi üzerindeki mali yüklerin azaltılmasına yöneliktir. Sigorta sisteminin ise mevcut yapıdan beklentisinin uzun yıllardır karşılamaması devlet destekli tarım sigortaları sayesinde mümkün olmuş ve istenilen düzeye gelmiştir. Buradan hareketle seçili ülkelere bakıldığında bazı ülkelerde özel, bazılarında devlet, diğerlerinde ise devlet-özel işbirliği ile uygulamalar yürütülmektedir. Özellikle Almanya, Hollanda gibi ülkelerde tarım sigortası özel sektör tarafından yapılırken, İspanya, İtalya, Avusturya, ABD gibi ülkelerde devlet-özel sektör işbirliği ile riskler teminat altına alınmaktadır.

Türkiye’de tarım sektörü, sosyal ve ekonomik olarak beslenme ihtiyacının karşılanması için önemli bir yere sahiptir. Tarım yapılabilir arazinin 2016 yılı itibarıyla 38.380 hektar ile toplam ekilebilir tarım arazilerinin yaklaşık % 55’ini oluşturmaktadır. Ayrıca ülkemizde birçok ürünün üretiminde dünyanın önde gelen ülkeleri arasında ve tarım sigortası yapılması açısından büyük bir potansiyele sahiptir. Tarımsal üretimin ülke genelinde sürdürülebilirliğini sağlayabilmek ve çiftçilerin oluşabilecek çeşitli risklere karşı zararının teminat altına alınması tarım sigorta sisteminin gerekliliğini bir kez daha ortaya çıkarmaktadır. Ülkemizde 1980’li yılların ikinci yarısına kadar olan uzun süreçte tarım sektörü ile tarım sigortalarına yeterli önem verilmemiş ve devlet yıllarca yasa tasarıları hazırlamış ama hiç bir şekilde faaliyete geçirmemiştir. 1980’li yılların ikinci çeyreğinden sonra gerekli adımlar atılmaya başlanmış ve 1995 yılında Tarım Sigortaları

Vakfının kurulmasıyla birlikte Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı ve üniversitelerin oluşturduğu kurum ve kuruluşlarla ülke genelinde tarım sigortaları için hasar tespitlerinin yapılması, gerekli tüm verilerin toplanıp değerlendirilmesi için çalışmalara başlanılmıştır. Faaliyette bulunan sigorta şirketlerine destekler sağlanmıştır. Bunların yanında Tarım Sigortaları Vakfı gerekli olan bölgesel risk inceleme organizasyonları veri bankası oluşturma ve risk analizleri konularında çalışmaları da geliştirerek günümüzde uygulanan sistemin temelleri atılmıştır. Ayrıca farklı ülkelerin uygulamalarında değerlendirilmesinden sonra İspanya'nın tarım sigortası sistemi örnek alınarak Türkiye tarım sigortası konusunda adımlarını sağlam atma yolunda ilerleme kaydetmiştir. Bu bağlamda 14.06.2005 tarih 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu çıkarılmıştır. Kanun kapsamında riskerin belirlenmesi hasar tazminatlarının tek elden ödemesinin sağlanması ve tarım sigortasının yaygınlaşmasını sağlamak için TARSİM kurulmuştur ve 16 Ocak 2006 tarihinde itibaren faaliyetlerine başlamıştır. Türkiye henüz on iki yıllık bir uygulamaya sahip olmasına karşın TARSİM ile birlikte önemli bir yere gelmiştir. Ayrıca % 50 oranında devlet desteğinin sağlanması da Türkiye'de tarım sigortaları alanında atılan en önemli adımlardan birisi olmuştur. Çiftçileri oluşturan her türlü katastrofik ve meteorolojik risklerden korumak için ve devlet desteğinden yararlanabilmesi için ÇKS'ye kayıt yaptırmaya zorunluluğu getirilmiştir. Tarımsal üretimde iklimsel koşulların elverişsiz olmasından dolayı tarım sigortaları uygulamaları kapsamında toplam ÇKS'ye kayıtlı sigortalanan alan 2016 yılı itibarıyla toplam tarım alanının yaklaşık 21 Bin hektarı oluşturmuştur. 2017 yılında bu rakamın 22 Bin hektara ulaşması hedeflenmektedir.

Türkiye'nin tarım sektöründeki kapsanan risk ve hasar tespitlerinin yapılabilmesi için TARSİM sistemindeki uygulamaların da etkisiyle tarım sigortalarındaki mevcut durumun değerlendirilmesi SWOT Analizi sonucunda açıkça ortaya koyulmaktadır. Bu sonuçlara göre Türkiye'de tarım sektörünün güçlü yönleri; geniş tarım arazilerinin ve ürün çeşitliliğinin fazla olmasından ve oluşabilecek meteorolojik risklere müdahalenin tek elden yapılmasının sağlanması için gerekli çalışmaların yapıyor olmasıdır. Tarım sektörünün zayıf yönleri ise tarım arazilerinin Türkiye genelinde parçalı ve küçük parseller halinde olması ve çiftçilerin sigorta konusunda çekimser olmasından dolayı sigorta yaptırmamasıdır. Sektörün fırsatlarına bakıldığında; Türkiye mevcut konumundan dolayı tarım yapılabilir arazilerin olması ile iç ve dış talebe yönelik ürünlerin üretiminin

gelişmiş olmasıdır. Ayrıca devletin verimlilik artışı için gerekli prim desteklerini sağlıyor olmasıdır. Tarım sektörüne yönelik tehditlere bakıldığında ise; nitelikli nüfusun kırsal alandan kente göç etmesi sonucunda tarım yapacak genç nüfusun çok fazla kalmaması; tarım yapılan alanlarda oluşan riskler konusunda yeterli bilgiye sahip olmamalarından dolayı yapılan desteklere yönelik çiftçilerin kararsız oluşu sistemin yavaş ilerlemesine neden olmaktadır. Buradan hareketle Türkiye’de tarım sektörü sahip olduğu güçlü yönler ve fırsatlar, zayıf ve tehditlerden daha fazla etkiye sahiptir. Bunun için devlet çiftçiyi korumak ve oluşan tehditleri önleyebilmek adına daha aktif politikalarla desteklemelerde bulunmalıdır.

TARSİM tarafından uygulamaya çalışılan bu sistemde 2017 yılı itibarıyla yeni kapsama alınacak riskler olacağı için tarım sigortası yalnızca devlet tarafından uygulanmaya devam edecek ve çiftçi ekonomisine destek sağlamaya çalışacaktır. Devletin buradaki asıl hedeflediği çiftçilerin tarımsal üretim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinin ileriye dönük sürdürülebilirliğinin artırılması ve hiç bir kâr amacı olmadan doğan riskleri teminat altına almaktır. Bu kapsamda çiftçiyi destekleyerek ülkeler arası tarım sigorta gelişmelerinin takibini yaparak gelişmiş ülkelerdeki yapıyı geliştirmekte olan ülkelere örnek olarak almaktır. Tarım sigortalarının bu bağlamda ülke ekonomisine katkı sağlayabilmesi, yaygınlaşması ve daha verimli hale gelebilmesi için pazarlama faaliyetlerini yapacak olan sigorta şirketlerinin desteklenmesi ve sigorta şirketlerinin ilgisini çekecek gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir. Uygulanan tarifeler ve muafiyetlerde karmaşık yapı düzeltilerek anlaşılır bir düzeye getirilmeli ve gelecek dönemlerde teminat altına alınacak riskler ve ürünlerin kapsamı genişleyeceği için bunun daha anlaşılır bir yapıda olmasına özen gösterilmelidir. Tarım yapılan bölgelerde çiftçilerin bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi için tarımsal fuarların artırılması gerekmektedir. Bunun için çiftçilerle birebir iletişime geçilmeli ve gerekli seminer çalışmaları arttırılmalıdır.

Tarım sektörünün gelecekteki risk faktörlerinin kapsama alınması ve tarımsal destekleme faaliyetlerinin yürütülmesi adına TARSİM’in stratejik olarak tarımsal gelişme ve çiftçiyi koruma politikalarında devlet destek prim çarpanları üretim yapılan bölgenin tehlike ve risk faktörlerine göre düzenlenmelidir.

Türkiye için ekonomik ve sosyal olarak büyük öneme sahip olan tarım sektörüne devlet tarafından sağlanan prim desteğinin yararlanmak isteyen

Çiftçiler için ÇKS'ye kayıt yaptırma işleminin gönüllü olması ve çiftçiler için katkı sağlayamayacağı düşüncesiyle tarım sigortası konusunda bilgilendirmelerin arttırılması gerekmektedir. Ayrıca tarım sigortalarının uzun vadede sürdürülebilirliği için politik baskılara maruz kalmadan sigorta prensiplerinin yürütülüyor olmasına zen gösterilmelidir. Bu tutum gerek tarım sektörü gerek sigorta Şirketleri açısından önemlidir.

KAYNAKLAR

- Akçagöz, H., Kızılay, H., Özçatalbaş, O. ve Turhanoğulları, Z. (2010). *Dünya'da Tarım Sigortacılığı Sektörünün Gelişimi ve Türkiye'de Durum, Sorunlar ve Öneriler*. 9.Türkiye Tarım Ekonomi Kongresi (9). Şanlıurfa, ss. 21-26.
- Akder, H. Ve Kıral, T. (2000). *Makro Ekonomik Göstergelerle Tarım Sektörü*. Türkiye Ziraat Mühendisliği Vakfı Teknik Kongresi. Ankara. Sayı:1, ss.9.
- Ankara Ticaret Borsası (2010). Tarımın Tarihsel Gelişim Süreci. 19.12.2016. www.ankaratb.org.tr.
- Anonim (2017). Dünya'da Tarım Sigortaları. 28 Nisan 2017. <http://www.reitix.com/Makaleler/Dunya%E2%80%99da-Tarim-Sigortaları/ID=4477>.
- Aydın, V. (2010). *Hizmet Sektörü Özellikleri ve Sistemik Olmayan Risklerin Sektör Menkul Kıymetleri ile Etkileşimine Dair Teorik Bir Çalışma*. Yalova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yalova.
- Barış, Ö. (2007). *Türkiye'de ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Risk Yönetimi ve Tarım Sigortalarının Ab'ne Uyumu Açısından Değerlendirilmesi*. Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ.
- Bielze, M., Stroblmaier, J. ve Gallego, J. (2007). *Agricultural Risk Management in Europe: Management of Climate Risks in Agriculture*. Paper Prepared for Presentation at the 101 EAAE Seminar. Germany.
- Cebecioğlu, C. (2006). *SWOT Analizi ve Bir İşletme Üzerine Uygulama*. Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli.
- Cemiloğlu, Y. (2017). *İnsanlığı Bekleyen Beş Büyük Tehlike ve Sürdürülebilir Tarım*, Antalya. ss. 26.
- Çalışkan, V. ve Gemici, Y. (2011). Türkiye'de Leblebi Üretimi ve Ticareti. *Marmara Coğrafya Dergisi*, ss. 258.
- Çelebi, H. K. (2012). Türkiye'de SigortaSektörünün SWOT Analizi ve Bir Araştırma. *Kırklareli Üniversitesi Ekonomi Bilimler Dergisi*, ss. 45-46.

- Çetin, B. (2007). *Tarım Sigortaları*(1. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- ÇKS (2017). Çiftçi Kayıt Sistemi. 7 Mart 2017, <http://www.destekleme.net/ciftci-kayit-sistemi-cks>.
- DASK (2011). *Doğal Afet Sigortaları Kurumu Faaliyet Raporu*. ss. 10.
- Doğan, A. (2015). Ekonomik Gelişme Sürecine Tarımın Katkısı: Türkiye Örneği. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, ss. 20-35.
- Du, X., Feng, H. ve Hennessy, A. D. (2014). *Rationaly of Choices in Subsidized Crop Insurance Markets*. IOWA State University Card Working Papers..
- Efendioğlutarım. (2010). Tarım Sektörünün Gelişimi. 21.12.2016, efendioglutarim.blogspot.com.tr/2010/10/v-behaviorur/-defaultuml-o.html.
- Ege, H. (2011). *Tarım Sektörünün Ekonomideki Yeri ve Önemi*. Ankara: Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü(TEBGE).
- Eğilmez, M. Ve Kumcu, E. (2012). *Ekonomi Politikası*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- FAO (2011). Agricultural Insurance in Asia and the Pasific Region. Food and Agriculture Organization of the United Nations. 28 Nisan 2017. www.fao.org/docrep/015/i2051e00.pdf.
- FAO (2016). FAO Trade in Agriclture. *Food and Agriclture Organization of the United Nattons*, 19.12.2016, http://www.fao.org/trade/index_en.asp.
- Glauber, J. W. (2015). Agricultural Insurance and The World Trade. International Food Policy Research Institute Discussion Paper.
- Gül, S. (2008). SWOT Analizi.
- Harmankaya, S. (1997). *Türkiye’de Neolitik Araştırmalar Üzerine Bir Değerlendirme* Neolitik Ege Yayınları, İstanbul.
- Işık, M. ve Kan, A. (2007). Türkiye’deki Zorunla Tarım Sigortalının Uygulanabilirliği. *Sosyo Ekonomi Dergisi*, Cilt 6. ss. 37.
- Işın, Ş. ve Talim, M. (1998). Tarımda Ölçek Ekonomisi. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, Sayı 3. ss.53.
- Jain, S. RCA. (2004). Challenges in Implementing Agriculture Insuranceand Re-Insurance in Developing Countries. *Paper Prasented at ICDC by New Delhi of India*.

- Kalkınma Bakanlığı. (2014). Onuncu Kalkınma Planı: 2015 Yılı Programı. 28 Nisan 2017. http://tarim.kalkinma.gov.tr/wp.content/uploads/2015/01/tarim_ve_gida_2015_yili_programıpdf.
- Kalkınma Bakanlığı. (2017). *Temel Ekonomik Göstergeler: Dış Ticaret ve Ödemeler Dengesi*. 28 Nisan 2017. <http://www.kalkinma.gov.tr/pages/TemelEkonomikGostergeler.aspx>.
- Kaptan, K. (1970). *Ürün ve Hayvan Sigortaları. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilatı* (FAO) Raporu. Sayı: 79. Ankara, ss. 13-46.
- Kırkbeşoğlu, E. (2015). *Risk Yönetimi ve Sigortacılık*. Gazi Kitapevi. Ankara.
- Kuşçu, S. ve Revanoğlu, A. G. (2011). *Türkiye Sigorta Sektörü ve Analizi*. International Conferance on Eurasian Economis.
- Küçükcalay, A. M. (1997). Endüstri Devrimi ve Ekonomik Sonuçlarının Analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Isparta. Sayı 2. ss. 51-68.
- Narin, M. (2008). Türkiye’de Uygulanan Tarımsal Destekleme Politikalarında Değişim. *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, Cilt: 19. Ankara. ss. 183-225.
- ODTÜ. (2011). Araştırma Merkezleri Etkinlik Değerlendirme Raporu. Ortadoğu Teknik Üniversitesi Araştırma Koordinatörlüğü. Ankara. ss. 39-43.
- OGM (2015). *Endüstriyel Alanda Kullanılan Tarım Ürünleri*. <https://www.ogm.gov.tr/ekuphane/sayfalar/ıstatistikler.aspx>. Erişim Tarihi: 05.01.2017.
- Oliver, M. ve Stutley, C. J. (2010). *Government Support to Agricultural Insurance: Challenges and Options for Developing Countries*.
- Özkan, İ. ve Demirkol, R. (2012). *Türk Tarımının Analizi: Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Ege Reklam Basım Sanatları. İstanbul, ss. 110.
- Özkan, M. (2012). *Tarımsal İşletmelerde Risk Yönetimi ve Bir Alan Çalışması*. Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Pahl, N ve Richter, A. (2007). SWOT analiysis: İdea, Methodology and Apractical. Research Paper.

- Perçin, E. (2011). *Geleneksel Tarım Sigortaları ile Devlet Destekli Tarım Sigortaları Uygulamalarının Karşılaştırılması Üzerine Bir Araştırma*. Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ.
- Ray, P. K. (1967). *Agricultural Insurance Principles and Organization and Application to Developing Countries*. Pergamen Press.
- Reyes, C. M., Agban, A. D., Mina, C. D. ve Gloria, R. A. B. (2017). *Agricultural Insurance Program: Lessons From Different Country Experiences*. Philippine Institute for Development Studies.
- Romeo, H. G. ve Molina, A. (2015). *Agriculture and Adaptation to Climate Change: The Role of Insurance in Risk Management The Case of Colombia*. Department of Research and Chief Economist. Colombia.
- Sayın, H. O. (2008). *Türkiye’de Sigorta Sektörünün Gelişimi Açısından Vergilendirmenin Rolü ve Önemi*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir, ss. 5-130
- Sevim, U. (2010). *Türkiye’de Tarım Sigortalarında Tarım Sigortaları Havuzu ve TARSİM Uygulamaları*. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trabzon, ss. 60.
- Smith, H. V. ve Glauber, J. W. (2015). *Agricultural Insurance in Developed Countries Where Have We Been and Where Are We Going. Applied Economic Perspectives and Policy*.
- Smith, V. H. Ve Glauber, J. W. (2012). *Agricultural Insurance in Developed Countries: where We Been and Where Are We Going? Applied Economic Perspectives and Policy*.
- Sümer, G. ve Polat, Y. (2016). *Dünya’da Tarım Sigortaları Uygulamaları ve Tarsim*. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 18/1, ss. 236-263.
- Tan, S. (2009). *Kırsal Kalkınma Projeleri: Çanakkale İli Köy Bazlı Katılımcı Yatırım Programı Örneği*. Tarım Reformu Uygulamaları. Çanakkale.
- TARSİM (2015). *Devlet Destekli Küçükbaş Hayvan Sigortası Tarife ve Teminatlar*.

- 2017.https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subpage?_key_=6D7415BE31795E0576A7CE18FEDB4F2E533396I6EJ898URC8A0Z54ZFAQ017062015.
- TARSİM (2007). *2006-2007 Yılı Faaliyet Raporu*. 28 Nisan 2017.
https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subpage?_key_=0C006981E0842E8D6235913E60C5E967776156I2P3GUH0F96WW8JT4TA616062015.
- TARSİM (2008). *2008 Yılı Faaliyet Raporu*. 28 Nisan 2017.
https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subpage?_key_=0C006981E0842E8D6235913E60C5E967776156I2P3GUH0F96WW8JT4TA616062015.
- TARSİM (2009). *2009 Yılı Faaliyet Raporu*. 28 Nisan 2017.
https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subpage?_key_=0C006981E0842E8D6235913E60C5E967776156I2P3GUH0F96WW8JT4TA616062015.
- TARSİM (2010). *2010 Yılı Faaliyet Raporu*. 28 Nisan 2017.
https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subpage?_key_=0C006981E0842E8D6235913E60C5E967776156I2P3GUH0F96WW8JT4TA616062015.
- TARSİM (2011). *2011 Yılı Faaliyet Raporu*. 28 Nisan 2017.
https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subpage?_key_=0C006981E0842E8D6235913E60C5E967776156I2P3GUH0F96WW8JT4TA616062015.
- TARSİM (2012). *2012 Yılı Faaliyet Raporu*. 28 Nisan 2017.
https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subpage?_key_=0C006981E0842E8D6235913E60C5E967776156I2P3GUH0F96WW8JT4TA616062015.
- TARSİM (2014). *2014 Yılı Faaliyet Raporu*. 28 Nisan 2017.
https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subpage?_key_=0C006981E0842E8D6235913E60C5E967776156I2P3GUH0F96WW8JT4TA616062015.
- TARSİM (2015). *2015 Yılı Faaliyet Raporu*. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı.
- TARSİM (2016). *2016 Yılı Faaliyet Raporu*. 28 Nisan 2017.
https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subpage?_key_=0C006981E0842E8D6235913E60C5E967776156I2P3GUH0F96WW8JT4TA616062015.
- TARSİM (2016). *Tarım Sigortaları Havuzu 10. Yıl Tanıtım Sunumu*. 28 Nisan 2017.
<http://www.tarim.gov.tr/TRGM/Belgeler/Icerikler/T%C3%BCrkiye%20Tar%C4%B1m%20Sigortalar%C4%B1%20Sistemi%20Sunu%202016>.

- TARSİM (2017). *Arıcılık Sigortası*. 21 Mart 2017. https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subpage?_key_=6D7415BE31795E0576A7CE18FEDB4F2E579876FWPQ02KTKI8XRMEGSA4B17062015.
- TARSİM (2017). *Bitkisel Üretim Sigortası*. 21 Mart 2017. https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subpage?_key_=6D7415BE31795E0576A7CE18FEDB4F2E6776033TZW2H832CS2K57446YX17062015.
- TARSİM (2017). *Devlet Destekli Büyükbaş Hayvan Sigortası Tarife ve Teminatlar*. 21 Mart 2017. https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subpage?_key_=6D7415BE31795E0576A7CE18FEDB4F2E351486R7I5G39MYWWJ341Z2QZ817062015.
- TARSİM (2017). *Devlet Destekli Su Ürünleri Hayat Sigortası Tarife ve Teminatlar*. 21 Mart 2017. https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subpage?_key_=6D7415BE31795E0576A7CE18FEDB4F2E533396I6EJ898URC8A0Z54ZFQ017062015.
- TARSİM (2017). *Kümes Hayvanları Sağlık Sigortası*. 21 Mart 2017. https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subpage?_key_=6D7415BE31795E0576A7CE18FEDB4F2E734032205ET6GO49VLW7E2460A17062015.
- TARSİM (2017). *Sera Sigortası*. 21 Mart 2017. https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subpage?_key_=6D7415BE31795E0576A7CE18FEDB4F2E2412176FVX8IGW9G78ZRL7LX0C17062015.
- TARSİM (2017). *Tarım Sigortaları Havuzu Kurumsal Yapısı Hakkında*. 28 Nisan 2017. <https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subpage?>.
- TARSİM (2017). *Tarım Sigortaları Havuzu Tarihçesi*. <http://web.tarsim.gov.tr/havuz>. Erişim Tarihi: 15.01.2017.
- Tekin, K.M. (2015). *AB, ABD ve Türkiye’de Tarım Sigortacılığı Uygulamalarının Karşılaştırılması*. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü AB Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Tekin, M. K. (2015). *AB, ABD ve Türkiye’de Tarım Sigortacılığı Uygulamalarının Karşılaştırılması*. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı AB Uzmanlık Tezi. Ankara.
- Temel Britanica Ansiklopedisi, (1986). *Tarımın Tarihi*, İstanbul.

- TSB (2017). *Sigortanın Tarihi*. 15 Ocak 2017, <http://www.tsb.org.tr/sigortanın.tarihi.aspx?pageID=438>.
- TSB (2017). *Tarım Sigortaları Havuzu Tarafından Kapsama Alınacak Riskler, Ürünler ve Bölgeler ile Prim Desteği Oranlarına İlişkin Karar*. 7 Mart 2017, <http://www.tsb.org.tr/Dokuments/DDTS-BKK-2017>.
- TSB (2017). *Türkiye’de Faaliyette Bulunan Reasürans Şirketleri*. 15 Nisan 2017. <http://www.tsb.org.tr/reasurans-sirketleri.aspx?pageID=913>
- TSB (2017). *Türkiye’de Reasürans Düzenlemelerinin İşlevleri*. 15 Nisan 2017. <http://www.tsb.org.tr/reasürans.aspx?pageID=440>.
- Tsikirayi, R. M. C., Makoni, E. ve Matiza, J. (2010). Analysis of the Uptake of Agricultural Insurance Services by the Agricultural Sector in Zimbabwe. *Journal of International Business and Culture Studies*.
- TÜİK (2008). *Tarım İstatistikeri*. Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası. Ankara.
- TÜİK (2008). *Türkiye’deki Tarımsal İşletmelerin Durumu*. <http://www.tuik.gov.tr/preHaberBultenido?=3977>, Erişim Tarihi: 03.01.2017.
- TÜİK (2016). *BUGEM Faaliyetleri*. <http://www.tarim.gov.tr/sgb/belgeler/veriler/BUGEM.pdf>. Erişim Tarihi: 05.01.2017.
- TÜİK (2016). *Tarım Sektörü Dış Ticaret Göstergeleri*. 27.12.2016. <https://biruni.tuik.gov.tr/gosterge/?locate=tr>.
- TÜİK (2017). *Dış Ticaret Göstergeleri* 28 Nisan 2017. http://www.tuik.gov.tr/pretablodo?alt_id=1046.
- TÜİK (2017). *Türkiye Tarım Alanları*. 28 Nisan 2017. <http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?metot=temelist>.
- TÜİK (2017). *Türkiye’de Toplam İşlenen Tarım Alanı*. 28 Nisan 2017. <https://biruni.tuik.gov.tr/bölgeselistatistik/değişkenlerUzerindeSorgula.do>.
- Uğur, L. O., Yıldırım, H., Dinç, K., Kızıltepe, M. (2012). Ulusal Kalkınma Planları Işığında SWOT Analizi Yönetimi Kullanılarak Taşınmaz Değerleme ve Geliştirme Sektörünün Risk Analizi. *İleri Teknoloji Bilimler Dergisi*, ss. 50-51.

Ülgen, H. ve Mirze, S. K. (2007). *İşletmelerde Stratejik Yönetim*. İstanbul: Arıkan Kitabevi.

Yavuz, F. (2015). *Türkiye’de Tarım*. Ankara: Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Yayınları.

Yeşilbağ, D. (2004). *Tarımsal ve Hayvansal Ürünlerde Modern Biyoteknoloji ve Organik Üretim*. Uludağ Üniversitesi.

Zincirlioğlu, Ö. (1997). *Tarımsal Yatırım Projelerinde Fizibilite*. Ankara: Şart Matbaası.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Gülay BAYLAN
Doğum Yeri ve Tarihi : Elmalı/ANTALYA 13/11/1991

EĞİTİM DURUMU

Lise : Yusuf Öner Toy Teknik Lise ve Çok Programlı Lisesi Muhasebe ve Finans (2005-2008)
Önlisans Öğrenimi : Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Muhasebe ve Vergi Uygulamaları (2011-2013)
Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi, Nazilli İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü (2013-2015)
Yüksek Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı (2015-Devam)

İLETİŞİM

E-posta Adres : gulaybaylan@hotmail.com
Tel : 05340895924